1

KURIKULUM STANDARD SEKOLAH MENENGAH
KSSM
KEMENTERIAN PENDIDIKAN MALAYSIA

BAHASA SEMAI
Tingkatan 1

BAHASA SEMAI TINGKATAN 1

KEMENTERIAN PENDIDIKAN MALAYSIA

RM15.00
ISBN 978-983-49-1122-5
9 789834 911225
FT231001

RUKUN NEGARA

Bahawasanya Negara Kita Malaysia
mendukung cita-cita hendak:

Mencapai perpaduan yang lebih erat dalam kalangan
seluruh masyarakatnya;

Memelihara satu cara hidup demokrasi;

Mencipta satu masyarakat yang adil di mana kemakmuran negara
akan dapat dinikmati bersama secara adil dan saksama;

Menjamin satu cara yang liberal terhadap
tradisi-tradisi kebudayaannya yang kaya dan pelbagai corak;

Membina satu masyarakat progresif yang akan menggunakan
sains dan teknologi moden.

MAKA KAMI, rakyat Malaysia,
berikrar akan menumpukan
seluruh tenaga dan usaha kami untuk mencapai cita-cita tersebut
berdasarkan prinsip-prinsip yang berikut:

KEPERCAYAAN KEPADA TUHAN
KESETIAAN KEPADA RAJA DAN NEGARA
KELUHURAN PERLEMBAGAAN
KEDAULATAN UNDANG-UNDANG
KESOPANAN DAN KESUSILAAN

(Sumber: Jabatan Penerangan, Kementerian Komunikasi dan Multimedia Malaysia)

KURIKULUM STANDARD SEKOLAH MENENGAH

BAHASA SEMAI

TINGKATAN 1

Penulis
RASILA BINTI YAS
SHAEMAS A/P MAT
SUHAIMI A/L HUSIN

Editor
VOK FOONG KEW
MOHD 'UDZAIR BIN DEPANAIK

Pereka Bentuk
NOOR HAYATI BINTI MD HASSAN

Ilustrator
ABDUL AJIS BIN SAIDIN

DBP
Dewan Bahasa dan Pustaka
Kuala Lumpur
2016

No. Siri Buku: 0076

KK 499-221-0102081-49-1122-30101
ISBN 978-983-49-1122-5

Cetakan Pertama 2016
© Kementerian Pendidikan Malaysia 2016

Hak Cipta Terpelihara. Mana-mana bahan dalam buku ini tidak dibenarkan diterbitkan semula, disimpan dalam cara yang boleh dipergunakan lagi, ataupun dipindahkan dalam sebarang bentuk atau cara, baik dengan cara bahan elektronik, mekanik, penggambaran semula mahupun dengan cara perakaman tanpa kebenaran terlebih dahulu daripada Ketua Pengarah Pelajaran Malaysia, Kementerian Pendidikan Malaysia. Perundingan tertakluk kepada perkiraan royalti dan honorarium.

Diterbitkan untuk Kementerian Pendidikan Malaysia oleh:
Dewan Bahasa dan Pustaka,
Jalan Dewan Bahasa,
50460 Kuala Lumpur.
No. Telefon: 03-21479000 (8 talian)
No. Faksimile: 03-21479643
Laman Web: http://www.dbp.gov.my

Reka Letak dan Atur Huruf:
Pustaka Yamien Sdn. Bhd.

Muka Taip Teks: Times New Roman
Saiz Taip Teks: 11 poin

Dicetak oleh:
Armnet Integrated Sdn. Bhd.,
No. 38, Jalan Pekaka 8/4,
Seksyen 8, Kota Damansara,
47810 Petaling Jaya,
Selangor Darul Ehsan.

PENGHARGAAN

Penerbitan buku teks ini melibatkan kerjasama banyak pihak. Sekalung penghargaan dan terima kasih ditujukan kepada semua pihak yang terlibat:

- Jawatankuasa Penambahbaikan Pruf Muka Surat, Bahagian Buku Teks, Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Jawatankuasa Penyemakan Pembetulan Pruf Muka Surat, Bahagian Buku Teks, Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Jawatankuasa Penyemakan Naskhah Sedia Kamera, Bahagian Buku Teks, Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Pegawai-pegawai Bahagian Buku Teks dan Bahagian Pembangunan Kurikulum, Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Jawatankuasa Peningkatan Mutu, Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Jawatankuasa Pembaca Luar, Dewan Bahasa dan Pustaka.

KENANDUG

Pemulak v

Penepete Kenandug vii

TEMA: DUNIAK ENG

Unit 1: Sekulah Menengah 1

Unit 2: Kampug Eng 7

Unit 3: Idola Eng 13

Unit 4: Paedah Becuti 19

Unit 5: Tempat Penelancong 25

Unit 6: Penepadu Kaom ru Bebegei Penercayak 31

Unit 7: Jis Rayak 37

Unit 8: Bakti nu Negara 43

Unit 9: Eng Nghok Negara 49

TEMA: DUNIAK CERITE

Unit 10: Cerite Asal-usul 55

Unit 11: Cermor 61

Unit 12: Adat ru Pantag Larang 67

Unit 13: Isu-isu Semase 73

Unit 14:	Alam Kerileng	79
Unit 15:	Jasak ru Penehergak	85
Unit 16:	Menuju Gemilang	91
Unit 17:	Sains Fiksyen	97

TEMA: DUNIAK LEMU PENANEI

Unit 18:	Sains ru Teknoloji	103
Unit 19:	Alat Komunikasi	109
Unit 20:	Tenumboh	115
Unit 21:	Kerjak Teg	121
Unit 22:	Peneniage	127
Unit 23:	Penetani	133
Unit 24:	Kemasyarakatan	139
Unit 25:	Sistem Peneprintah	145
Unit 26:	Jenaye ru Senumbang Malaysia	151

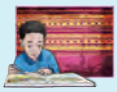
Info Bahasa	157
Nerujok	159
Indeks	160

PEMULAK

Pakej Bob Teks Bahasa Semai Tingkatan 1 bigunak ku tahut 2017 berupe transformasi Kurikulum Standard Sekolah Menengah (KSSM) ru kipeteros nej senambung Kurikulum Standard Sekolah Rendah (KSSR) de na bimulak ju tahut 2011.

KSSM Bahasa Semai Tingkatan 1 kicot pengrek bementok moduler de kibuleh nujap cenempet engrok iaijeh, cenempet cerngai ru belwal, menacak, menules, seni engrok ru sistem engrok biog tenekan ru kikep pokes de seimbang.

Pakej bob adeh bibeh ju nik tema ru jap tema bicerlah jijoi unit tetentuk. Tema de mong kateh bob adeh ialoh Duniak Eng, Duniak Cerite ru Duniak Lemu Penanei. Tema adeh rimdij mong 26 unit. Dokumen Standard de bigunak kateh KSSM kitekan ha penggabongjenalen rimdij jap cenempet, berengkep lemu ru hipersui nilei murni. Ikon-ikon kiwakel rimdij cenempet kateh KSSM rah:

	Cerngai ru Belwal Ikon adeh ialoh pokes de utame kaha ujik cerendig mureb naiha cerngai, belwal, becerite ru bebincang secare bengwal. Cenempet adeh jugak kihod mureb saleng naibelwal.
	Menacak Ikon adeh ialoh pokes de utame kaha ujik cerendig mureb bebacak naipaham ru menaakol bebegei bahan ru betol ru tepat.
	Menules Ikon adeh ialoh pokes de utame kaha ujik cerendig mureb naiha beh tenules ru ha perlei maklumat betules nu mai kilek.
	Tatamengwal Ikon adeh ialoh pokes de iutame kaha ujik cerendig mureb naiha berkep ru gunak tatamengwal ru betol jijoi kontek: • Engrok Asal Bahasa Semai • Engrok Peninyap • Engrok Tungal • Neimboh • Engrok Majmok • Engrok Muh • Engrok Hubug Penancang • Engrok Kerjak • Engrok Penegas • Ayat Sahreh • Engrok Edjektip • Pola Ayat • Engrok Tenerbet • Ayat Ektip ru Ayat Pesip • Engrok Hubug Genabug • Sistem Neije • Ayat Senual ru Ayat Penyate • Engrok Gande Tebeg • Ayat Tungal ru Majmok • Engrok Muh Has • Engrok Sendi Muh

	Seni Engrok Ikon adeh ialoh pokes de utame kaha ujik cerendig mureb naiha sebot, paham ru regak engrok de bor jijoi berajal de sernuk secare didek hibor. • Besajak • Becerite • Bepantut • Bedindag • Besewang • Besyaer • Belakon
	Ektiviti Ikon adeh ialoh ikon de kihod mureb naibeh ektiviti de mong ku kateh bob teks Bahasa Semai.
	Audio Ikon audio ialoh ha kitingkat pungsi bob teks jijoi bahan audio.
	Lenateh Ikon lenateh ialoh ikon de kihod mureb naibeh lenateh de biog.
	Standard Berajal Ikon adeh kipenyate standard berajal ha muke surat ajeh. Numbor standard berajal de bikale ceher ialoh pokes utame.
	Kenukoh Ikon adeh ialoh ikon de kihod mureb naibeh ektiviti naiha pekukoh pengham ha topik de mong kateh nunanek unit.
	QR Code Ikon adeh ialoh ikon de kiog maklumat tenamah ju sumber Internet.
	Info Ikon adeh ialoh ikon de kiog maklumat ha nanek pekare.
	KBAT Ikon adeh ialoh ikon de kiog maklumat ha nanek pekare bekenaet unsor Kemahiran Berfikir Aras Tinggi (KBAT).

Sebegei hipejeoi nej penanei ru cenempet mureb, penengrek kilek de bipermuj ialoh aspek Kreativiti ru Inovasi, Keusahawanan, ru Teknologi Maklumat ru Komunikasi (TMK). Selaen ju ajeh, sebegei usehe ha pejadik Bahasa Semai bahase lemu de tinggik, bebegei banse bahan benacak bipermuj dek daye peniker ru minat bebacak mureb buleh biperhuj nej.

Penules beharap guru kep kigunak bob adeh secare optimem dek buleh kipetingkat lemu penanei ru kitulug mureb berkep cenempet engrok kek bekesan. Semoge ru usehe adeh mureb Tingkatan 1 enai kep penanei ru cenempet de begunak kateh sinui hunen ru nungar.

Panel Penules:
RASILA BT YAS
SHAEMAS A/P MAT
SUHAIMI A/L HUSIN

PENEPETE KENANDUG

BIL.	TEMA	UNIT	TAJUK	SP	GENRE/ SISTEM BAHASA	KBAT	i-THINK
1.	DUNIAK ENG	1	Sekulah Menengah	1.1.1, 2.2.1, 3.1.2, 4.1.2, 5.1.1	Cerpen Engrok asal		Peta buih
		2	Kampug Eng	1.3.1, 2.2.2, 3.3.2, 4.1.3, 5.4.1	Sajak Engrok peninyap	Menganalisis	
		3	Idola Eng	1.4.1, 2.2.2, 3.2.1, 4.3.2, 5.4.1	Pantut Engrok tungal	Menganalisis	
		4	Paedah Becuti	1.2.2, 2.1.1, 3.4.2, 4.2.2, 5.4.1	Sajak Engrok neimboh	Menganalisis	
		5	Tempat Penelancong	1.4.1, 2.4.1, 3.3.2, 4.2.2, 5.4.1	Sajak Engrok majmok	Menganalisis	
		6	Penepadu Kaom ru Bebegei Penercayak	1.3.1, 2.4.1, 3.4.2, 4.5.1, 5.4.1	Dailog Engrok peninyap		
		7	Jis Rayak	1.6.1, 2.3.2, 3.2.1, 4.5.1, 5.4.1	Pantut Engrok muh		
		8	Bakti nu Negara	1.3.1, 2.3.3, 3.4.1, 4.3.2, 5.4.1	Dailog Engrok hubug penancag		
		9	Eng Nghok Negara	1.5.3, 2.2.2, 3.2.1, 4.2.1, 5.4.1	Bicara berirama Engrok kerjak	Menganalisis	
2.	DUNIAK CERITE	10	Cerite Asal-usul	1.2.2, 2.2.1, 3.4.1, 4.5.1, 5.2.1	Nazam Engrok penegas		
		11	Cermor	1.6.1, 2.1.1, 3.2.2, 4.4.3, 5.4.1	Syaer Ayat sahreh	Menilai	
		12	Adat ru Pantag Larang	1.6.3, 2.4.2, 3.3.1, 4.5.1, 5.4.1	Jenulag Engrok edjektip		
		13	Isu-isu Semase	1.5.1, 2.4.1, 3.1.2, 4.5.1, 5.4.1	Lagu Pola ayat dasar		

BIL.	TEMA	UNIT	TAJUK	SP	GENRE/ SISTEM BAHASA	KBAT	i-THINK
		14	Alam Kerileng	1.3.1, 2.2.1, 3.5.1, 4.5.1, 5.4.1	Berita Engrok tenerbet	Menganalisis	
		15	Jasak ru Penehergak	1.4.1, 2.1.3, 3.4.1, 4.2.3, 5.2.1	Sajak	Mencipta Menganalisis	Carta alir
		16	Menuju Gemilang	1.6.3, 2.2.2, 3.1.2, 4.1.1, 5.4.1	Nepetek Ayat ektip ru ayat pesip		
		17	Sains Fiksyen	1.3.2, 2.1.3, 3.3.2, 4.1.3, 5.4.1	Nepetek Engrok tenerbet	Menganalisis	
3.	DUNIAK LEMU PENANEI	18	Sains ru Teknoloji	1.5.2, 2.4.1, 3.1.2, 4.2.2, 5.4.1	Sajak Engrok hubug genabug	Memahami Mengaplikasi	
		19	Alat Komunikasi	1.6.1, 2.3.2, 3.3.2, 4.5.1, 5.4.1	Dailog Sistem neije	Menganalisis	Peta buih
		20	Tenumboh	1.4.1, 2.3.4, 3.5.1, 4.2.2, 5.4.1	Sajak Ayat penyata ru ayat senual	Menganalisis Menilai	
		21	Kerjak Teg	1.4.1, 2.4.1, 3.4.2, 4.4.3, 5.4.1	Syaer	Menilai Menganalisis	
		22	Peneniage	1.4.1, 2.1.1, 3.4.2, 4.2.2, 5.4.1	Sajak Engrok gande tebeg		
		23	Penetani	1.3.1, 2.4.1, 3.2.1, 4.1.2, 5.4.1	Dailog Ayat tungal ru ayat majmok	Mencipta	
		24	Kemasyarakatan	1.5.2, 2.2.2, 3.2.1, 4.5.1, 5.4.1	Lenakon Peribahase		
		25	Sistem Peneprintah	1.2.1, 2.4.1, 3.5.1, 4.5.1, 5.4.1	Lenakon Engrok muh has	Menilai	
		26	Jenaye ru Senumbang Malaysia	1.6.1, 2.4.1, 3.5.1, 4.5.1, 5.4.1	Sajak Engrok sendi muh		

UNIT 1 Sekulah Menengah

CERNGAI RU BELWAL

Penesedie nu Sekulah Menengah

belik bajuk sekulah

belik bob lenateh

kigusok bajuk

kisiap ibob ru nealat tules

et nu sekulah

Ektiviti:

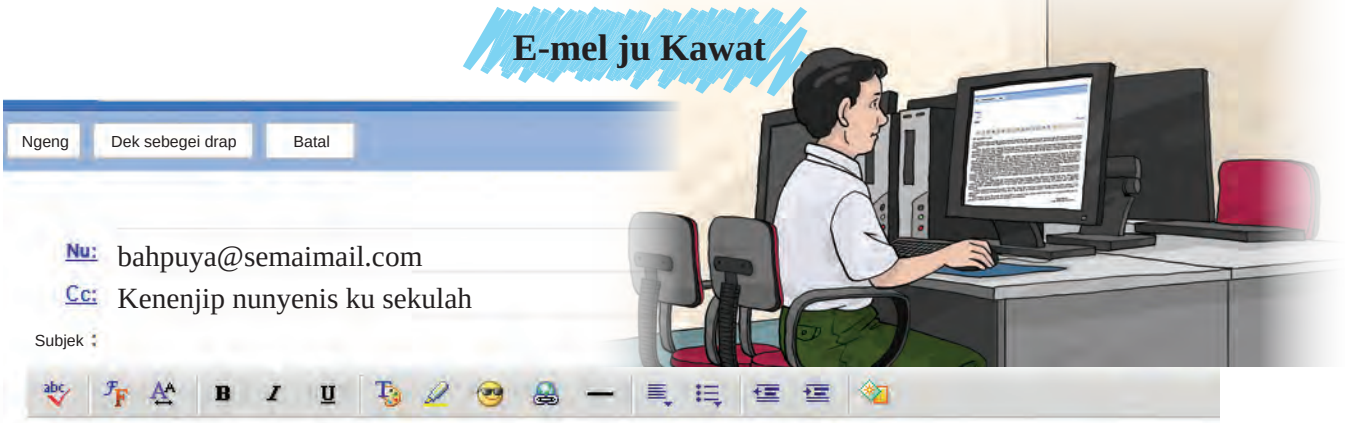
1. Belwal jijoi gambar de biog.
2. Jawab senual de biog ku kerop adeh secare belwal.
   (a) Ma penesiap hek nu sekulah?
   (b) Ma engkek tebot nu sekulah?
3. Bacak maklumat ku kemil ru ui ayat gramatis.

1.1.1
2.1.1

MENACAK

E-mel ju Kawat

Ma igah Bah Puya,

Eng semanj maap mende lingah ngbalas e-mel hek. Minggu canuk eng sibok ku sekulah mende jeoi bende pai de ngkep ru ngberajal. Begeiharok ru hek? Hek pen tentuk jeoi pekare sernuk de hek kep ku sekulah menengah adeh.

Eng ha cerite jeoi pekare nu hek ha sekulah eng. Muh sekulah eng Sekolah Menengah Kebangsaan Muhibah. Sekulah adeh imureb mong 654 urag. Ku sekulah adeh mong empat bangsak iaajeh sengoi Gop, Cerawas, Lel ru mai hik. Icikgu mong 56 urag ju bebegei bangsak. Mong cikgu ju sengoi hik imuh Cikgu Wak Kiah. Ilei kiajar Bahasa Melayu.

Jis petame nglei ku sekulah adeh, eng kenal jeoi kawat pai ju bebegei bangsak ru tempat. Enai jugak samak begei eng ***kenjip*** sernuk. Jik biog taklimat ha bekenaet mate pelajaran teningkat satu ya ***kaunselor***. Telas ajeh jik bicerlah nu empat kelas. Eng bipermuj nu kelas 1 Jujur. Kateh kelas eng mong 30 urag iaajeh 18 urag mureb kerdor ru 12 urag mureb keral. Cikgu kelas eng imuh Cikgu Ramlah binti Awang. Cikgu kelas jik kiui penelantek Ahli Jawatankuasa (AJK) kelas ha bipesernang neuros kelas. Telas penesetuju besamak ketue teningkat jik lantek bermuh Saravanan ru penulug teningkat mureb mai hik imuh Han Sira.

Jik parik pukol 10.00 huper. Eng ru Han Riyang jar et nu kanten sekulah. Eng neng jeoi caknak bijelwal ku kanten. Mong nasi lemak, mi gureng, teu ru bebegei koi. Eng ngcak keropok lekor ru ngut teu sirap. Kanten sekulah eng entoi ju sekulah manah. Jeoi maklumat biperkat ku kemil mije ru idinig begei cuntoh ***peneator*** ku kanten ru adab cakcak.

Telas beparik, cikgu kien jik nengneng kerileng sekulah. Cikgu kiternyul rimdij bilek has. Mong bilek makmal sains, makmal komputer, pusat sumber, bilek pendidikan seni visual ru bilek medie. Eng nggemar pusat sumber sekulah mende bor ru jeoi bob. Eng ngcadang ***nungar*** doh eng ha pinjam bob cermor ha benacak.

Luceng sekulah beengrok pukol 1.00 dijis. Mase ajeh eng pen besiap ha jug mende waktu jeknug. Eng ngpoj apak kinyong ku sekulah kihuj mutu. Eng ngjug ru sengik sernuk mende jeoi pekare pai ngkep ru ngpanei.

Eng kenjip cukop lei adeh har becerite ha sekulah eng. E-mel keknit doh eng ha cerngai ju hek nej ha sekulah ru ***kenenjip*** petame hek ku sekulah. Abor haknuk.

De benar,
Han Mira a/p Yok Siran

Ektiviti:

1. Bacak ru paham e-mel ku kemil adeh.
2. Og iceti nekate terek ru bekale belak.
3. Kenal pasti engrok genlar ru cenenreg kateh e-mel.

Info: ***abor haknuk*** iceti terime kaseh

MENULES

Kawat Pai

Ma igah, eng Wak Ika.
Ma muh hek?

Eng _____

Hek nej ju kampug belok?
Begeiharok kenenjip hek kep kawat pai?

Gah bor. _____

Hek ju kampug belok?
Ma kenenjip hek muj sekulah menengah?

Kenenjip eng ngkep kawat pai ku sekulah _____

Ektiviti:

1. Pelenkap dailog ku kemil adeh.
2. Beh lenakon jijoi dailog ku kemil adeh secare beadat.

SENI ENGROK

Cerite Cikgu Halim

Cikgu Halim guru ku sekulah eng de senalo kikep penehati mureb. Cikgu Halim bebangsak Gop ru mong tenampel de bor. Ilei kiajar subjek Sains ru Bahasa Melayu. Tenibak Cikgu Halim kimuj kelas mimang bipoj nujap mureb kateh Teningkat 1 Merah.

"Ma igah mureb-mureb?" ajehloh ayat de senalo kigunak peksendok kimulak neajar. "Gah bor cikgu," mureb-mureb naijawab ru nadak entoi ru kerakmek tenanyak Cikgu Halim. Seluneu kiajar kateh kelas rimdij mureb naiog tenumpuk ru belangsung kateh suasane de sernuk.

Jijoi serakngik eng, Cikgu Halim mong ciri-ciri istimewe de kikot sengik mureb teutame memureb sengoi hik. Ilei pintan belwal engrok Semai, kipaham budaye mai hik ru kikot nyeh nu masalah memureb sengoi.

"Berajalloh bernor, hik bukti kenon sengoi buleh kikep jenaye begei kekenon bangsak kilek jugak," ajehloh ibengsat Cikgu Halim nujap noh kimuj kelas.

Engrok motivasi ru sikap haknuk Cikgu Halim mimang kiog semangat ru bejaye kiubah sikap memureb mai hik. Peksendok adeh, memureb tok naiminat berajal ru tok naitibak nu sekulah tapik mong Cikgu Halim kiperhuj semangat naiha berajal jelos hineng.

Sikap ru semangat Cikgu Halim kiubah penandang eng ru kekawat ha cikgu bebangsak kilek. Henarap eng, semoge Cikgu Halim teros kiajar ku sekulah eng, teros kihok ru kikot nyeh ha memureb sengoi hik.

Cikgu Halim, eng ru kekawat bejanyik ha berajal bernor ru perneng kenon sengoi hik bejaye begei bangsak kilek.

Ektiviti:

1. Beh lenakon jijoi nepetek cerpen ku kemil.
2. Og neulas jijoi lenakon tesebot.

TATAMENGWAL

Engrok Asal Bahasa Semai

Nekate kateh engrok Semai tok kikep sebarang neimboh atau tok kikep pruses genande ru renangkei tegulug ku kateh banse engrok dasar. Mong nar banse engrok dasar, iaajeh engrok tungal de mong nanek suku engrok ru engrok dasar de mong nar suku engrok atau jeoi. Alaupen mong engrok dasar tok pernah kiterime neimboh, suku adeh, suku ajeh, madeh ru mateh, namun berengkep engrok dasar kateh engrok Semai mong potensi ha peluas ru pejadik mentok tenerbet.

peoh	pug	sempak	jehuk	huper	poj
huj	kemil	teu	pehot	dui	nanek
bor	pantag	kep	mong	nok	pegelap
renis	engrok	cengroi	meoh	hek	tajap
kerop	beh	cerngai	poi	engkek	nar

LENATEH

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

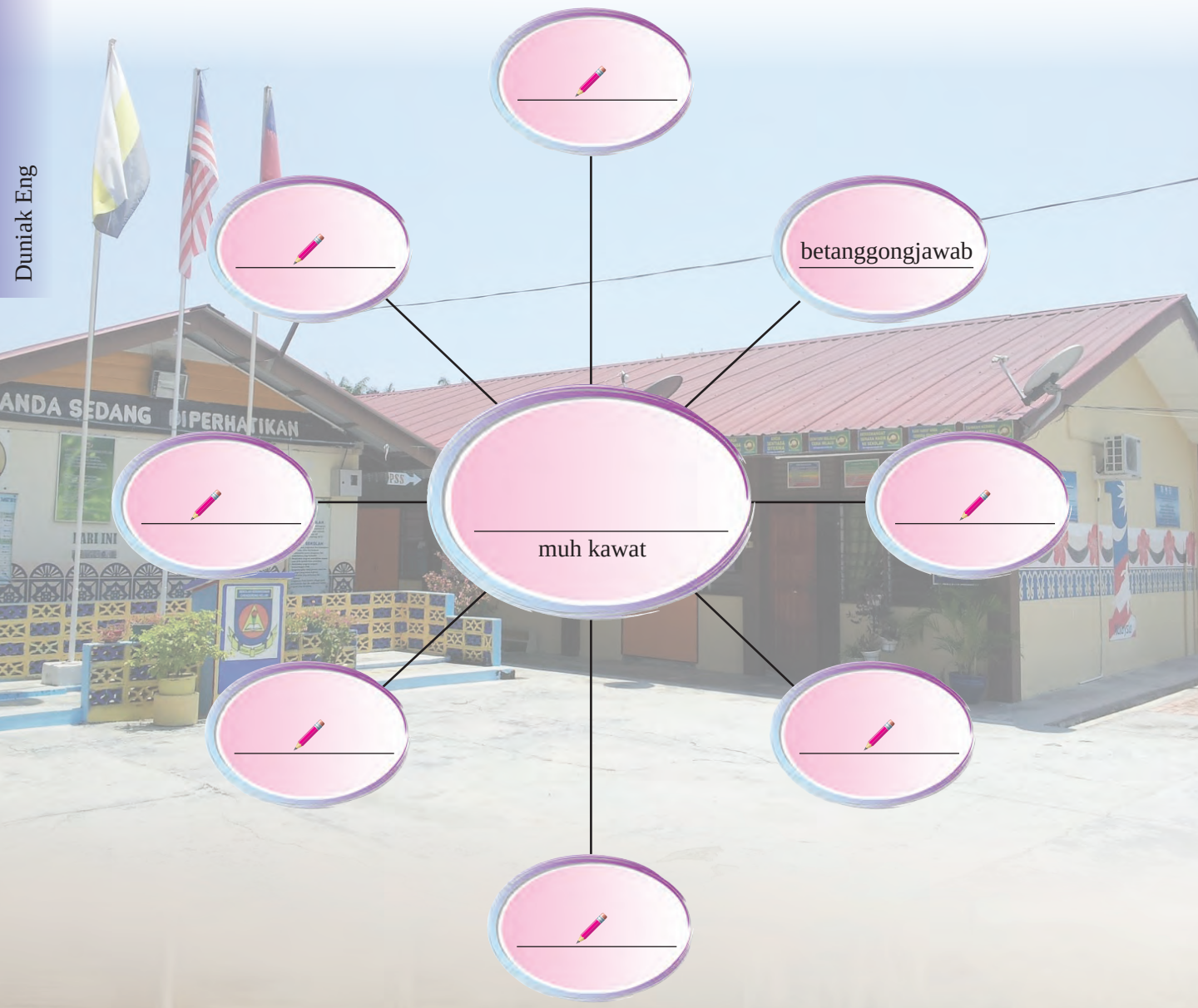
Ektiviti:

1. Senarei engrok asal genlar atau cenenreg kateh bahasa Semai.
2. Beh ayat gunak engrok asal de na bikep.

5.1.1
3.4.1

KENUKOH

Kawat Eng de Bor

Peta Buih

Ektiviti:

1. Pelenkap peta buih bekenaet numom kawat hek ku sekulah.
2. Jijoi maklumat peta buih ajeh ui neulas icengreg 80 nu 100 nekate ku bob tules.

UNIT 2 Kampug Eng

CERNGAI RU BELWAL

Kerjak Mai Kampug

Jaman hunen jeoi de beubah ku kenalag mai sengoi. Mong bekerjak setarap ru lenulos lienai seireng ru nerubah mase. Pekare adeh tok bebize ru mai kampug eng. Enai adeh naijadik ikon ku kampug ru senalo bipateh ya masarakat.

kerjak tradisionel

kerjak cang ceber

kerjak bedamar

kerjak cet bak

kerjak jaman moden

kerjak sebegei anggote Pasukan Gerakan Am

kerjak sebegei misi

kerjak sebegei pegawei eseketip

Ektiviti:

1. Jijoi kerenjak ku kemil adeh, ma penenteng kerenjak nu hik? Selaen ajeh, nyate benize kerenjak tradisionel ru jaman moden.
2. Nyate cite-cite engkek pigoidoh ru og ikayat secare betules.

Info: ***cang*** iceti mutong

1.3.1
3.3.1

MENACAK

Kampug Cuntoh Mai Sengoi

Duniak Eng

Yang Berbahagia, Pengarah Jabatan Kemajuan Orang Asli (JAKOA), Yang Berusaha, Pegawai JAKOA Daerah, Ahli Jawatankuasa kampug ru henader de bihormat. Bor huper eng ngucap. Besukur ku Nyenang mende hik kep bejumpak ku pegelap de bor adeh.

Henader de bihormat,

Telebeh canuk, eng ngwakel mai Kampung Sarang Las ngucap abor haknuk ku kerajaan mende kipileh kampug jik sebegei pemenang tenandig Anugerah Desa Sejahtera 1Malaysia (ADS1M) Peringkat Kebangsaan Tahut 2017 kategeri kampug mai sengoi. Eng tok ngsip jugak nu mai kampug de tok kenal ceti selei naisumbang kenderat ha berkep anugerah adeh. Jenaye hikep adeh berupe kerjaksamak hik rimdij.

Ku tahut 2014, Kementerian Kemajuan Luar Wilayah (KKLW) kiui **Program Anugerah Desa Sejahtera 1Malaysia** (ADS1M) de berupe senambong progrem mengindah kampug telas adeh. Progrem adeh kiog hik peluang ha jagak kampug ru tenandig. Eng sukong alau progrem adeh biteros ku mase pigoidoh. Eng sukak hik nanek kampug bekerjaksamak kateh jagak berengseh begei hik hias deg ru bungak ru hibegutong-ruyong jagak kerileng. Kayat ju progrem adeh an kiui kampug hik bikenal ya mai luar ru tok mustahel amen kampug hik kijadik kampug budaye pigoidoh. Status kampug budaye adeh an kibukak jeoi peluang ku mai kampug ha jengwal produk-produk serag. Secare tok langsung ektiviti adeh kipetamah nej berengkep mai kampug.

Iserengkol, eng ngharap jenaye adeh an kijadik pemangken hik teros nungar pigoidoh kateh ha pasti berengseh ru senejahtere kampug. Jenaye jis adeh an bikenang ya mai jenerasi kenon hik ku mase pigoidoh. Eng perdij neucap eng ru abor haknuk.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham neucap tok batin ku kemil adeh.
2. Og peniker begeiharok ha ui penepadu kateh mai kampug?

MENULES

Kedei Yas Teg

Jengwal berupe nanek kerenjak de buleh hik ceburi. Jengwal kihod lemu penanei neuros ru megira berengkep. Ku kampug sengoi jugak jeoi **ransom** bibukak ru mong jugak kedei yas teg. Ku kerop adeh berupe nanek promosi kedei yas teg.

Pekare	Isik	Isik ru nehurei neulas
pemulak		Jijoi maklumat de biog bekenaet…
tesurat	1	
	2	
	3	
	4	
tesirat	1	
	2	
	3	
	4	
iserengkol		Iserengkol...

Ektiviti:

1. Kek isik tesurat ru tesirat ru ui nanek neulas jijoi maklumat de biog kateh bob tules.
2. Bacak secare entoi neulas de biui ru bincang besamak.

Info: ***ransom*** iceti kedei runcit

SENI ENGROK

TRACK 1

Bernor Kampug Eng

Nong kengwil nu kampug eng
giknei ju mai manah entem
serengik cermor mai manah.

Ru cermor atuk,
ku cenan ajeh tempat bicet bak
ku serag ajeh mong sempak ru betar
rimdij ajeh sinui hik.

Kampug eng…
bikerileng lod-lod
selak ilei belaar kilambei
sengej ipinui kipoi.

Nengneng ha neindah jis kelem
engrok jaret
begei nealun alam
pernyep kenjip serakngek.

Ektiviti:

1. Deklamasi sajak ku kemil adeh secare didek hibor.
2. Og cenadang begeiharok ha pekekal neindah alam kerileng?

4.1.3
1.6.3

TATAMENGWAL

Engrok Peninyap

Jeoi nekate bahasa Melayu bigunak ku kateh bahasa Semai mende gek nekate kateh engrok Semai. Telas ajeh, igenunak bahasa Melayu bigunak ha pekuat engrok Semai. Begeiharok pen, sistem neije tok samak tapik isenembot buleh biterime. Ku kerop adeh cuntoh nekate engrok peninyap sebegei nanek nerujok.

Bahasa Melayu	engrok dasar Semai	iceti
adat	adat	adat resam
adu	adu	kipasal
ajak	ajak	pakat
alur	alur	kenon teu

LENATEH

Bah Ajis berupe Tok Batin ku Kampung Berangkol. Ilei numom pemimpen de bor ru bihok ya mai kampug. Ilei senalo kitulug mai hajap kateh kampug. Ilei jugak senalo kipenteng pendidikan mai kampug. Bah Ajis bilantek jadik Yang Dipertua Persatuan Ibu bapa dan Guru (PIBG). Pehak sekulah senalo naibehubug ru ilei ha perhuj prestasi pendidikan memureb sekulah. Hamaka, jeoi progrem pendidikan bianjor ya sekulah ru PIBG.

Bil.	Engrok peninyap	Ayat
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		

Ektiviti:

1. Kek 10 engrok peninyap bahasa Semai kateh ayat de biog.
2. Ui ayat jijoi engrok peninyap de engkek kep kateh bob tules.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

Peranan Tok Batin

Tok Batin ku kampug eng bermuh _____. Ilei berupe Tok Batin ku Kampung _____ lengrik _____.
Tugas-tugas ilei begei ku kerop.

1

2

3

4

5

6

Ektiviti:

1. Jijoi gambar ku kemil adeh, ma tugas tok batin ku kampug engkek?
2. Senarei tugas tok batin ru ui ayat de lenkap.

UNIT 3 Idola Eng

CERNGAI RU BELWAL

Eng Hod Bejaye

Tan Sri Syed Mokhtar Shah bin Syed Nor al-Bukhary

Datuk Wira Dr. Maznah binti Hamid

Dr. Bah Piyan Tan

Tukoh de Bejaye

Tan Sri Anthony Francis Fernandes

Tan Sri Lee Lam Thye

Profesor Emeritus Dato' Dr. Hood bin Haji Mohd Salleh

Ektiviti:

1. Bincang secare bergu bekenaet tukoh-tukoh ku kemil secare belwal.
2. Peterang maklumat bikep gunak senembot ru intonasi de betol.
3. Cerite sengoi ha bipejadik idola.
4. Og cenadang ru tules ha care kicapei jenaye kateh bob tules.

1.4.1
3.3.1

MENACAK

Guru Besar de Cemerlang

Wak Hulis hod kiserte tenandig menules esei de betajok "Tukoh Penileh Eng". Hamaka, ilei kitemu bual Cikgu Akit bin Huat, guru besar de cemerlang sebegei tukoh de kipileh.

Wak Hulis: Ma igah cikgu? Eng Wak Hulis ju Sekolah Menengah Sri Sentosa.

Cikgu Akit: Gah bor.

Wak Hulis: Eng ngucap abor haknuk nu enjun mende sudi bitemu bual. Buleh enjun pekenal ru og panei latar belakang enjun?

Cikgu Akit: Muh mentol eng, Akit bin Huat. Eng biperyos ku 14 Februari 1958. Eng beasal ju Kampung Batu Gong, Pekan, Pahang. Apak eng, imuh Huat bin Awang ru amek eng imuh Bunga binti Nonang, rimnar mai Jakun. Pendidikan sekulah rendah eng bemulak ku Sekolah Rendah Belimbing, Pekan, Pahang. Telas dij teningkat 6, eng biterime muj nu Maktab Perguruan Sultan Idris, Tanjong Malim, Perak.

Wak Hulis: Buleh enjun cerite sejarah penehidmat sebegei guru besar?

Cikgu Akit: Eng bilantek sebegei guru besar ku tahut 1998 ku Sekolah Rendah Sungai Mok, Rompin. Telas ajeh ngbetukar nu Sekolah Tasik Chini lei hunen.

Wak Hulis: Eng ngkep panei, enjun bejaye sebegei numom guru besar ru penecapei de cemerlang. Buleh enjun og panei begeiharok jenaye de bicapei?

Cikgu Akit: Penecapei cemerlang sekulah eng, Sekolah Rendah (SK) Tasik Chini ialoh kikep anugerah "New Deal" nik noh ku tahut 2010, 2011 ru 2012. Penecapei had entoi SK Tasik Chini ialoh kiterime Anugerah Sekolah Kluster Kecemerlangan ku 19 Mac 2015.

Wak Hulis: Tahniah, hebat penecapei SK Tasik Chini ku kerop penetadbir enjun. Selaen ajeh ma nej peneiktirap de enjun terime sebegei guru besar?

Cikgu Akit: Eng ngterime nik noh Anugerah Perkhidmatan Cemerlang. Eng jugak senalo bijempot ha ngog ceramah motivasi nu sekulah de mong memureb mai sengoi.

Wak Hulis: Ma rusiye jenaye enjun adeh ru ma henarap enjun nu masarakat hik?

Cikgu Akit: Ku eng, jenaye nunanek sekulah tok taleh begantong nu guru besar tapik jugak nu cikgu-cikgu de beajar. SK Tasik Chini mong cikgu-cikgu de bor, prihaten nu memureb ru gigeh beusehe ha naicapei jenaye. Henarap eng, masarakat sengoi hik, ha naipenteng pendidikan dek naikep besaeng ru bangsak kilek. Telas ajeh buleh naiubah tahap ekonomi masarakat hik.

Wak Hulis: Abor haknuk ha kerjaksamak enjun. Eng ngharap enjun teros maju jayak.

Cikgu Akit: Samak-samak.

Ektiviti:

1. Bacak dailog ku kemil gunak gaye intonasi de sesuei.
2. Ru gunak isik-isik penteng kateh dailog, hurei ru catat langkah-langkah ha pejadik sekulah de cemerlang kateh bob tules.

MENULES

Penguros Bank de Bejaye

Masarakat hik ku jis adeh jeoi de bejaye kateh bidang kerjaye pek taleh kateh penehidmat awam tapik jugak kateh bidang swasta. Elwan Awang bin Itam Wali ialoh numom Pengurus Cawangan RHB Islamic Bank Berhad ku Kuala Lumpur.

Elwan Awang bin Itam Wali kiyos ku 15 Januari 1969. Iapak, Itam Wali bin Nawan mai Semai, manekale iamek, Elan a/p San Pok mai Temuan. Elwan Awang beasal ju Kampung Tangkai Cermin, Tanjung Tualang, Perak. Iapak ialoh bekas senator masarakat hik. Tenek menang Elwan Awang mong empat urag ru rimdij naibejaye kateh pelajaran. Ilei kibanggak kiyos kateh peringak de naipenteng pelajaran.

Elwan Awang kikep pendidikan imulak ku Sekolah Kebangsaan Gombak 2, Selangor. Ilei kicerot iberajal nu Sekolah Menengah Sains Selangor ju teningkat nanek lei teningkat limak. Ilei kibejaye kilanjot ipelajaran ku Universiti Malaya kateh bidang Pra-Perakaunan. Telas ajeh kicerot ipelajaran ku Universiti Utara Malaysia, Kedah kateh bidang Ijazah Sarjana Muda Perakaunan.

Ilei behidmat ku RHB bank bemulak ku tahut 1996 sebegei pegawei bank. Telas kibehidmat seluneu 20 tahut, hunen ilei kicap jenawat sebegei Ketua Seksyen, Kolaborasi dan Pemasaran ku RHB Bank, Kuala Lumpur. Cenenreg kikerjak ru bank, ilei senalo kiet luar negara kemil neuros kerjak rah negara Brazil, Thailand, Indonesia ru kekilek.

Alaupen ilei bejaye ru sibok kibetugas tapik ilei tok pernah kiwes ihidmat nu masarakat sengoi hik lebeh-lebeh nej ha ektiviti masarakat peninen. Ilei jeoi telibat kateh ektiviti pesatuan bekenaet mai hik. Ilei jugak pernah bijempot sebegei penceramah motivasi ha masarakat hik kateh lengrik Perak.

Resepi jenaye ilei kateh ipelajaran ru kerjaye ialoh komitmen kateh nujap nunanek de kiusehe. Hik jugak hod berani hiperhol pendapat, tok sengoh hibesaeng ru masarakat kilek ru senalo petingkat lemu penanei.

Ektiviti:

1. Ceryak ru catat isik penteng de mong kateh nepetek.
2. Beh serengkol, ma iresepi jenaye Elwan Awang?
3. Ku peniker engkek, ma de buleh hicuntoh ju Elwan Awang?

3.2.1
1.6.3

SENI ENGROK

TRACK 2

Pantut Mai Bejaye

Sayet keral menman keris,
Besurag-surag naijerjar sungar;
Ceryak lemu jap-jap jis,
Sinui senang mase nungar.

Huper-huper kicip beteh,
Kenjip selei hik beparik;
Amen lemu tebeg ku enteh,
Agok nej peentoi dirik.

Yok Rom nyaknyik kikot cuti,
Laluk beparik ku deg Bah Ligak;
Jenaye kicapei entoi iceti,
Ha kibalas jasak iperingak.

Mai kampug genmar bepeoh,
Peoh lemang secare bergu;
Agok gej hik rasak meoh,
Bile hiterime neajar cikgu.

Hik cat lod amen himampuk,
Agokloh pulak hitades reis;
Amen berajal hiog tenumpuk,
Tokloh hik sesal keknit jis.

Mai sayet menman agok bedajal,
Amek ru apak baigei petie;
Amen hik rajit ru tekon berajal,
Na pasti hik hicapei jenaye.

Had ilembat ipelek langsat,
Kianj ha kijelwal ku Kuala Mu;
Wahai kekenon cerngailoh mengsat,
Tok himeoh hituntot lemu.

Genmar kitabong sipat Bah Kamal,
Sipat mulie hodloh hijoi;
Rajit menacak hod hiamal,
Dek lemu teros kijeoi.

Ektiviti:

1. Lapas pantut ku kemil adeh gunak senembot ru intonasi de betol.
2. Piker ru hurei secare bergu ceti jap-jap rangkap pantut ku kemil ru salit kateh bob tules.

TATAMENGWAL

Engrok Tungal

Iceti nekate de tok kiterime ma-ma neimboh, tok kialami pruses genande ru renangkei.
Engrok tungal buleh kikandug had nanek suku engrok atau kikandug lebeh ju nanek suku engrok.

Cuntoh engrok tungal ialoh jar, bob, poj, cak, empag, belaer, sengkalat ru kekilek.

LENATEH

1. Hik hodloh hi _____ ha hicapei jenaye de cemerlang.
2. _____ hik sumbong ru angkoh amen jenaye na hicapei.
3. Amen hik hituntut _____ agok hikenjip meoh.
4. _____ menacak mongloh sipat de mulie ru hipejeoi lemu penanei.
5. Sipat _____ beubah an kidorong hik teros bejaye kateh sinui.
6. Amen jenaye na hicapei, agok sip _____ peringak.
7. Tenumpuk hod hiog semase berajal dek hikep penengham pekare neajar ru _____.
8. Pejadik tukoh-tukoh _____ hik sebegei cuntoh ha capei cite-cite.
9. Jenaye _____ buleh hikep ru senang, hod mong usehe de gigeh.
10. Amen nanek _____ hikep jenaye, ogloh senumbang nu bangsak sengoi hik.

Ektiviti:

1. Pelenkap ayat ku kemil adeh ru gunak engrok tungal de sesuei.
2. Pileh limak engrok tungal ju ayat ku kemil ru beh ayat kateh bob tules.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

Beh Bob Skrep

Ektiviti:

Beh bob skrep bekenaet tukoh mai pasak secare bergu ru gunak maklumat jijoi peta minda ku kemil.

UNIT 4 Paedah Becuti

CERNGAI RU BELWAL

Penekelah nu Teu Talag

Lata Kinjang, Chenderiang

Kemensah, Hulu Kelang

Chamang, Bentong

Gunung Ledang, Tangkak

Ektiviti:

1. Hurei secare belwal, kenenjip engkek de pernah lei ku tempat penekelah.
2. Tules cenatat kenenjip engkek nunyenis mase et bekelah.
3. Ru gunak menudah Internet, senarei 10 teu talag kilek ku Malaysia selaen de biperneng ku kemil adeh.

1.2.2
3.4.2

MENACAK

Lata Iskandar

Teu talag Lata Iskandar mongloh tenumpuk pelancong ku lengrik Perak mende itempat ajeh sengej ru rek ju serag. Itempat anen ku semandek antare nong Tapah ru Cameron Highlands. Amen ha et nu Cameron Highlands buleh singah ku Lata Iskandar mende itempat bor ha anj peringak naibekelah.

Alau mai kigemar ha suasane serag buleh kiet madeh mende mong bisedie nong lalek ha huj nu kemil teu talag. Padeh buleh hineng menatag ru jehuk kateh serag amen hik rajit huj nu kemil. Amen hik anj peringak buleh naimamuh padeh mende iteu talag adeh sengej ru sernuk. Agok risau, mabek sayet mong bisedie kulam lalek mende bijagak senelamat doh bisengoh naicelog.

Selaen ajeh, jeoi gerei Gop ru hik sengoi naijelwal ku beg nong. Bebegei barang bahneh teg bijelwal ku padeh. Barang de bijelwal ajeh jeoi de bibeh ya lienai hik sengoi mai pasak. Amen hik gemar, buleh hik belik begei ragak, camag, jempir, belau, setek ru jeoi barang kilek de buleh hik beh hadiah. Mong jugak gerei caknak bijelwal ku padeh mende tempat adeh nyak ju pekan mende ajeh rimdij bisedie hak senelese mai jengoi.

De lebeh sernuk nej, nu runong buleh hik neng kampug-kampug hik sengoi. Amen kenak ku gus pelek hik buleh hineng mai sengoi naijelwal sempak, betar, larah, cupu ru pelek kilek. Agok sip genmar mai Cerawas menisat luwei jugak mong bijelwal ku beg nong adeh. Amen hik panei betawar buleh hikep murah barang ma taleh de hik belik.

Alau ha et nu Cameron Highlands joi nong Jalan Pahang, agok sip singah Lata Iskandar. Itempat adeh sesuei ha rimdij peringkat umor. Isengej ru ngoi serag ajeh kitarek pelancong naiet nu madeh nej.

Ektiviti:

1. Bacak nepetek ku kemil adeh secare entoi jijoi senembot ru intonasi de betol.
2. Jawab senual ku kerop adeh secare belwal.
   (a) Ku belok lokasi Lata Iskandar?
   (b) Begeiharok icare amen hik ha et nu Lata Iskandar?
3. Og peniker engkek, yama hik hod jagak neindah alam semule jadik secare betules?

Info: ***pasak*** iceti sengoi kigei peninen/ orang tempatan

MENULES

Surat Kenirip Rasmi

Tuan,

SEMANJ LENAWAT SAMBEL BERAJAL

Birujok pekare ku kemil, eng wakel ju Persatuan Bahasa Semai nghod semanj benennar ju pehak tuan mende jik ha beh lenawat sambel berajal jis cuti sekulah nu Muzium Hik Sengoi, Gombak.

Persatuan Bahasa Semai,
SMK Sri Desa Damai,
35000 Tapah,
Perak Darul Ridzuan.

4. Senehubug ajeh, pehak jik beharap pehak tuan buleh og maklum balas aderas ru neucap abor haknuk ha kerjaksamak engkek.

Eng de jijoi printah,

Lea

(WAK LEA A/P ALUJ)
Setiausehe Persatuan Bahasa Semai

2. Tenuju jik ha beh lenawat adeh jik ha panei wesnis jenang hik manah entem de bijagak ru bidek kateh muzium adeh. Ku sampeng ajeh, jik ha beh kenaji ha berkep maklumat penteng mende ha siap polio Sejarah.

3. Padeh eng og lenamper benuter renombong jik de naijoi lenawat adeh. Ahli renombong jik mongloh 84 urag termuj ru guru pengiring.

Tareh:	23 Mac 2017
Mase:	8.00 huper lei 12.00 dijis
Guru pengiring:	1. Puan Rubiah binti Abdullah
	2. Puan Salmi a/p Uda
	3. En. Sirat bin Suhadi
	4. En. Bah Latip a/l Abu
Mureb:	80 urag

Pegawai Unit Muzium Gombak,
Muzium Orang Asli,
Km 24, Jalan Pahang Lama,
53100 Gombak Selangor.

1 FEBRUARI 2017

Ektiviti:

1. Bacak ru paham maklumat ku kemil adeh.
2. Susut maklumat ku kemil jijoi tenurut de betol.
3. Tules maklumat de betol dek kijadik nanek kenarag surat kenirip rasmi de lenkap ku bob lenateh.

3.4.2
5.5.1

Pormat Penetules Surat Kenirip Rasmi

_____
_____
_____
_____ } alamat mai kirip surat

_____

_____
_____
_____
_____
_____ } alamat mai terime surat

_____
tareh

Tuan/Puan,

_____
pekare

_____
_____
_____
_____

2. _____
_____
_____

3. _____
_____
_____

4. _____
_____
_____

Eng de jijoi printah,

(muh ru jenawat)

SENI ENGROK

TRACK 3

Eng Riag Becuti nu Kampug

Eng riag ha jug becuti nu kampug
eng riag ha cerngai engrok jaret
eng riag ha cerngai engrok cep
eng riag ha cerngai engrok pug betader
eng riag ha cap kerbag
eng riag ha man batak
eng riag ha tau pateu
eng riag care sinui ku kampug.

Eng riag ha jug becuti nu kampug
eng riag ha cak gale
eng riag ha huj jehuk
eng riag ha joi enjop nu selai
eng riag ha ngoi serag
eng riag sinui jenang hik manah entem.

Eng ha jug becuti nu kampug
alaupen mai biurok mahentok
alaupen mai naidek nyak ju kampug
alaupen mai binyek jug nu kampug
namun sengik kibebisek
neriag adeh lei pigoidoh.

Ektiviti:

1. Bacak ru deklamasi sajak gunak nada ru intonasi de betol.
2. Nyate iceti nujap rangkap sajak secare tesurat ru tesirat.
3. Og nik peneajar de buleh hikep ju sajak adeh.

4.2.2
2.5.1

TATAMENGWAL

Engrok Neimboh

Nekate kateh nunanek engrok buleh kihol ju mentok dasar, iaajeh engrok macot de tok kiterime ma-ma neimboh atau mentok tenerbet. Mentok de kihasel ju pruses ha peluas mentok dasar ajeh kijoi bebegei care pementok engrok. Neimboh iceti unit-unit engrok betentuk bitamah nu mentok-mentok de kilek mende de kiubah ceti nahu. Neimboh kateh engrok Semai mong nik mentok rah neimboh ku enteh, ku pade, ku enteh ru ku pade.

Engrok dasar	Neimboh ku enteh	Neimboh ku pade	Neimboh ku enteh ru ku pade
jeg	kijeg, bijeg	perjeg	perenjeg, biperenjeg
jap	kijap, bijap, kiperjap	jenjap	jennam, jenenjap, kiperenjap
tader	kitader, bitader	tenader	kibetader
yos	kiyos, biyos, peryos	perenyos	kiperyos/biperyos

LENATEH

Bil.	Engrok dasar	Neimboh
1.	gemar	
2.	gei	
3.	hok	
4.	jar	
5.	buwal	
6.	cot	
7.	cerlah	
8.	huj	
9.	gulap	
10.	jap	

Ektiviti:

1. Permuj neimboh jijoi nekate de biog.
2. Ui ayat lenkap gunak engrok neimboh jijoi jenawab ku kemil.

UNIT 5 Tempat Penelancong

CERNGAI RU BELWAL

Pusat Penelancong ku Malaysia

Ku Malaysia jeoi tempat penelancong de ibernor ru bipejadik sebegei agropelancongan, ekopelancongan ru pelancongan kesihatan.

Ma penesamak ru penebize tempat adeh?

Ektiviti:

1. Jawab senual de biog ku kerop adeh secare belwal.
   (a) Ma ipenenteng sektor penelancong ku negara?
   (b) Ma peluang de buleh mai pasak naikep ju sudut ekopelancongan?
2. Og peniker engkek, begeiharok care ha tarek pelancong naitibak nu negara hik? Tules peniker engkek kateh bob lenateh.

MENACAK

Bukit Bendera

Bukit Bendera berupe was penelancong ku negara hik. Pernah bikenal sebegei *Penang Hill* ru teninggik 830 meter ju paras laot ku Pulau Pinang. Bukit Bendera bibukak ya Francis Light bigunak buroh ju India, China ru mai pasak pajeh.

Sejarah Bukit Bendera bemulak bile Francis Light kiui senmanj rasmi ku tahut 1897 nu J.K Brich, Canselor Residen Pulau Pinang ha ui nehidmat kerite os nu jelmol. Senusul ajeh, nanek rang undang-undang Bukit Bendera bigubal ru bilulos ku 21 November 1899. Mong kerite os adeh kipemudah lenaluk nu jelmol. Ku tahut 2010 gerabak letrek de canggeh ru moden bipekenal ha senelese mai tekbot.

Bukit Bendera mong neistimewe ku ijelmol begei bangunan wesnis British, *flying fox* ru gertak jeljol. Selaen ajeh, serag de belaar lekat kijadik tenarek ku tempat adeh. Pelancong naitibak padeh pasti an tepukau ru ibernor was adeh. Mong naitibak berulag noh amen naihol nu Pulau Pinang.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham nepetek ku kemil adeh.
2. Kenal pasti ru senarei neistimewe Bukit Bendera kateh mentok peta minda de sesuei ku bob tules.

MENULES

Lenapor Lenawat Sambel Berajal

Nota Reningkas

15 Feb 2017

7.00 pegelap – Betolak ju sekulah – 40 mureb ru 5 guru
12.00 dijis – Lenawat nu Muzium Perang Batu Maung ru cakcak dijis
2.00 berkes – Lenawat nu Bukit Bendera
5.00 berkes – Daptar muj nu Chalet Dahlia
7.00 kelem – Cakcak kelem
8.30 kelem – Ektiviti bergu
10.00 kelem – Bukbed

16 Feb 2017

7.00 pegelap – Cakcak pegelap ku chalet
8.00 pegelap – Lenawat bandar Georgetown Pulau Pinang
12.00 dijis – Jug nu sekulah
4.00 berkes – Lei nu sekulah

Cuntoh pormat lenapor

Lenapor Lenawat _____

Perenggan 1: mase, tareh, jengoi mureb, jengoi cikgu, tempat tenuju ru kilek-kilek nej

Perenggan 2: ektiviti jis petame

Perenggan 3: ektiviti jis petame

Perenggan 4: ektiviti jis kedue

Perenggan 5: ektiviti jis kedue

Lenapor bisedie ya, 19 Mac 2017

( )
Setiausehe
Persatuan Bahasa Semai
SMK _____

Ektiviti:

Bincang ru tules lenapor jijoi nota reningkas ku kemil.

3.3.2
1.6.3

SENI ENGROK

Pulau Langkawi

TRACK 4

Langkawi nanek pulau tekenal
Lod Mat Cincang mercu tandak
tenarek pelancong ju kateh ru luar negara
teros menaju lengrik.

Mong mai tibak ju nong laot
Kuala Perlis ru Kuala Kedah ipintuk
mong jugak ju nong suwig
huj kapal terbang ajehloh inong.

Bekelah, melancong ru tengroj jadik penileh
tok sip jugak ru tenandig meskar
pantei de ibernor jadik tenumpuk
kiog rejeki nu mai pasak.

Masarakat Langkawi de peramah
begei saudare-mare rek
enai alu-alu tenibak hik
tok ubah begei ku padeg.

Get risau kek tempat giknei
segale banse menudah mong bipesiap
tok sip kedei cenderemate
ha pelancong naitibak ru naijug.

Ektiviti:

1. Deklamasi sajak ku kemil.
2. Senarei ma neistimewe Pulau Langkawi ru nerujok sumber Internet?

4.2.2
3.4.2

TATAMENGWAL

Engrok Majmok

1. Engrok majmok mongloh genandig atau rangkei nar engrok dasar atau lebeh ha og ceti pai. Cuntoh ku kerop adeh:

kapal terbang | bob lenateh | balei pulis | balei rayak

2. Engrok majmok jugak mong mentok de mantap sebegei nanek nekate. Cuntoh ku kerop adeh:

olahragak | bumiputere | kerjaksamak | tandakteg

LENATEH

cek reknoj	antarabangsa	surat rasmi	apak amek	gerbang malam
matjis	jawatankuase	wargenegara	kapal terbang	olahragak

1. Han Sika kitules _____ nu muzium negara.
2. _____ Amerika Syarikat naigemar melancong ku Malaysia.
3. _____ hodloh bimaklum canuk peksendok lenawat sambel berajal biui.
4. Lapangan Terbang _____ KLIA berupe pintuk meknuj nu Malaysia.
5. Apak eng kihuj _____ nu Sarawak huper doh.
6. Jepun bikenal sebegei negara _____ kihuj.
7. Pasar kelem ku Ipoh bikenal sebegei _____.
8. Ahli _____ progrem lenawat sambel berajal ajeh rimdij ju kelas teningkat 1 Ceria.
9. Watson Nyambek berupe _____ negara kateh acare jernar 100 meter.
10. Bah Nuel kibelik 10 unit _____ ku Kampung Budaya Mahmeri.

Ektiviti:

1. Pileh engrok majmok de sesuei ha pelenkap ayat de biog.
2. Beh ayat gunak engrok majmok tandakteg, kerjaksamak, sukarela ru tanggongjawab.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

Belok Nanek Penileh?

Kelab Fotografi sekulah engkek an kiui lenawat. Belwal ru kawat ha pulau penelancong penileh sekulah engkek ru og penandang de rasionel.

Pulau Pangkor	tempat	Pulau Langkawi
170 kilometer	nyaknak	250 kilometer
RM380.00	benayar	RM450.00
nik jis nar kelem	mase	nar jis nanek kelem
calet	giknei	calet
• seklap • et tempat besejarah • tengroj • bekayak	ektiviti	• seklap • bemeskar • bekayak • rekrak

Wak Eka: Persatuan Bahasa Semai sekulah hik kaha ui lenawat tapik sebegei pengerusi eng tok ngpanei hod et nu Pulau Pangkor atau nu Pulau Langkawi.

Mira: _____

Wak Eka: _____

Mira: _____

Wak Eka: _____

Mira: _____

Wak Eka: _____

Mira: _____

Ektiviti:

1. Jijoi pakej ku kemil adeh bincang tenentap de bor ha bipileh secare bergu.
2. Lenkap dailog de biog.

UNIT 6 Penepadu Kaom ru Bebegei Penercayak

CERNGAI RU BELWAL

Deg Ibadat

masjid

deg semayang

kuel

gereje

tokong

Ektiviti:

1. Besual jawab ha gambar ku kemil adeh.
2. Senarei agame ru penercayak kilek de engkek panei mong ku Malaysia ru gunak menudah Internet.
3. Bincang ru tules, yama hik hod hihormat agame kilek?

Info: Kateh Perlembagaan Persekutuan agame Islam mongloh agame rasmi Persekutuan ru agame kilek bebas biamal ya ipenganut.

1.3.1
3.3.2

MENACAK

Bebegei Agame ku Malaysia

Malaysia berupe nanek negara de bebilag bangsak, agame ru budaye. Neunik Malaysia adeh na tarek minat rimdij masarakat duniak. Penepadu antare kaom ku Malaysia lekat ujud alaupen mong benize adeh. Agame de mong ku Malaysia ialoh agame Islam, Kristian, Hindu, Buddha ru kilek-kilek nej. Rimdij agame adeh termuj penercayak jenang hik bebas hiamal.

Masarakat Islam ku Malaysia lebeh ju 50 peratos. Nunumom de beagame Islam kipecayak nu neesa Allah SWT ru Nabi Muhammad SAW sebegei rasul. Jijoi agame adeh, rimdij sengoi samak itarap. Kelakuk niknej biget kateh agame Islam. Kitab suci agame Islam ialoh al-Quran. Jis rayak de naisamut ialoh Aidilfitri ru Aidiladha.

Agame Buddha pulak ipenganut jeoi bebangsak Cerawas. Agame adeh beasal ju India ru bipersui ya Sidharta Gautama. Neajar agame adeh kipenteng nilei bor rah hormat mai kilek, tenumboh ru menatag. Jis rayak agame adeh ialoh Jis Wesak.

Agame Hindu pulak jeoi ipenganut ya masarakat Lel. Agame adeh beasal ju Lembah Indus ku India. Ikitab suci agame adeh ialoh kitab Veda. Neajar agame adeh ialoh ipenganut hod naiamal nilei de bor semase sinui dek naicapei 'moksya' (benebas mutlak) ru naibesatu ru Nyenang. Jis Deepavali ru Thaipusam ialoh jis rayak ha penganut agame Hindu.

Selaen ajeh, agame Kristian jugak mong bianut ya masarakat Malaysia. Agame adeh biasas ya Jesus Christ. Neajar agame Kristian ialoh neamal nilei de bor ru behidmat ha masarakat dek kirahmat ya Nyenang. Jis Krismas ialoh jis rayak ha agame adeh de naisamut ku 25 Disember ku jap-jap tahut.

Ku sampeng ajeh, mong jugak masarakat Malaysia de naipecayak Animisme. Jijoi kenaji, masarakat mai sengoi lekat jeoi de naipecayak penercayak adeh. Penercayak Animisme ialoh pecayak mong ujud ruwai ku kateh alam. Ku lengrik Perak, jis rayak de bisamut ya masarakat hik ialoh Genggulang atau Jis Pai. Masarakat hik biajar nilei-nilei de bor rah hod hormat alam, menatag ru mai kilek.

Iserengkol, rimdij agame ru penercayak de mong ku Malaysia kiajar neajar de bor ru tok buleh beh kelakuk niknej. Hamaka, hik hodloh saleng hihormat antare nanek samak kilek tok kirak ma pen agame hik.

Ektiviti:

1. Bacak nepetek ku kemil secare jelos gunak senembot ru intonasi de betol.
2. Ceryak ru senarei isik-isik penteng ha nujap agame de mong kateh nepetek.
3. Beh peta pokok ha nujap agame ru neajar de mong kateh nepetek.

MENULES

Usehe-usehe Hipupok Penepadu Kaom

saleng besuek	begutong-ruyong	semangat jeniran
• semase jis rayak atau kenurik • layan bor tengloh • saleng bengwal • paham budaye mai kilek • ujud penepaham	• saleng betulug • beinteraksi semase ektiviti • lebeh paham sengik mai kilek • kep hik hipupok nilei kerjaksamak • kikep erat henubug	• serapak ru jiran • betanyak gah jiran • tulug amen mong masalah • cuntoh, mase nyaknyik, jagak deg hik semase becuti atau tiktok ku deg • betulak ansor ru jiran

Info: ***bersuek*** iceti nandang
tengloh iceti tetamu

Ektiviti:

1. Beh neulas de icengreg antare 80 nu 100 nekate ru gunak maklumat de biog ku kemil adeh.
2. Og peniker, ma iusehe-usehe kilek ha pupok penepadu kaom?

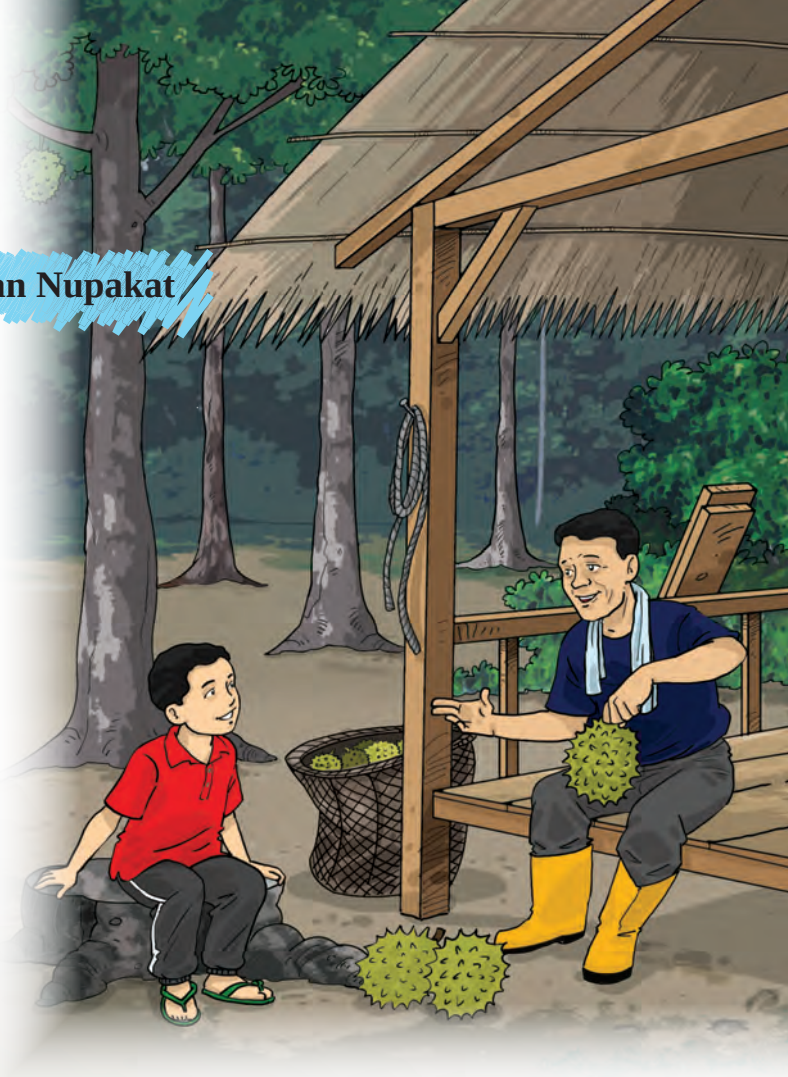
3.4.2
1.6.2

SENI ENGROK

TRACK 5

Jiran Nupakat

Tatak: Edi, na hek ngeng ka sempak nu mai nglag deg de pai jug nu kampug?

Bah Edi: Yok, eng ngsip! Pek malek poj eng cot sempak de pai jer. Berkes adeh, eng ngeng nu jiran hik.

Tatak: Borloh begei ajeh, hik agok sip nu jiran-jiran. Amen hik mong rejeki hikongsi ru lienai.

Bah Edi: Tatak, ma senalo eng ngneng enjun gemar og sempak nu jiran-jiran?

Tatak: Jiran kan mai de rek ru hik, amen hik beh bor nu lienai pasti henubug hik betamah erat. Amen hik mong masalah jiranloh de buleh hik semanj tulug.

Bah Edi: Cikgu eng pen senalo kibesat nu eng ru kekawat dek beh bor nu jiran-jiran tok kirak bangsak ru agame.

Tatak: Betol engrok cikgu hek ajeh, amen hik beniknej ru jiran-jiran pasti sinui hik tok aman.

Bah Edi: Mimong betol engrok enjun, sinui hik pasti pek sernuk amen mong beniknej ru jiran-jiran.

Tatak: Mende ajehloh, hik mesti bekerjaksamak ru beserapak ru lienai.

Bah Edi: Eng senalo serakngik bengsat enjun amen hik beh bor pasti hikep bor jugak.

Tatak: Ajehloh mai gemar bisebot jiran nupakat kianj berkat.

Bah Edi: Telas adeh, eng pen an ngbeh bor nu rimdij jiran-jiran rah enjun.

Tatak: Borloh begei ajeh.

Info: ***tatak*** iceti atok atau aki

Ektiviti:

1. Beh lenakon dailog ku kemil gunak gaye ru intonasi de sesuei.
2. Ui senimpol bekenaet dailog ku kemil.
3. Og peniker, ma tejadik amen hik beniknej ru jiran-jiran?

Engrok Peninyap

Duniak Eng

Aman bernor suasane ku kampug eng. Nyak ken engrok renyah rah ku bandar. Batagari padeh merlong iteu ru berseh. Padeh lekat mong engrok cep, hel ru cabek de besahot-sahot.

Masarakat ku kampug eng pen lekat naiamal adat ru pantag. Siwang pen lekat biamal amen mong kenurik. Alaupen jaman beubah tapik kampug eng lekat naikekal adat resam. Ektiviti ekonomi mai kampug adeh ialoh naicekcet, dag bubuk, cang ceber ru cet sawet. Berengkep mai kampug tok tetap tapik enai beusehe naikek duet ru kerenjak senampeng. Mai kampug eng naiamal sinui secare sederhane ru kerep kateh belanjak nunyenis.

Mai kampug eng jugak naijeoi de bejaye kateh pelajaran lei nu tumpok menare gadig. Enai naipanei penenteng lemu penanei kateh sinui. Selaen ajeh, kampug eng jugak bejiran ru kampug Gop. Alaupen benize agame ru bangsak tapik senalo naibekerjaksamak, saleng betulug ru betulak ansor.

Eng ngbanggak mong kampug rah adeh. Henarap eng kampug adeh dek teros naipekekal adat, sinui harmoni ru aman lei bile-bile.

Ektiviti:

1. Ceryak ru senarei engrok peninyap de mong kateh nepetek.
2. Pileh limak engrok peninyap ju nepetek ru og iceti.

Info:
ken iceti ju
cabek iceti lotong
hel iceti siamang

5.4.1
3.1.1

KENUKOH

bebilag bangsak

nilei bor

nengneng nyak

sengik berseh

tanyak gah

deg semayang

betulak ansor

hanyok jeag

adat resam

lemu penanei

1. Masarakat ku Malaysia _____ ru agame tapik saleng nehormat.
2. Mai kampug eng senalo naiamal sipat _____ antare nunumom ru mai kilek.
3. Hik hodloh senalo hi _____ ru besuek ru jiran-jiran.
4. Masarakat mai hik lekat naiamal _____ ju jenang.
5. Masarakat Malaysia hodloh naiamal _____ rah begutong-ruyong ru bebudi bahase nu mai kilek.
6. Hik hod saleng hormat _____ agame kilek.
7. Amen hik hod hicapei menaju nutandig ru negara kilek, hik hod _____.
8. Enai de jijoi neajar agame an naimong _____.
9. Rimdij agame kigalak ipenganut kituntut _____.
10. Tatak kibesat nu Bah Edi dek besipat _____ ha tulug jiran-jiran.

Ektiviti:

Isik tempat kusong gunak rangkei kate de biog.

UNIT 7 Jis Rayak

CERNGAI RU BELWAL

Penerayak ku Malaysia

Ektiviti:

1. Jijoi gambar ku kemil, cerite rayak de bisamut ya bebegei kaom.
2. Pileh nanek rayak ku Malaysia adeh ru tules nanek kenarag jijoi tajok de bipileh icengreg hodloh 180 nekate.

MENACAK

Caknak Jis Rayak

Malaysia mong jeoi masarakat bebilag kaom ru naianut bebegei agame ru penercayak. Nujap kaom de mong ku Malaysia saleng naihormat agame, adat resam ru budaye masarakat kilek. Semase jis rayak, rimdij masarakat jugak naisamut besamak-samak. Adeh kipejadik Malaysia nanek negara de unik.

Bagi masarakat Gop ru bangsak kilek de beagame Islam, jis rayak Aidilfitri bipoj telas nugecek naibepuase. Caknak utame enai mase rayak ialoh lemang pulut. Selaen ajeh, caknak genmar enai joi lengrik icuntoh alau mai Perak naigemar ketupat ru kuah kacag, rendang pug ru sej, ru koi. Budaye naiet nu deg mai kilek jis rayak adeh ha saleng naisemanj maap ha peerat henubug.

Masarakat Cerawas naisamut Tahun Baru Cina. Mabek adeh naipecayak kale rengai ajeh kiog tuah. Enai jugak naiog angpou nu kenon de peksik begensir ru bekenah. Masarakat adeh naiui caknak entoi ku restoren atau padeg mase naisamut Tahun Baru Cina. Amen hik et nu madeg enai musem rayak, naijamuk rah limau, kacag, teu kutak ru koi. Koi sepit jugak populer ku masarakat Cerawas.

Deepavali iceti cahaye de bisamut ya masarakat Lel ku Malaysia. Deg enai bihias ya cahaye pelite, naimuh senem, nailog bajuk pai ru naisemayang ku kuel. Caknak genmar mai Lel ialoh kari. Selaen ajeh, enai masak capati, idli, tose ru koi begei maruku ru ladu.

Mai Sabah ru Sarawak pulak naisamut Pesta Kaamatan ru Hari Gawai sebegei tandak dij musem kekkej ru musem ceknet bak. Pesta Kaamatan ru Hari Gawai bisamut imol gecek Mei ru ipangkal gecek Jun. Jeoi caknak bijamuk jis adeh begei pug kateh awat, koi buras ru teu tapai. Tapai adeh nubanse teu de bibeh ju teu cengroi de bipereb.

Ku mase adeh mai hik ku Perak naisamut rayak Jis Pai sempene tahut pai. Rimdij hik sengoi de walah kianut belok-belok agame an nairayak Jis Pai. Antare caknak de bijamuk nu tengloh begei lemang pulut, lemang tepog, kari pug ru seg, mihun ru koi. Rimdij mai kampug naiet nu deg kawat-kawat ha naiberayak.

Neunik bebegei kaom adeh kipejadik masarakat hik kayak ru bebegei caknak ru budaye. Alaupen hik ju benize kaom tapik budaye nandang pek buleh hisip. Hik kenak bebanggak ru pekekal neunik adeh dek kijadik wenares ha jenerasi hik pigoidoh.

Ektiviti:

1. Bacak nepetek ku kemil adeh secare entoi ru pintan gunak senembot de betol.
2. Cerlah maklumat jijoi renayak kaom ju nepetek ru benimbeng cikgu.

MENULES

Peoh Lemang Pulut ru Selak Lar

Cengroi pulut bitebeg lei nik jam setengah kateh santan ru bicampur teu. Tapes iteu, agok sot bernor doh terek ha permuj kateh awat. Permuj selak lar de na bigulong ku kateh awat. Permuj cengroi pulut perakgek. Senteb pangkal awat nar noh secare pelahat nujap nik atau nar sudu cengroi pulut. Senenteb adeh hik hod cengroi pulut lei nu ipangkal awat mase biisik ru santan.

Jop rangas ha teros lei kijadik rengwe. Telas ajeh susut awat pulut de na biisik ru bikoh santan lei suku inci paras cengroi pulut. Neng ru jagak giknei awat dek tok ngej. Kisar iawat jap 10 minit. Ios hodloh entoi ru der. Ginei awat hodloh pukal hik neng ru ijarak ruas hod nyak (15–16 sentimeter) dek lemang hik pek ngej. Peoh lemang adeh agok lebeh ju nanek jam. Amen hik panei setengah jam na cukop. Nanek pekare penteng hik hodloh peoh yayah mende senang hijagak ru hineng ilemang pulut na cet ka tok.

Nanek care hik ha panei lemang na cet ka tok, hik cucuk ru lidik teros nu ipangkal. Amen hik kenjip ceram ajeh peksik cet, amen hik kenjip tok kicektat ajeh na cet. Nanek lenebeh amen higunak selak lar, hik tok payah hikah lemang ajeh mende buleh teros hijonj tangkei selak lar. Ipenyudah, bile lemang na cet senteb ipangkal ku tik lei limak noh secare pelahat dek kijadik bor mase hik belah. Telas ajeh bulehloh hijamuk nu mai nandang.

Ektiviti:

1. Bacak maklumat ku kemil adeh.
2. Kenal pasti ru tules isik penteng ha care-care peoh lemang.

SENI ENGROK

Kat Neucap Jis Rayak

TRACK 6

Sempak bipej mende ya kemut,
Bikah nanek nej had ikemik;
Tahut Jis Pai sengoi hik naisamut,
Enai samut meriah ru sengik kerakmek.

Amek kigulei tarok senubai,
Tarok kiham nu kateh jeris;
Tahut pai azam pen pai,
Kelakuk manah hodloh hiwes.

Lebat bernor ikening lungrik,
Lungrik bisubai ya Jenajak Karo;
Alaupen higei merate lengrik,
Sedare-mare serakngik senalo.

Tatak kicak ibeleg kicerap,
Kiet beentei kiceryak ha mor;
Bei hik rimdij hisaleng semanj maap,
Sengik sernuk sinui de bor.

Sayet kimuman sarak lienai,
Ijug pelit bikap ya las tip;
Amen na hik ubah sinui de pai,
Adat manah agok hik persip.

Ektiviti:

1. Beh nanek kat neucap ha senamut renayak.
2. Tules pantut renayak ku kateh kat neucap.
3. Lapas pantut de bitules gunak nada ru intonasi de betol.

TATAMENGWAL

Engrok Muh

Engrok muh kirangkom nanek jumlah engrok de buleh kijadik isik nu bahneh prasa muh. Engrok muh bituju nu sengoi, tempat atau bende. Genulug engrok muh bicerlah nu nik genulug jijoi ciri-ciri semantik iengrok iaajeh engrok muh has, engrok muh am ru engrok genanti muh.

LENATEH

1. A S A K T M R A A
2. A R H I W A I A G
3. G R U I L N K
4. E A L M N G
5. A Y E S T
6. S E W R A C A
7. E A L K S R M A E I P
8. E N A L I I
9. I J S A P I
10. S N E G H I O I H K

Ektiviti:

1. Susut semule engrok muh kateh kotak kusong ku kemil adeh ru hurop de sesuei.
2. Kek 10 engrok muh selaen de mong ku kemil adeh.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

Ektiviti:

Cerlah mureb nu memerip kumpolan. Andei nujap kumpolan enai wakel Ahli Jawatankuasa Rukun Tetangga atau Persatuan Penduduk nunanek taman perumahan. Beh dailog ru lenakon penebincang ha ui penesedie senamut progrem deg tebukak sempene jis rayak. Penebincang kumpolan engkek hodloh mong pekare-pekare ku kerop adeh:

- ☆ banse penerayak
- ☆ tareh ru mase rayak
- ☆ banse caknak ru ngeknut
- ☆ ator care majeles
- ☆ belanje de bigunak

UNIT 8 Bakti nu Negara

CERNGAI RU BELWAL

Penasok Sukarelawan

Sebegei masarakat, hik buleh bebakti nu negara ru himuj penasok sukarelawan kerop kerajaan amen hik beminat.

Ektiviti:

1. Jijoi gambar ku kemil adeh, og peniker bekenaet penasok sukarelawan.
2. Tules paedah de hikep amen himuj penasok sukarelawan begei JPAM, Bomba Sukarelawan, RELA ru Polis Sukarelawan.

1.3.1
3.3.1

MENACAK

Tok Batin Kampug Eng Anggote RELA

TRACK 7

Rahmat: Ma igah tok batin.
Tok batin: Gah bor, Rahmat ma haui (ajeh/jeh)?
Rahmat: Eng tengah (ngui/ngsiap) bob skrep bekenaet RELA. Tapik eng tok cukop imaklumat.
Tok Batin: O, hek kek maklumat de (melibat/nelibat) anggote RELA?
Rahmat: Hooh tok batin. Amen tok silap, apak eng mong kipasal enjun anggote RELA.
Tok Batin: Betol, ju (tahut/mase) 1970 lei hunen eng lekat ektip ru kerjak sukarela kateh ha bantu masarakat. Adeh nanek kerjak de bor ha sumbang hidmat nu negara.
Rahmat: Menarek (kisah/cermor) tok batin. Buleh eng berkep nej maklumat de teperinci.
Tok Batin: Buleh, RELA adeh imuh cereg Pasukan Sukarelawan Rakyat Malaysia ru bituboh kiog senempat nu rakyat Malaysia ru besamak-samak ha pelihare nedaulat, senelamat ru neaman negara.
Rahmat: Ma sarat ha jadik anggote RELA?
Tok batin: Numom ajeh hodloh wargenegara, beumor 18 (tahut/tahun) sehat berog ru bebas ju rekod jenayah. Iborang buleh hikep kateh pejabat RELA.
Rahmat: Abor haknuk tok batin. Maklumat enjun og cukop ha pesiap bob skrep.
Tok Batin: Samak-samak.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham dailog ku kemil adeh ru kenal pasti nekate de betol kateh kenurug.
2. Senarei isik penteng dailog adeh.

MENULES

Angkatan Tentera Malaysia Teras Nedaulat Negara

beperag | bangsak | kiperneng | bipeentoi | bikembang | bituboh | benanggak | Rejimen

Angkatan Tentera Malaysia (ATM) berupe benteng penetahan ru senelamat negara. ATM bemulak ru keknot 25 urag litau Gop sebegei skuad penecubak Rejimen Askar Melayu ku 1 Mac 1933. Rejimen adeh _____ kijadik nanek batalion ru bikenal sebegei Batalion Pertama Rejimen Askar Melayu ku tahut 1938. Telas ajeh, Batalion Kedua _____ ku tahut 1941 iaajeh enam nyenis peksendok Perang Dunia Kedua bemulak ku Malaya. Rimnar batalion adeh na _____ benuleh lienai kateh _____ ha lawan askar Jepun. Telas perag, negara bilande nej ya neancam komunis ru darurat biistihar ku tahut 1948.

Tahut 1950 kenengwat Rejimen Askar Melayu bitamah kijadik tujuh batalion. Mase jaman darurat, ATM kiperneng tenuboh penasok bebilag _____ iaajeh Rejimen Persekutuan ru Skuadron Kereta Perisai Persekutuan ku tahut 1952. Telas negara kicapei kemerdekaan ku tahut 1957, ATM _____ nej ru pesat bipemoden sebegei nanek penasok tentere seireng heknot semase de mampuk kihadap cenabar pigoidoh.

Mai sengoi jugak jeoi enai muj penasok tentere kateh rimdij cabang darat, laot ru udare. Adeh berupe nanek _____ ru kicermin mai sengoi de sanggop kipetahan negara ju anasir de niknej. ATM jugak berupe kerjaye penileh mai litau ru menaleh sengoi hik.

Ektiviti:

1. Isik tempat kusong, gunak jenawab de biog ru salit kateh bob tules.
2. Bacak ru ui nerumus nepetek ku kemil.

3.4.1
2.3.3

SENI ENGROK

TRACK 8

Kenon Henarap Bangsak

Kerjak selai sernuk irasak,
Amen kerjak seryap biui;
Sinui adeh hod bejasak,
Pai bikenang cenengreg sinui.

Samut Jis Pai tebeg begaye,
Cip berayak nu deg Milah;
Amen hik hod sinui bejaye,
Agokloh gej hiserah alah.

Hik et tengroj hihuj kerite,
Teroj kak keli, kak bebisak;
Hodloh rajit senalo usehe,
Jenerasi pai henarap bangsak.

Cip nu selai kikot telei,
Sambel kikot kicak dekoh;
Litau menaleh agokloh lalei,
Behloh de bor pigoidoh.

Tebeg ikole, iteh kikoh,
Koi ku piring bebegei irasak;
Lemu penanei benteng de kukoh,
Matlamat jelos menaju bangsak.

Sernuk cerngai tatak becerite,
Kisah cermor litau menaleh;
Agok hik sip negara tecinte,
Alaupen hik cip nu belok taleh.

Ektiviti:

1. Lapas pantut ku kemil adeh.
2. Bacak secare pintan ru paham ceti nujap rangkap.

TATAMENGWAL

Engrok Hubug Penancag

1. Engrok hubug penancag ialoh engrok de bigunak ha hubug **engrok ru engrok**, **prasa ru prasa** ru **ayat ru ayat** de tok setare sipat atau **ku klausa imol**.
2. Tenerang engrok hubug penancag bicerlah rah ku kerop:

Bil.	Banse engrok hubug penancag	Genunak	Cuntoh engrok
(a)	engrok hubug penancag relaktip	kihubug klausa utame ru klausa macot	de
(b)	engrok hubug penancag komplemen	kihubug klausa komplemen atau pelenkap kateh klausa utame	bahawe, ha, dek
(c)	engrok hubug penancag tenerang	kihubug klausa utame ru klausa tenerang	alaupen, amen, bile, mende, andei, ha, lei

LENATEH

Wak Mia berupe numom anggote sukarelawan Jabatan Pertahanan Awam Malaysia (JPAM). Ilei mulak kimuj penasok adeh ju pangkal tahut 2017. Ilei kijoi krusus asas ku pusat lenateh JPAM ku Ipoh, Perak. Telas dij krusus asas ilei kijoi nej bebegei krusus ru lenateh lenanjot. Antare lenateh lenanjot mongloh lenateh cenemas, krusus perlet os ru bebegei nej. Ilei beminat kimuj penasok adeh mende kaha pupok semangat kenegaraan ru kaha perhuj yenaken dirik.

Alaupen sibok sebegei kerani ku pejabat pos, Wak Mia lekat ektip ru kerjak kemasarakatan. Kerjaksamak pehak SMK Semai ru pehak JPAM kiog peluang nu ilei kilateh anggote kadet JPAM. Sebegei rakyat Malaysia ilei kikenjip betanggongjawab kaha pupok semangat kenegaraan ru kilibat kateh ektiviti kemasarakatan. Senumbang ilei sebegei anggote sukarelawan mongloh nanek care bebakti ku negara.

Ektiviti:

1. Ceryak empat engrok hubug penancag kateh nepetek teks kemil adeh.
2. Tules empat ayat engrok hubug penancag de engkek kep kateh bob tules.
3. Beh senimpol ru bincang secare bergu ibernor bakti ku masarakat.

5.4.1
3.2.2

KENUKOH

1. Senarei banse penasok sukarelawan de buleh hik muj.
   (a) _____
   (b) _____
   (c) _____
   (d) _____
   (e) _____

2. Ma objektip tenuboh penasok sukarelawan?
   _____

3. Ma ektiviti de senalo penasok sukarelawan naiui?
   (a) _____
   (b) _____
   (c) _____
   (d) _____

4. Yama hik hok negara?
   _____

5. Begeiharok ha muj penasok RELA?
   _____

6. Begeiharok sekulah nai pupok nilei kenegaraan?
   _____

Ektiviti:
Jawab senual de biog.

UNIT 9 Eng Nghok Negara

CERNGAI RU BELWAL

Tik Tumpah Behip Eng

1 Cikgu, eng tok ngpaham ma iceti semangat patriotisme?

2 Patriotisme iceti sengik hok ku negare.

3 Oh, ajeh iceti! Eng nghok nu negara tapik eng tok ngpanei begeiharok icare ha ternyul sengik haknuk ajeh?

4 Jeoi icare de buleh hiternyul sengik haknuk nu negara rah hipatoh nu undang-undang, hinyanyik laguk Negaraku ru tebek semangat, hikibar Jalur Gemilang ru hibelik barang bahneh Malaysia.

5 Cikgu, eng becite-cite ha jadik tentere bile ngraknak dek ngkep petahan negara ju musuh.

6 Bor cite-cite hek ajeh Yok Kuyuk. Sengik hihod petahan negara ialoh nanek semangat patriotisme.

7 Oh, pai ngpanei! Abor haknuk cikgu.

8 Samak-samak Yok Kuyuk.

Ektiviti:

1. Paham dailog ku kemil ru kenal pasti kate-kate de ternyul semangat haknuk negara.
2. Og peniker, begeiharok icare kilek ha buleh engkek ternyul semangat patriotisme?

1.5.3
1.5.2

MENACAK

Mepetahan Nedaulat Negara

TRACK 9

Jengoi:	(Naiog hormat kateh mentok penegerak berog secare kretip).
Jengoi:	Salam nanek Malaysia.
Halei 1:	Cerngailoh semuak! (Simbol teg ku entag).
Halei 2:	Malaysia na manah merdeka.
Halei 3:	Irakyat bebilag bangsak.
Halei 1:	Agame ru budaye.
Jengoi:	Hisinui besatu, bekerjaksamak.
Jengoi:	Nyeh samak nyeh, hanyok samak hanyok.
Halei 2:	Mong Gop, Cerawas ru Lel.
Halei 3:	Agok hisip, mong mai sengoi.
Halei 1:	Mong bangsak kilek jugak.
Jengoi:	Hod hipetahan negara hik.
Halei 2:	Ma icare?
Jengoi:	Agok hipenteng lilei begei peribahase ‘begei cog kateh remun, naiterlas ber memasig’.
Jengoi:	Hik hodloh saleng bebantu begei awat ru terikbes.
Halei 3:	Ajeh taleh ka icare?
Jengoi:	Mong nej, agok bekelahi begei cok ru kucig…meow…meow...woo…woo... (bibeh engrok kucig ru cok).
Jengoi:	Hik hodloh hipekekal senepadu, hok nu negara, hihormat rajak ru pemimpen.
Halei 1:	Haa…nanek nej, semangat patriotisme.
Jengoi:	Betol (nik noh) (rah nadak upin ipin) banggak jik sebegei rakyat Malaysia.
Jengoi:	Agok hisip, hihormat lambang-lambang negara.
Halei 2:	Jalur Gemilang, hikibar.
Halei 3:	Hunen, nengloh negara de hiwares.
Jengoi:	Malaysia hik cemerlang, gemilang, terbilang.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham skrip ku kemil adeh.
2. Beh ektiviti bicare beirama ru benantu cikgu jijoi skrip.
3. Ceryak peribahase de mong kateh skrip ru og iceti.

Haknuk Negara

Gagasan 1Malaysia bipekenal ya Perdana Menteri Malaysia, Datuk Seri Mohd. Najib bin Tun Abdul Razak. Gagasan adeh kitekan neamal sikap mehormat, iklas ru saleng pecayak antare kaom. Jenerasi merdeka ku negara adeh mong ju bebegei bangsak ru agame. Jenerasi adehloh de naitentuk mase nungar negara. Enai jugak jadik penentuk tecapei atau tok Gagasan 1Malaysia de bipekenal ya kerajaan. Gagasan adeh betenuju ha neujud penepadu ru kerjaksamak antare rakyat bebilag kaom ku negara adeh.

Bagi ha capei matlamat adeh, hik jenerasi merdeka hodloh betindak bor ru bekerjaksamak. Sebegei rakyat Malaysia, hik hodloh begandig gelpal rah peribahase ‘begei awat ru terikbes’ dek penepadu de hibeh antare kaom teros kukoh. Amen penepadu de kukoh bejaye bipekekal an ujud negara de aman, selamat ru maju.

Sebegei wargenegara jugak hik mong tanggongjawab nu negara. Antare peranan hik ialoh himesti mong sipat hok nu negara, taat setie nu rajak ru pemimpen. Hik jugak hodloh beusehe ru gigeh ha berkus ekonomi negara. Selaen ajeh, hik jugak beperanan petahan negara hik ju neancam musuh. Hik jugak hodloh hipanei prinsep-prinsep rukun negara ru hipatoh undang-undang negara. Sebegei mureb, hik hodloh hituntut lemu penanei dek buleh hiog senumbang nu negara ku mase nungar.

Selaen ajeh, sebegei rakyat Malaysia tok kirak bangsak ru agame hik hod amal sipat jujor, amanah, dedikasi ru betanggongjawab dek matlamat negara buleh bicapei. Malaysia adeh milek rimdij rakyat, hamaka hik hodloh teros besatu-padu ha petahan ru hijagak neaman negara.

Iserengkol, nujap wargenegara hik mong peranan ru tanggongjawab masig-masig ha pasti nedaulat negara tejamen. Hik tok buleh besipat penteng lilei ru hik hod saleng besatu dek tok ujud penepecah kateh kenalag rakyat.

Ektiviti:

1. Bacak nepetek ku kemil gunak nada entoi ru pintan.
2. Kenal pasti ru tules isik-isik penteng de mong kateh nepetek.

3.2.1
2.1.1

SENI ENGROK

TRACK 10

Wenares

Ku padeh biperyos nanek haknuk
De murni abadi sejati
Ku padeh tesemei cite-cite
Kicuwai kijadik wenares.

(Korus)
Amen biwes eng tok biterime
Amen eng doh bisingkir
Ku belok harus eng nganj
Ku belok harus eng ngsemei
Haknuk adeh…

Betapa
Ku bumik adeh eng nglangkah
Nu utare selatan timur ru barat
Eng ngjijoi.

Eng
Nyiknyukloh nunanek pewira
Handal ngjunjung senjate
Tapik sengik rela bejuang
Alau ru icare sendirik
Ha haknuk adeh.

(ulang korus)

Eng nghod kotakan seribu janyik
Cenengreg raknak eng adeh
Eng nghod perlei menengsat
Engloh cenenrot wenares.

Adaptasi ju laguk *Warisan.*

Ektiviti:

1. Dindag laguk ku kemil adeh.
2. Secare bergu, ceryak iceti laguk adeh.
3. Senarei engrok tenerbet de mong kateh lirik laguk.

TATAMENGWAL

Engrok Kerjak

Engrok de iceti kisureh ha kelakuk ru keadaan nunanek pekare. Cuntoh engrok kerjak ialoh jug, bed, bual, lug, cip, nyanyik, et ru kilek-kilek nej.

Wak Kiyeng: Ma hek beh Yok Rom?

Yok Rom: O, hek Wak Kiyeng! Eng sibok ngbeh barang-barang de ha bigunak kateh penesembah lenakon ha senamut Hari Kemerdekaan ku sekulah minggu nungar.

Wak Kiyeng: Patutloh hek sibok betol. Eng pen ngkot bahgian kateh penesembah nyanyik laguk-laguk patriotik ru penasok koir. Eng pai dij selsei ngbelateh nyanyik ku dewan.

Yok Rom: Hek pen sibok jugakloh. Eng tok sabar ngha beh penesembah alaupen mong kenjip sengoh.

Wak Kiyeng: Tok ma, eng yaken hek buleh. Ma icerite lenakon kumpolan hek?

Yok Rom: Jik cerite ha nehajap ku jaman Jepun ru begeiharok rakyat naikus ha lawan Jepun.

Wak Kiyeng: Mesti sernuk penesembah lenakon kumpolan hek ajeh Yok Rom. Tok sabar eng ngha neng minggu nungar.

Yok Rom: Eng harap lenakon kumpolan eng buleh kitarek nengneng memureb kilek. Ma de penteng ialoh neajar kateh lenakon ajeh buleh kiperhuj semangat haknuk negara ku sengrog memureb.

Wak Kiyeng: Betol Yok Rom, eng pen ngkep sengik haknuk negara maken entoi amen eng nyanyik laguk-laguk patriotik.

Yok Rom: Sengik eng pen rah ajeh. Eng beharap senamut Hari Kemerdekaan adeh an kipupok semangat patriotisme kateh sengrog memureb.

Wak Kiyeng: Semoge penesembah hik an bejaye.

Yok Rom: Eng pen ngharap rah ajeh.

Ektiviti:

1. Bacak dailog ku kemil gunak nada entoi ru pintan.
2. Senarei engrok kerjak de mong kateh dailog.
3. Beh ayat gunak engrok kerjak de engkek kep kateh dailog.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

1. Sebegei rakyat Malaysia hik hodloh saleng hi _____ alaupen benize bangsak ru agame.
   A. bantu B. lumbe C. saeng D. rendah dirik

2. Yok Kuyuk becite-cite kaha jadik tentere mende ha _____ negara.
   A. sumbang B. perneng C. petahan D. hok

3. Wak Kiyeng kimuj penasok koir ku sekulah mende ilei kigemar _____.
   A. bekawat B. besukan C. begengsag D. benyanyik

4. Amek ru apak hodloh ubai _____ semangat patriotisme nu kekenon ju sayet.
   A. og B. pupok C. dol D. perhuj

5. Hik hodloh hi _____ bendere Malaysia jap-jap noh senamut Hari Kemerdekaan.
   A. kibar B. lai C. log D. dol

6. Cikgu Wak Sirna kibesat nu memureb dek senalo nai _____ undang-undang.
   A. ceryak B. patoh C. sedie D. nengneng

7. Care hik _____ laguk Negaraku ialoh hinyanyik ru tebeg semangat.
   A. pupok B. nilei C. petahan D. hormat

8. Amen mong masalah hik hodloh hi _____.
   A. bincang B. cerngai C. kerakdik D. hormat

9. Enai _____ Hari Kemerdekaan tahut adeh ru had imeriah.
   A. samut B. og C. pupok D. bengwal

10. Amen hik tok hi _____ neaman negara pasti mong kenacau.
    A. jagak B. semei C. loi D. huj

Ektiviti:

Ui lenateh ku kemil adeh ru pileh jenawab de betol.

UNIT 10 Cerite Asal-usul

CERNGAI RU BELWAL

Asal-usul Tasik Bera

Ku jaman manah, mong nanek kampug mai Semelai ku Pahang sibok naikeneh bak. Mase naibekeneh, haj cok kijel nu kening jehuk keruing, maken leu maken kuat kijel. Mase mai kampug naicip nu tempat ajeh, naineng cok ajeh kijel nu leus. Enai tok piker ma-ma teros naicot leus ajeh ru naianj jug nu madeg ru naibercet.

Telas ajeh, lienai naicak leus ajeh kecuali nar mom sengoi iaajeh ajak ru icenok. Telas naicakcak, rimdij sengoi kateh deg naibeparik. Haj hol numom tenatak kibetungkat nu tempat mai beparik, tenatak ajeh kibelwal ru mai kampug. Bile berkes, tenatak ajehpen kisemanj kaha jug.

Peksendok kijug, tenatak ajeh kior mai kampug de naicak leus dek nairos tungkat de kicep ku tik. Penumom-penumom cubak nairos tungkat ajeh tapik tok bejaye. Telas ajeh, bile rimdij tok bejaye nairos itungkat, tenatak ajeh kiros itungkat kigunak teg kengwil. Make, teu pen kihol ju lubog resnos tungkat ajeh.

Mai kampug naisengoh ru cubak naisol lubog ajeh tapik tok naibejaye. Teu gej kihuj ru kitenglap nukampug ru rimdij mai kampug de naicak leus naidat celog. Had nar mom taleh de sui iaajeh ajak ru icenok mende tok ubai cak leus. Ajehloh benalas nu mai kampug mende naicak nunanek bende tok naiperikse iasal-usul. Bipecayak adehloh asal-usul kijadik Tasik Bera de mong hunen ku Pahang. Imuh Bera bikot ju peristiwe mai kampug naijar “becempera” mase teu gej kihuj.

Ektiviti:

1. Besual jawab ha nilei bor de mong kateh cerite ku kemil.
2. Beh peta alir ha sinopsis cerite ru peterang ku kateh kelas.

1.2.2
4.1.3

Asal-usul Bahayak

Ku jaman manah, mong nar sayet keral ubai tenek menang ju kaom Temuan de gemar menman ku beg serag. Apak ubai senalo kibesat agok baimuj kateh serag amen tiktok mai raknak.

Ku nanek jis, itenek kiajak imenang nu serag ha dag cer. Liubai baisip bengsat iapak ru teros baimuj kateh serag. Liubai sernuk lei jis dui ru tok baisedar ru baicip nyak kateh serag. Bile imenang kipasal ilei kicuag, itenek cubak kiceryak nong jeknug tapik tok ubai buru. Haj jis ki**berpes**, imenang kijap mende kisengoh.

Ubai lekat baiceryak nong jeknug alaupen manik lebat. Telas ajeh, ubai lei ku beg batagari ru baiburu mong perahuk manah bi**berkop** ku jehuk. Ku kerop perahuk ajehloh ubai betedeh. “Eng ngsesal tok ngcerngai bengsat apak, amen ngcerngai tokloh kijadik begei adeh,” **peder** itenek sambel kijap. Itenek kikenjip **cenen** kineng ha imenang cuag ru kisengoh.

Haj perahuk tempat ubai betedeh mulak ki**cektad** ku **celod** itenek. Imenang kijap ru kikarau kineng itenek pelahat-lahat kibetukar kijadik bahayak. Itenek de na betukar jadik bahayak pelahat-lahat kiceleh kateh batagari. Peksendok itenek kiselap, ilei kibesat nu imenang, “Hek mesti cerngai bengsat amek ru apak, besat jugak nu rimdij mai kampug agok naipej kelambuk kateh batagari ngsengoh seksog ku lemunj eng ru agok naisuj **sengkalat** ku batagari ngsengoh **cor** mat eng.” Telas kiog bengsat, itenek pen kiselap kateh teu. Imenang kijap mende kineng itenek kinyep kateh teu.

Lei hunen, lekat mong mai de bigei ku beg batagari naipecayak nu bengsat ru pantag adeh. Amen enai langgar pantag ajeh, naipecayak an kenak nanek jenadik de niknej.

Ektiviti:

1. Bacak nepetek ku kemil secare jelos gunak senembot ru intonasi de betol.
2. Og iceti ha nekate bekale kateh cerite.
3. Jawab senual penengham ku kerop adeh.
   (a) Ma tejadik bile tenek menang ku cerite adeh tok ubai cerngai bengsat iapak?
   (b) Ma bengsat itenek nu imenang peksendok ilei kiselap kateh teu?
   (c) Ku peniker engkek, ma neajar de buleh hikep kateh cerite ku kemil?

Asal-usul Muh Jelebu

Ku jaman manah, was Sungai Lumut bigei ya mai Temuan ru iketue bermuh Batin Jelbu. Ku nanek jis, ubai selei mende pai telas baikerakjak ku selai. Liubai pen beparik sambel baineng ceknet labuk de er.

Bile jis dui, ikenah kiajak Batin Jelbu jug nu madeg tapik ilei kaha mamuh canuk ku batagari ru kior ikenah jug canuk. Ikenah kibesat ku Batin Jelbu dek ilei bejagak-jagak mende batagari ajeh jerek.

Telas ajeh, Batin Jelbu kiceleh ku beg batagari kaha mamuh. Haj manik lebat ru berpes. Teu batagari kihuj gej, Batin Jelbu tok sempat kihuj nu darat ru teros bien gel ya teu. Bile jis kelem, ikenah susah isengik mende Batin Jelbu toktik kijug. Telas manik hoj, ikenah kikek ku batagari kaha ceryak igensir tapik tok kibeleh.

Jengoi mai kampug naihol mende naiha tulug ceryak Batin Jelbu tapik tok naibeleh. Mai kampug naipecayak Batin Jelbu na dat kicelog. Telas Batin Jelbu kidat selai labuk ilei bepelek jeoi. Jengoi mai naitibak nu selai Batin Jelbu naiha cot pelek labuk. Hamaka, was ajeh bigelar ‘jalar labu’. Sebegei naikenang jasak ru sempene muh ‘jalar labu’, was ajeh bikermuh Jelebu.

Ektiviti:

1. Bacak cerite ku kemil ru nada de betol.
2. Kenal pasti ru senarei engrok bantu de mong kateh nepetek.
3. Beh ayat de betol gunak engrok bantu ju nepetek.

3.4.1
5.4.1

TRACK 11

Nazam Caknak Jenjap

Nanek kisah jaman manah,
Mong nukelamin ku Kampung Tengah.

Nujap jis naikerakjak ku selai,
Nukelamin ubai betugal bak pai.

Canak ubai bungkus ku selak telei,
Ha ubai bengkal samak kak salei.

Ubai cip nu selai sambel sibok belwal,
Ubai sip canak de bisat ku dinig degwal.

Jug ju selai lekat baisip cengop canak,
Memerip jis na barik icanak.

Ubai bukbed ku bilek dinig awat,
Baicerngai engrok jennam ikengwat.

Igensir kikus kiceryak jennam,
Ikengwat kicerngai engrok jennam.

Telas puas igensir kiceryak,
Baruloh kibeleh nucengop canak.

Jennam canak jelos kicerngai,
Kibukak cengop canak na barik.

Igensir kicak canak na barik,
Kikenjip cenen nu canak ajeh.

Telas ajeh petani kijadik kayak,
Rah ajehloh mai bipanei bak mong iruwai.

Ektiviti:

1. Lapas nazam ku kemil ajeh secare didek hibur.
2. Hurei iceti nazam.
3. Beh dailog antare hek ru numom peringak bekenaet ha sikap agok pendak caknak.

TATAMENGWAL

Engrok Penegas

Engrok penegas jugak bisebot sebegei partikel ialoh nekate de kiog penetekan ku bahgian-bahgian tetentuk ku kateh ayat. Cuntoh, kah, loh, jugak, pen, nej ru mimang.

Ku jaman manah, mong nukelamin sengoi hik baigei ku beg cebak batagari. Liubai mong kenon bermuh Si Tenggang. Sinui enai had nehajap ru naikerjak sebegei nelayan. Si Tenggang kigemar nengneng kapal-kapal entoi ku cebak batagari. Cite-cite ilei kaha jadik mai kayak.

Ku nanek jis, numom nakhoda kapal kitibak ku cebak batagari ru kiserapak Si Tenggang. Nakhoda ajeh kitanyak nu Si Tenggang amen kihod kerjak ku kemil kapal mende tok cukop ipekerjak. Si Tenggang tok kipiker cereg teros kisetuju, tok kisemanj pen ju iapak ru iamek.

Kekawat Si Tenggang ju kampug kilek enai neng Si Tenggang kijoi kapal teros naisureh nu iapak amek. Iamek teros kijap kikenang ha ikenon. Si Tenggang mimang rajit kikerakjak ru kijadik haknuk nakhoda kapal. Si Tenggang jugak cerdig beniage. Telas memerip tahut ilei kijadik kayak.

Bile rajak kicerngai ha Si Tenggang de kayak, rajak teros kijempot Si Tenggang et nu istane. Rajak kaha perjeg Si Tenggang ru ipeteri. Si Tenggang had kikerakmek ru kisetuju jekjeg ru peteri de bernor irenis.

Telas ajeh, Si Tenggang kianj ikenah belayar. Kapal ilei kibelaboh ku cebak batagari rek ru kampug ilei. Kekawat Si Tenggang naineng kapal ajeh milek Si Tenggang ru teros naisureh nu iamek. Iamek kikerakmek mende Si Tenggang na kijug nu kampug. Iamek kibercet caknak genmar Si Tenggang. Telas ajeh, iamek kikayuh perahuk lei nu kapal ru kicereg muh Si Tenggang. “Tenggang…Tenggang.”

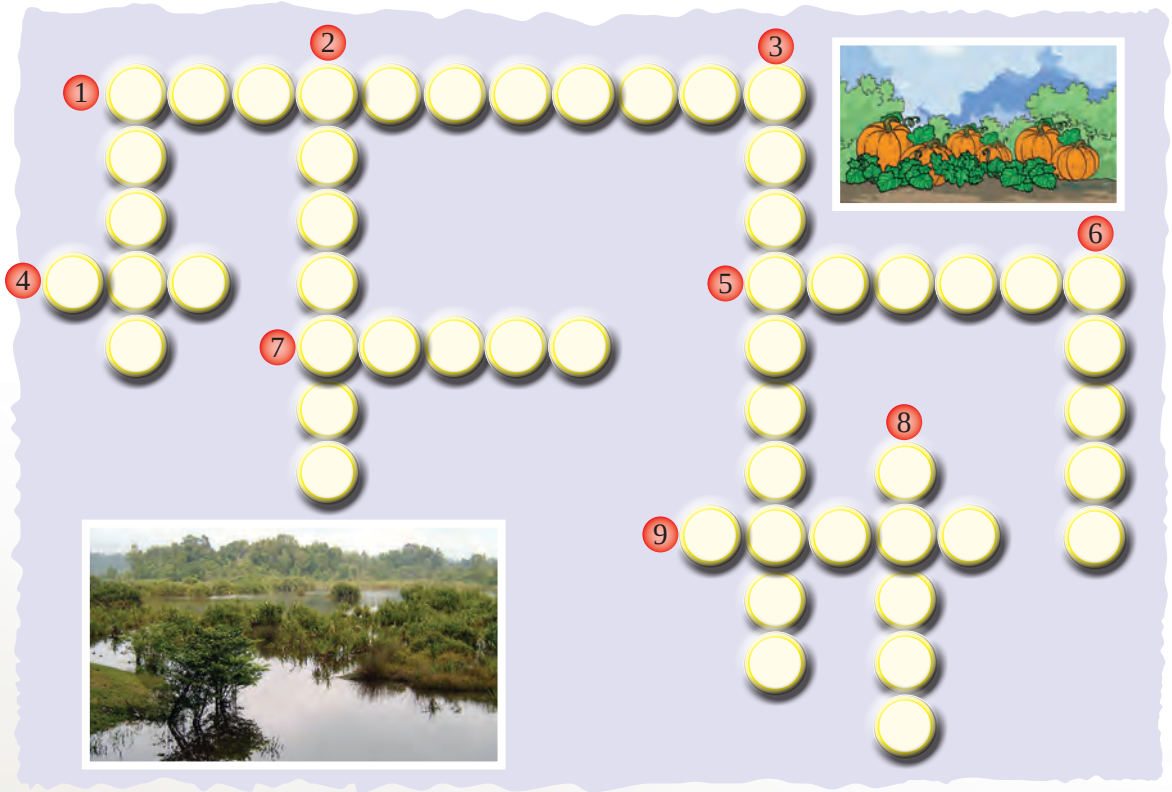
Bile Si Tenggang kineng nu iamek, ilei kikenjip sagak. Ilei kisagak amen ikenah kipanei asal-usul ilei mai sengoi. Tenamah nej, penakei iamek de niknej. Si Tenggang tok kiakuk iamek. Ilei sanggop kitulak iamek ru kiwai. Iamek kikenjip sedeh ru kijug nu cebak batagari. Hamaka, isengik had sedeh iamek kiseru “Nyenang amen kenon ajehloh de ngperyos ru ngpermem ternyulloh itandak.” Haj tejadikloh jis kelap, manik lebat kiberpes ru engkuk kiberahlah. Bile manik lebat ru pes pen kiberentik, iamek kibeleh Si Tenggang, ikenah ru rimdij sengoi ku kemil kapal naijadik batu. Begei ajehloh benalas amen hik tulah nu apak ru amek hik.

Ektiviti:

1. Bacak cerite ku kemil gunak nada de betol.
2. Ceryak engrok penegas de mong kateh cerite ku kemil.
3. Beh ayat gunak engrok penegas de engkek kep kateh cerite.

5.2.1
2.1.3

KENUKOH

melintang

1. _____ bipengor ya iamek kijadik gesuk.
4. Mai jaman manah naikerjak betugal _____.
5. Keral na kijekjeg bigelar _____.
7. Kerdor na kijekjeg bigelar _____.
9. Asal-usul daerah Jelebu kikot ju muh pelek _____.

nu kerop

1. Tempat ceknet bisebot sebegei _____.
2. Tenatak kiros _____ de kicep ku tik lei teu hol kijadik Tasik Bera.
3. Senamut Jis Pai sengoi hik bisebot sebegei _____.
6. Penercayak masarakat manah, bak mong _____.
8. Agok hik jadik kenon derhake nu apak amek sengoh bitimpak _____.

Ektiviti:

Pelenkap teke silang kate ku kemil adeh.

UNIT 11 Cermor

CERNGAI RU BELWAL

Bah Luj

Cermor Bah Luj berupe cermor lisan de biwares secare belwal ju jaman manah.

Bah Luj ru nar mom ikawat – nu serag – beintei – kek kak

Bah Luj ru ikawat – ui jambor – macot – ilei kior ikawat bukbed – ilei kijagak ku luar

Bah Luj – kek kak – hasel bubu jeoi – kep yas serag – beintei

selsei kek kak ru beintei – Bah Luj ru ikawat naijug nu kampug

enai cerlah – kak ru yas serag – secare adel – ilei bihok ya mai kampug

Ektiviti:

1. Belwal jijoi gambar de biog ru benimbeng cikgu.
2. Tules ayat de lenkap jijoi maklumat biog kateh bob lenateh.

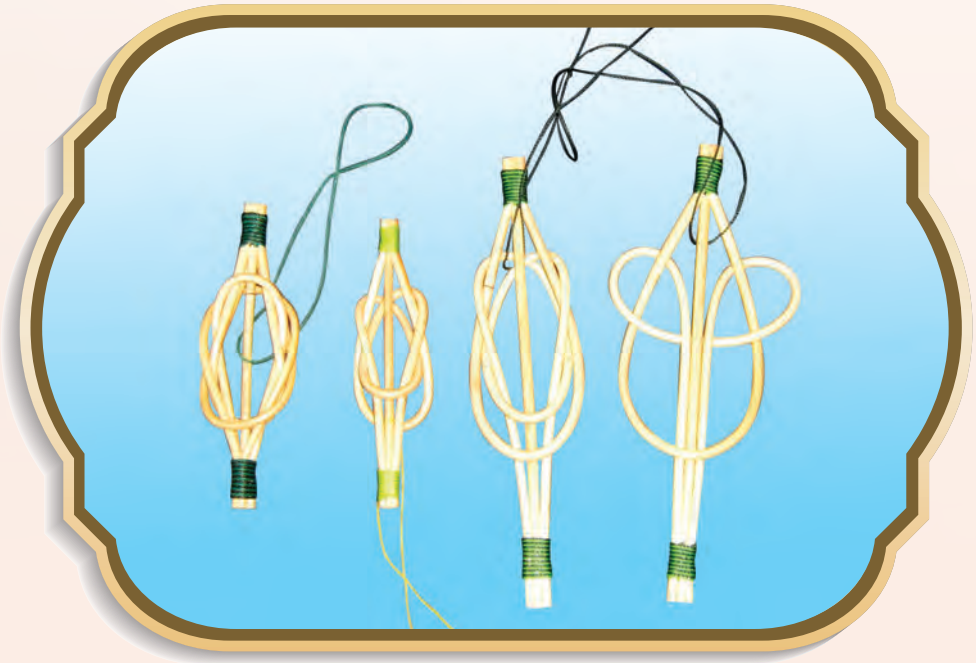
1.6.1
3.3.2

Mennan Cek Reknoj

Mong nanek mennan mai manah kateh kenalag hik sengoi bikenal sebegei cek reknoj. Cek reknoj mongloh nanek banse mennan de biujik minda ha perhol cog ju cog lenipat. Tok rimdij mai kep perhol cog ajeh mende kihod senalo lenateh.

Engrok mai manah, asal-usul cek reknoj adeh bemulak bile nuurag mai sengoi kiet nu serag kaha beintei. Ilei kijoi nong de senalo beintei mase ku serag. Jis ajeh begei serbe tok kenak ku ilei, nanek yas pen tok kibakek ru kikep. Ilei kikot penutos kaha jug nu kampug. Namun, nong kijoi nek begei kinyep ru ilei kijoi nong samak beulag-ulag noh. Kateh penercayak mai sengoi Semai, nyanik cek reknoj buleh kiui numom kirekroj ku serag.

Sengoi ajeh nek cubak kikek nong ru care kaha terlas idirik ju nyanik cek reknoj. Ilei kikep nanek cerendig kaha ui nanek mennan kigunak cog serag. Telas siap mennan ajeh, ilei kiman ru kijol ku cag jehuk. Mennan ajeh kitarek ru nengneng nyanik cek reknoj. Mai sengoi ajeh pen kikep jug nu kampug ilei ru selamat. Cermor adeh bipecerleh secare belwal ju jenerasi nu jenerasi. Ju sudot moral, mong nilei positip kateh cermor adeh iaajeh mai engrak naiget sayet muj serag tok bekawat mende serag tempat tok selamat ha lienai.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham nepetek ku kemil adeh.
2. Secare bergu, bincang ma petue kilek de engkek panei amen himuj nu serag secare betules?

MENULES

Tulah

Ku nanek kampug, mong numom litau had ibernor ru mai engrak bermuh Bah Ari. Ilei bihok ya iapak amek mende kijoi bengwal mai engrak. Peringak adeh enai gei bahgie ku mol kampug. Nanek jis, limak urag sayet keral galaj naimuj nu kampug. Sayet keral ajeh naimulak perek nu Bah Ari. Tok lei numinggu bekawat, Bah Ari mulak kiperneng kelakuk de tok bor ku mai engrak rah kipetinggik iengrok, tok kihormat ru panei hol kelem.

Amek Bah Ari senalo kibesat nu Bah Ari agok hol mende jeoi pekare de tok bor buleh kitejadik. Tapik Bah Ari kiui tok panei malah kirok iamek. “Ma enjun kisah ha eng...eng keral, eng buleh ngjagak sinui lieng,” peder kasar Bah Ari. Telas ajeh, amek Bah Ari kijap halei ru hajap isengik. Bah Ari pen kihol ju deg iberkes ajeh.

Telas kihol ju kendeg, Bah Ari ru ikekawat naicip nu meratak tempat. Haj jis kibeubah jadik kelap ru manik lebat. Keadaan adeh kipaksak Bah Ari ru ikawat naijar kek tempat betedoh. Tapik malang tok berngoi, mase naijar ajeh mong nanek cag jehuk kungar lienai begot teros kikerlag nu nong. Mase ajeh Bah Ari bitimpak ya jehuk ku icelod. Ilei kisemanj tulug nu ikawat tapik lienai tok naiirau ru naiwes ilei.

Bah Ari mulak kipiker tenghak ku mai engrak. Adeh tulah kikep mende tok kihormat mai engrak. Bah Ari tok kihalei ku tempat ajeh mende mong mai kampug naineng ilei. Mai kampug ajeh naitulug Bah Ari ru naianj jug nu ipadeg. Bah Ari de lukak gek ku iteg ru icelod teros kikek iamek kisemanj maap. “Amek eng jeoi dusak nu enjun, eng ngtulah,” peder Bah Ari. Iamek kimaap ma Bah Ari kiui. Ju kenjeh Bah Ari tok kiui kelakuk de niknej tapik kihok iperingak.

Ektiviti:

1. Beh senimpol nepetek ku kemil.
2. Bacak senimpol de na bibeh ru lantang ru pintan.

3.2.2
2.4.1

Penebukak Melaka

Bisebot icermor bumik tecinte,
Aman bernor makmor sekate,
Kerajaan Palembang ajeh ikote,
Majapahit kiui nanek sengkete.

Kote rimdij hod bitawan,
Sengoi laot gagah nailawan,
Kengwat enai begei pahlawan,
Cite-cite nutinggik awan.

Parameswara kikot penileh tepat,
Belayar naikek nanek tempat,
Pulau Temasik naigei sempat,
Nong utare alak cepat.

Beparik setumber nanek was,
Becog biyek kengwat mergas,
Cok bisipak hod teros bitewas,
Bikermuh Melaka entoi ilengwas.

Menaju bicapei teras bilekat,
Jeoi pedagang de tepikat,
Nong nyak jadik singkat,
Ajeh rahmat de biberkat.

Kerajaan China entoi imegah,
Henubug akrab kijadik gagah,
Rimdij renintang na bitegah,
Gemilang Melaka kijadik gah.

Ektiviti:

1. Dindag syaer ru gaye berog de sesuei.
2. Jelas ceti syaer adeh secare spontan.

TATAMENGWAL

Ayat Sahreh

Senusut biase ayat kateh bahasa Semai mongloh subjek ru prediket. Ayat sahreh nej kimentok ju pruses tranformasi ayat biase. Ayat sahreh adeh biui ru pruses kuingar ha kijadik penegas ru prediket.

Cuntoh:

1. *Ramli et kerjak nujap jis (ayat biase)*
   Nujap jis Ramli kiet kerjak (ayat sahreh)

2. *Deg Kak Sue lekat tahan (ayat biase)*
   Lekat tahan deg Kak Sue (ayat sahreh)

LENATEH

Bil.	Ayat biase	Ayat sahreh
1	Atok kicermor jenadik lod-lod ku duniak.	
2	Darat manah entem jeoi parek.	
3	Parek ku mase ajeh entoi begei lod.	
4	Sengoi naiberencep ku gepgep.	
5	Parek ajeh naikek caknak ku merate tempat.	
6	Ceknip parek kimentok lod-lod.	
7	Parek naiceleh nu laot bile na leu ku darat.	
8	Serag mulak kitutop lod.	
9	Sengoi mulak naigei ku darat.	
10	Mai manah nai cermor secare belwal.	

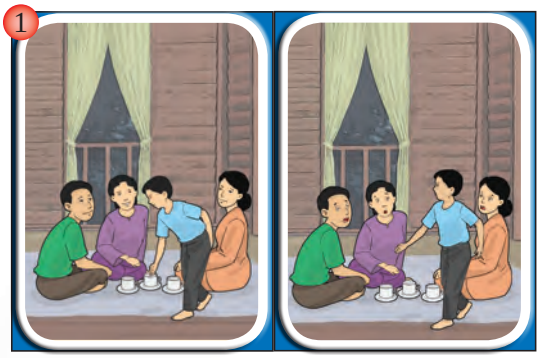
Ektiviti:

1. Tukar ayat kemil adeh nu ayat sahreh.
2. Bacak ru simak ayat de na bibeh samak mong biterime atau tok.

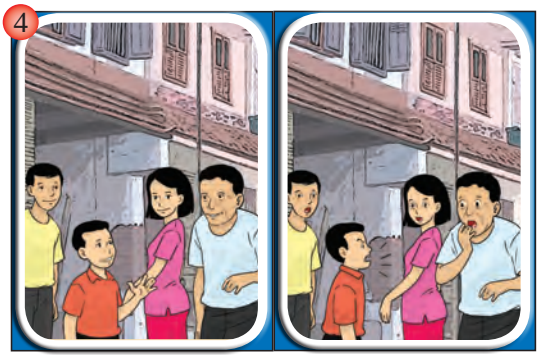
5.4.1
2.3.3

Nilei ru Peneajar

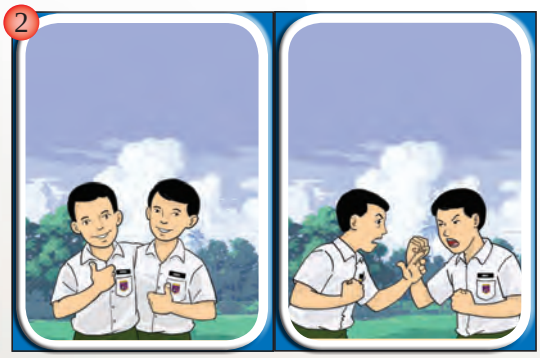
1

4

2

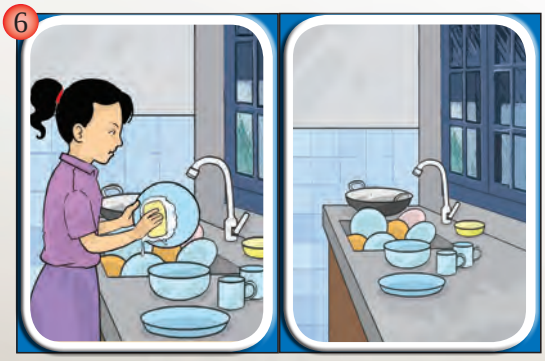
5

3

6

Ektiviti:

1. Jijoi gambar ku kemil adeh, belok nanek tenindak de bor ru nyate tenindak engkek?
   (a) Hik hodloh _____
   (b) Hik agokloh _____
2. Bacak ayat engkek secare entoi kungar kawat-kawat.

UNIT 12 Adat ru Pantag Larang

CERNGAI RU BELWAL

Adab Belwal ru Mai Engrak

1 Bor huper amok, ma igah? Eng Wak Long, ngha tanyak enjun mong ka Wak Jura padeg?

2 Bor huper, gah bor. Wak Jura mong padeg. Hek ku belok? Yama hek tanyak ha Wak Jura?

3 Eng ku padeg. Amok, eng ha tanyak yama Wak Jura tok kitibak kelas tenamah ari adeh? Cikgu kitanyak nu eng cinek.

4 Wak Jura tok kitibak kelas tenamah mende tengor ikui. Amok mong kitanyak nu ilei, kiurok haj kikenjip ikui tengor mende ajehloh tok jadik kiet.

5 Begeiajehka amok. Nyanyak ilei. Na bianj ka Wak Jura nu klinik amok? Amen na enjun anj nu klinik or cak ipenglai jijoi mase. Huper doh amen peksik kisehat agok kiet nu sekulah. Eng buleh ngpasal nu cikgu kelas doh.

6 Sudah be na nganj nu klinik. Na kicak ipenglai. Hunen, ilei kibukbed ku kateh bilek. Pekma huper doh amen lekat kinyaknyik amok kipasal nu hek pegelap.

7 Pekmaloh amok, amen mong ma-ma doh enjun pasal nu eng. Abor haknuk ju eng ye. Bai.

8 Samak-samak. Bai.

Ektiviti:

1. Og cenadang engkek, begeiharok icare hik hormat nu mai engrak?
2. Senarei engrok penangel kateh bahasa Semai selaen de mong ku dailog.
3. Wak Rina kaha tanyak gah ienjop ku kampug. Beh dailog Wak Rina ru ienjop gunak engrok penangel.

1.6.3
5.3.1
3.2.1

MENACAK

Mai Bekenah Gensir Masarakat Semai

Mai jekjeg kateh masarakat semai iceti pruses litau atau menaleh kaha bekenah atau begensir. Bagi masarakat semai pruses petame ialoh kerdor mesti naianj keral berjumpak ru iperingak. Iapak kerdor kitanyak latar belakang keral ru itenuju kitibak nu madeg. Telas ajeh, kitanyak nu ikenon kerdor samakmong kisetuju atau kinyek. Amen ikenon kisetuju, kianj nu ikenj atau ibah (tenek atau menang keral iamek) englag wares iamek ialoh bicereg ibu mas.

Telas ajeh, iapak kerdor kipeterang nu ikenj atau ibah kerdor mende ikenon kerdor kaha begensir. Ikenj atau ibah adeh an naitanyak nu ianak buah betol ka kaha begensir. Amen betol kaha begensir, baru bior keral ajeh kigei ku deg ikenj atau ibah ajeh seluneu nik nyenis.

Cukop nik nyenis, ikenj atau ibah kitanyak nej nu keral ajeh betol ka kaha bekenah ru ianak buah ajeh mende kaha kep senetuju. Amen keral ru kerdor adeh ubai setuju, ikenj atau ibah adeh naingeng ‘songkok’ sebegei tandak naiha kumpol rimnar wares. Wares de naikep tandak (songkok) adeh kenak naiperjug tandak kateh timpoh nik nyenis. Wares kerdor ru keral naibekumpol ha bebincang hal nikah adeh. Kateh pruses adeh ibu mas an kitanyak nu amek kerdor kaha petentuk regak belanje tuboh, belanje hangus, langkah bendul, hasel tempat jijoi adat ru tenurun. Rimdij regak belanje ajeh kijoi adat ru tenurun. Begei kenon tok batin, tok setin ru mai biase mong ibize mende jijoi tenurun.

Telas dij neuros belanje adeh, tok batin kidek wakel ha nar belah pehak sebegei saksi. Wakel bilantek empat urag, nar ha wakel kerdor ru nar nej ha wakel keral. Ubai penganten biog bengsat ru neajar peksendok baijadik kenah gensir ya pehak wares. Wakel bilantek sebegei tempat renujok ubai kenah gensir amen timul masalah pigoidoh. Telas selsei hal, tok batin kicau ubai penganten sebegei tandak restu ru sah ubai jadik kenah gensir.

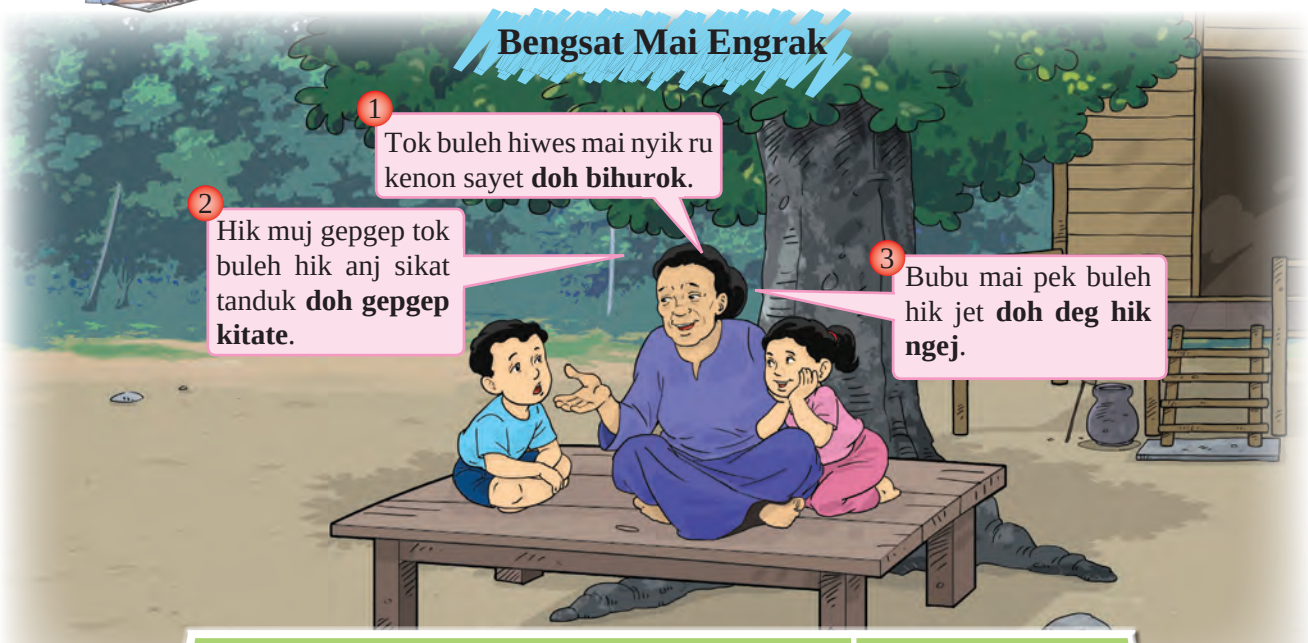

Ektiviti:

1. Bacak nepetek ku kemil adeh ru entoi gunak senembot de betol.
2. Jijoi nepetek ku kemil adeh og ceti rangkei kate:
   (a) Ibu mas.
   (b) Songkok.
3. Senarei engrok kerjak kateh nepetek ku kemil adeh.

Bengsat Mai Engrak

Batu cenis tok buleh ceeh	bigetik
Agok hik mur ratah kateh serag	laj sog
Agok gerdak kenon sayet	tibak bahayak
Agok perngar cermin nu berlit engkuk	kenak dekok
Mai berked hod beg bilah ku wog	cis yog beleg

1. _____ doh lau wog.
2. _____ doh ngoi.
3. _____ doh ruwai.
4. _____ doh terlaj/kiberlah ya engkuk.
5. _____ doh hik hajap.
6. Tok buleh gei ku kemil bantal mai engrak doh _____.
7. Remet tok buleh anj nu pateu doh _____.
8. Agok cak ku tutop lik doh _____.
9. Tok buleh cak campor kak ru sej doh _____.
10. Agok kerdik hep doh _____.

Ektiviti:

1. Cerngai audio ru catit maklumat de bikep.
2. Isik jenawab de betol ku tempat kusong ju maklumat de biog.

3.3.1
1.2.3

Jenulag Semanj Tenulug

TRACK 12

Bernor bungak bungak rayak
Ngoi selbog jik kerakmek ha jun
Jik anj jisembah jik anj ha jun
Hod jun celeh jun neng hajik adeh
Cecenok adeh naicereg ha jun

Idui adeh jik cereg ha jun
Cereg ha jun semanj tulug
Cecenok adeh naisemanj nu jun
Naihod ha jun naijemak nu bakla
Harok ha beh cecenok enjun

Hama jik panei ha itenrek
Jik hod enjun jun tulug neng
Nu senusah jik nyaknik jik adeh
Cubak enjun kot jun sapuk jun pej
Perjug ruwai nu isengrog
Harok ngbeh ya cenok enjun

Na jun tulug cecenok adeh
Hod jun terbor lei diteh jeh
Agok perjug ibale adeh
Ibale adeh jun wes nyak nu laot
Hod jun suweg hod jun jagak
Hod jun sapuk hod jun dek bungak jun
Abor iberog lei isengrog

Had adeh semanj tenulug jik
Jik hod enjun jun cip abor
Abor jun cip abor jun lei
Abor abor abor rimdij

Ektiviti:

1. Cerngai audio ru og respon.
2. Nyanyik jenulag ku kemil adeh jijoi rentak jenulag de pernah engkek cerngai.

TATAMENGWAL

Engrok Edjektip

Engrok edjektip jugak bikenal sebegei engrok sipat ialoh nekate de kijadik unsor utame (inti) ha ui prasa edjektip. Prasa edjektip buleh kijadik nunanek engrok edjektip atau memerip nekate de mong engrok edjektip ru unsor-unsor senureh de kilek begei engrok bantu ru engrok penguat. Engrok edjektip buleh bikenal ru bebize ju engrok muh atau engrok kerjak de iciri buleh ku ingar ataupen kijoi engrok penguat. Engrok edjektip buleh hicerlah nu memerip banse seku ku kerop adeh.

sipat	kale	neukur	mentok	pancaindera	mase	care	sengik	jarak
belal	rengai	cereg	ensei	kedej	manah	pelahat	hok	Hamare

LENATEH

1. getik (sipat)
2. belaer (kale)
3. patik (neukur)
4. kelhud (mentok)
5. peksendok (mase)
6. nyak (jarak)
7. kerakmek (sengik)
8. tengor (pancaindera)
9. deras (care)

Ektiviti:

Beh ayat gunak engrok edjektip de biog kateh bob tules.

Adat Hik Sengoi

beawat

jekjeg

bekebut

siwang

Ektiviti:

Cerlah mureb nu memerip kumpolan. Pileh nanek tajok ku kemil, bincang ha berkep maklumat bekenaet adat hik sengoi ru beh bob skrep.

UNIT 13 Isu-isu Semase

CERNGAI RU BELWAL

Penenteng Pendidikan nu Sengoi

Ektiviti:

1. Kenal pasti isu jijoi gambar.
2. Begeiharok ha bejaye kateh pendidikan? Tules peniker engkek kateh bob lenateh.

1.5.1
3.2.1

MENACAK

Peluang Lanjot Pelajaran nu Luar Negara

Samlisman a/l Choi Weng sengoi hik de betuah mende bipileh ya Jabatan Kemajuan Orang Asli (JAKOA) kilanjot ipelajaran nu luar negara. Samlisman kiyos ku 11 Julai 1985, tenurun Temuan ru Jakun ju lengrik Pahang. Ilei kikep pendidikan ku Sekolah Kebangsaan Tuanku Fatimah (SKTF) ru Sekolah Menengah Kebangsaan Sulaiman (SMKS) Bentong, Pahang.

Neimbas semule kenenjip, Samlisman kikep tenawar ju JAKOA kaha lanjot penekaji nu luar negara ru kerjaksamak Majlis Amanah Rakyat (MARA). Ilei kilanjot pelajaran nu Victoria University, Australia peringkat Ijazah Sarjana Muda kateh bidang kejuruteraan seluneu empat tahut.

Telas kiperdij penekaji ku Australia, Samlisman kicerot nej penekaji nu Brunel University, United Kingdom peringkat Ijazah Sarjana seluneu nutahut. Telas ajeh, kijug nu Malaysia ilei bitawar kerjak ya bebegei ajensi swasta. Namun, ilei kipileh behidmat ru Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) sebegei pensyarah Politeknik Shah Alam, Selangor. Hunen ilei ektip kateh hidmat masarakat de kibantu mai sengoi kateh pendidikan. Ilei kihod mai sengoi rebot rimdij peluang de bitawar ya kerajaan kateh ha lanjot pelajaran ku peringkat tinggik. Prinsep sinui ilei ialoh lemu penanei mongloh benekal sinui de tiktok tenandig ru duet.

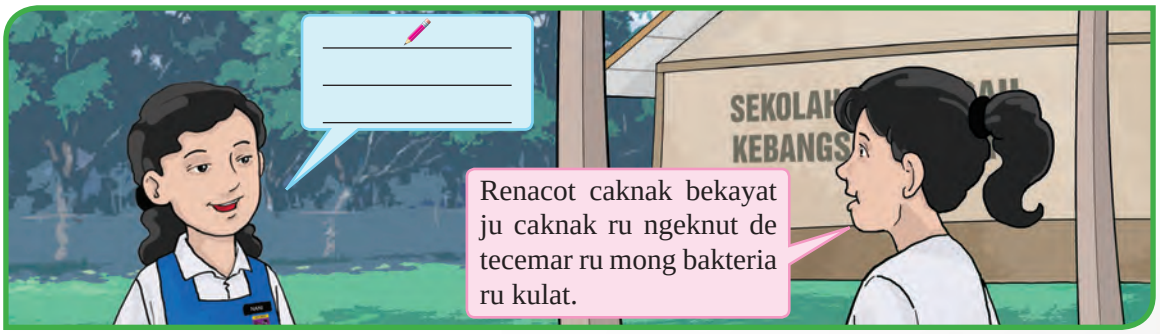
Ektiviti:

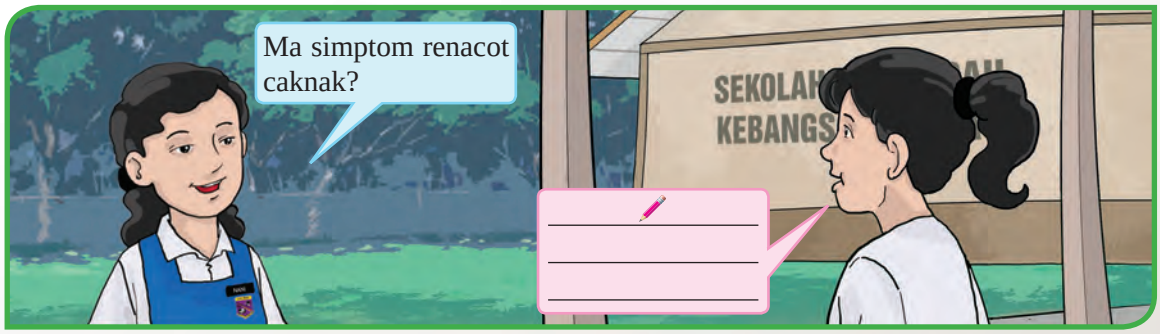
1. Bacak ru beh peta alir kronologi pendidikan Samlisman.
2. Beh senimpol jijoi peta alir ku kemil.

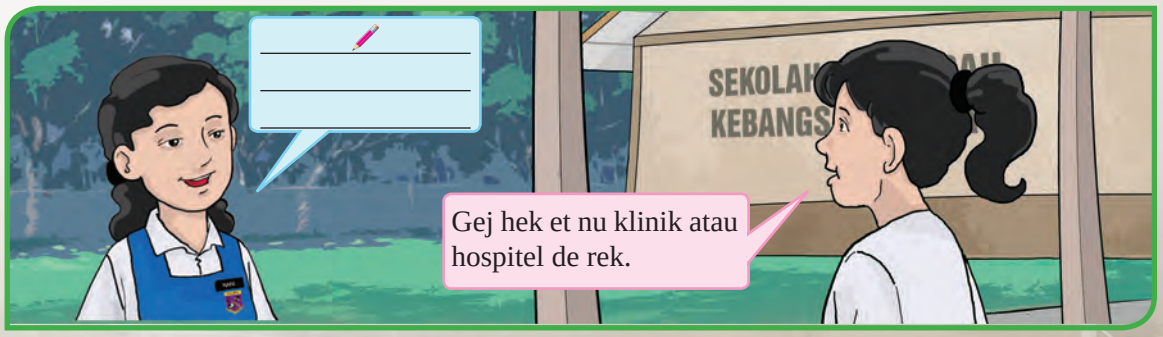
MENULES

Renacot Caknak

KUALA LUMPUR - Jengoi kes renacot caknak kihuj ku memerip lengrik. Kes de jeoi adeh kilibat mureb sekulah. Pehak kesihatan kijelas bahawe renacot caknak adeh bekayat ju caknak ru ngeknut de tecemar ru mong bakteria ru kulat. Mangsak renacot caknak an kenjip loya, cawam, kaknek ru tengor kui. Amen mong masalah adeh, mangsak hod kirujok nu klinik atau hospitel de rek.

Ektiviti:

1. Pelenkap dailog ku kemil adeh jijoi maklumat de biog.
2. Kek maklumat tenamah care ha wer masalah renacot caknak gunak menudah Internet ru tules kateh bob tules.

3.1.2
2.3.2

SENI ENGROK

TRACK 13

Jagakloh Senihat

Wahei kawat-kawat
Jagakloh senihat } nar noh
Sinui an cerie
Sehat lihik lei bile-bile.

Wahei kawat-kawat
Suj berseh teg engkek } nar noh
Bebas ju kutor kuman
Berog sehat sengik senang.

Wahei kawat-kawat
Ingat bengsat cikgu } nar noh
Gusok lemunj senalo
Kernyim ceet hik kerakmek.

Wahei kawat-kawat
Cerngai eng ha besat } nar noh
Jagakloh senihat
Berog sehat kelop cergas.

*(*Irama laguk *Lenggang Kangkung)*

Ektiviti:

1. Nyanyik laguk ku kemil adeh.
2. Ma ektiviti de sesuei ha jagak senihat?

TATAMENGWAL

Pola Ayat Dasar

1. Pola ayat dasar berupe sumber kaha mentok ayat kateh bahasa Semai.
2. Mong empat banse pola ayat dasar jijoi unsor bahneh ayat:
   (a) Prasa Muh + Prasa Muh
   (b) Prasa Muh + Prasa Kerjak
   (c) Prasa Muh + Prasa Edjektip
   (d) Prasa Muh + Prasa Sendi Muh
3. Contoh :

Bil.	Banse pola	Cuntoh ayat
(a)	Prasa Muh + Prasa Muh	Tenek eng numom pegawei pulis
(b)	Prasa Muh + Prasa Kerjak	Eng ngdag cer denak ku serag
(c)	Prasa Muh + Prasa Edjektip	Bah Abu rajit kibacak bob
(d)	Prasa Muh + Prasa Sendi Muh	Deg Aini ku kampug entoi bernor

LENATEH

Bil.	Ayat	Banse pola ayat
1	Apak amek Han Sika kipenteng pendidikan.	
2	Muh sekulah Han Sika mongloh SMK Semai.	
3	Kelas Han Sika mongloh kelas 1 Anggun.	
4	Han Sika kemek irenis.	
5	Sekulah Han Sika tok nyak ju kendeg.	
6	Han Sika gemar tulug Cikgu Faridah.	
7	Han Sika rajit ui kerjak sekulah.	
8	Han Sika senalo bipateh mende sengoi cerdig.	
9	Cikgu Faridah kiajar bahasa Semai.	
10	Kelas 1 Anggun mong 30 urag mureb.	

Ektiviti:

1. Kenal pasti banse pola ayat dasar de sesuei ru ayat de biog.
2. Tules empat ayat jijoi banse pola ayat dasar kateh bob lenateh.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

Ibernor nu Sekulah

Rajit nu sekulah	Ponteng sekulah
• lemu hikep • bihok ya rimdij mai • perekse lulos • sebegei motivasi • jadik henarap peringak • henader penuh	• bidek pelajaran • perekse tok lulos • tok kep kelas de bor • apak amek baisedeh • tok jadik henarap peringak • hajap ha kuasei nanek-nanek pelajaran

Sekulah mongloh nanek institusi pendidikan kateh ha perlei lemu penanei ku masarakat. Namun, pendidikan bekualiti tok an lei amen masalah ponteng sekulah belakuk. Mong kesan alau hik ponteng atau rajit tenibak nu sekulah.

Iserengkol, ponteng sekulah buleh kijejas pruses ha berkep lemu penanei secare teros. Lemu penanei buleh kimentok model insan kateh jangke cereg. Hamaka, begei peribahase lemu mestiloh hituntut lei negara China.

Ektiviti:

Ui kenarag gunak isik-isik penteng de biog.

UNIT 14 Alam Kerileng

CERNGAI RU BELWAL

Bencane Alam

Ektiviti:

1. Jijoi gambar ku kemil, nyate banse-banse bencane alam.
2. Kek maklumat ju sumber Internet ha kayat kitejadik bencane alam ru beh benincang.
3. Tules nehurei care-care ha wer masalah adeh.

1.3.1
3.4.2

TRACK 14

Trajedi Pos Dipang

Teu de kigel ku Batagari Dipang na manah kijadik genunak mai kampug ku Pos Dipang. Alau begeiharokpen, bernor batagari ajeh kiog kerekjet nu mai kampug ku 29 Ogos 1996. Manik de kiceleh perasoi mulak kijadik lebat. Batagari de hineng lalek kibetukar jadik entoi becampor ru teu payak, paknyakneh kiog nanek tenandak. Paras teu mulak ijengoi 0.3 meter kijadik 1.5 meter ju paras terikbes kibetukar jadik baag entoi de kikorban 39 nyawak mai Kampung Pos Dipang. Trajedi Pos Dipang adeh kikep leniput gah rimdij negara.

Penasok penyiasat has bituboh ha naikek ikayat kitejadik baag payak. Kayat na bikenal pasti baag payak ku Pos Dipang iaajeh bipengaruh ya paktor rahuk, topografi ru geologi was jenadik.

Manik lebat de luar biase peksendok jenadik trajedi antare kayat utame. Jijoi rekod Jabatan Pengairan dan Saliran (JPS) ku Ogos 1993, senukat manik ku was ajeh ialoh 137 milimeter, Ogos 1994 kihuj 197 milimeter, Ogos 1995 kibetamah 281 milimeter tapik mase jenadik baag ajeh senukat manik kijadik 461 milimeter.

Was cenan de garaj manah ku cebak Batagari Dipang kijadik garaj entoi ku pajeh. Keadaan adeh kijadik lebeh teruk nej bile ku icebak baag ru bepayak kigel nu kenon teu Dom ru teu Sangkut.

Payak ru sembei ju garaj kijadik teu ku icebak haj kihuj. Hamaka, ajeh pruses henakis belakuk ru buleh kiroj kening jehuk entoi lei jengoi jehuk naikol. Kening jehuk adeh kimentok dem sementare teutame ku alor teu ru bikesan tok nyak ju kampug hik sengoi ajeh.

Tenekan teu ju manik lebat ku jis jenadik kijadik dem kiceeh ru kipergel, kianj ru kiroj kening jehuk kilek peksendok kilei ku kampug. Hamaka, kijadikloh baag entoi ku kampug hik sengoi ajeh.

Telas bencane de kiperguj kahamerek rimdij kampug hik sengoi, nanek tenempat pai biui tok nyak ju kampug asal. Tenempat pai hik sengoi ajeh kijadik tenempat cuntoh hasel kenaji kerajaan lengrik mende tenempat ajeh sesuei ru selamat bigei. Tenempat pai ilengwas 1.5 hektar bibeh ha 53 dengneng ru kos bibeh nujap nanek RM7000.00.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham nepetek ku kemil.
2. Gares enam nekate terek ru og iceti.
3. Og empat kayat, yama hik kenak jagak alam kerileng?

MENULES

Penecemar Udare

Ektiviti:

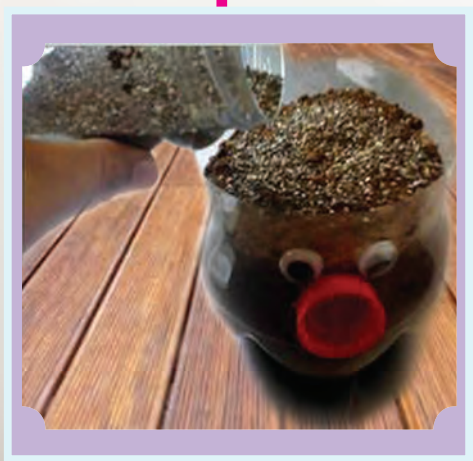
1. Beh nanek neulas ha kayat ru kesan penecemar udare icengreg 80 lei 100 nekate.
2. Bincang ru cikgu ha isik-isik penteng.

3.5.1
1.5.2

Pasuk ju Butol Pelastek

Ektiviti:

1. Perati gambar ku kemil ru semiak gunak belwal secare beadat.
2. Jijoi gambar de biog, tules care-care bahneh pasuk ju butol pelastek.

Engrok Tenerbet

Engrok tenerbet ialoh engrok dasar de kiterime neimboh.

Cuntoh:

Engrok dasar	Engrok tenerbet
bacak	menacak
gunak	genunak
jampik	jenampik
seh	sahneh

Teu berupe penerlu asas sengoi. Namun begeiajeh, ku negara maju ru negara membangun, masalah penecemar teu lekat belakuk. Masalah adeh had bisengoh. Penecemar teu iceti penerubah de belakuk ju segik kenandug, keadaan ru kale lei tok sesuei ru an kiog kesan nu sengoi bile bigunak. Penecemar belakuk samak mong ju segik biologi, kimia ru fizik. Bahan penecemar buleh biberkep kateh bebegei mentok iaajeh gas, cecaer ru pepejal. Penecemar teu tok belakuk ku batagari taleh tapik jugak ku laot, pantei ru tempat berteu kilek.

Kesan-kesan ju penecemar teu adeh kipetimul jeoi masalah nu sinui ku duniak ru sengoi. Bahan-bahan de bipej kateh pateu an kipergek kenandug oksigen kateh teu. Sinui ku laot an kidat bile naicak bahan beracot ju sumber teu de tecemar. Sengoi an naikep nyaknik kronik amen kikot sumber protein beracot ru kingut teu de tecemar. Selaen ajeh, ked de bipej ku kateh teu jugak kipegalak bakteria ha teros kibiak. Adeh kijadik masalah nu sinui ku kateh teu ru sengoi.

Ektiviti:

Bacak nepetek ku kemil ru senarei engrok tenerbet kateh nepetek.

KENUKOH

Juk Kitar Semule

Persatuan Seni Visual Sekolah engkek becadang naiha beh penetandig melukes poster secare kumpolan. Tema poster bekenaet progrem kitar semule. Hasel nanek poster jijoi tajok de biog.

Sarat-sarat Meknuj

- rimdij teningkat satu
- nanek kumpolan limak urag
- benutermuh bitules ku kenog kertas lenukes
- gunak kertas lenukes A2
- buleh gunak medie kaaj atau medie sod
- hodloh bikale rimdij kertas
- tajok poster “JUK KITAR SEMULE”

UNIT 15 Jasak ru Penehergak

CERNGAI RU BELWAL

Penekorban Apak ru Amek

Penekorban

apak

amek

kiog pendidikan

ubai og haknuk

kijagak ru kipeentoi hik

kitanggong peringak

kijagak hik amen hinyaknyik

Ektiviti:

1. Yama jasak apak ru amek hod hik kenang? Peterang gunak nekate lilei ju maklumat ku kemil.
2. Og peniker ru tules, begeiharok icare engkek ha balas jasak apak ru amek?

1.4.1
3.3.1

Cikgu Haknuk Eng

Muh eng Wak Ina. Eng mong nik urag menang ru eng kenon ilong. Apak eng na kidek jik limak tahut canuk. Eng had mong amek ru menang taleh. Eng ngsukak cip nu sekulah tapik eng sagak mende kekawat gemar naiejek eng. “Nengloh kasot Wak Ina na caceh,” peder Wak Sira sambel leklug.

Cikgu Han Nora, ilei senalo kitegur sikap kekawat eng de sukak naiejek mai kilek. “Wak Sira tok bor hek belwal rah ajeh nu kekawat,” peder Cikgu Han Nora. Eng ngkenjip bimernang. Nujap noh kekawat naiejek eng mesti Cikgu Han Nora kiles kelakuk lienai. Sikap prihaten Cikgu Han Nora de kimernang eng kijadik ngsukak cip nu sekulah ru rajit ngberajal.

Nanek jis, kasot eng kicaceh itapak ru tok buleh nglog nej. Eng ngsagak log selepa nu sekulah mesti jadik neejek mai kilek. “Wak Ina hek poj mingguk nungar ye, poj amek kijelwal ceber, amek an belik hek kasot pai,” peder amek. Mingguk nungar iceti nanek minggukloh eng tok ngcip nu sekulah. Mesti Cikgu Han Nora kipiker eng adeh segat, mesti ilei kirok ha eng.

“Wak Ina, Wak Ina,” ng cerngai muh eng bicereg ju mai pabeg deg. Eng ngbukak pintuk ru betol-betol ngkekjet. Wak Anis kitibak ru Cikgu Han Nora. Peksendok muj kateh deg nej Cikgu Han Nora kiog eng nanek hol pelastek. “Adeh cikgu hadiah nu hek,” peder Cikgu Han Nora sambel kikernyim. Eng ngneng kateh pelastek, ngbeleh kasot pai. “Wak Anis kisureh nu cikgu, hek tok cip nu sekulah mende kasot hek caceh.” Teros ngeb Cikgu Han Nora sambel ngjenjap kerakmek. Amek eng kilawe Cikgu Han Nora ru Wak Anis muj kateh deg. Amek ru eng jaucap abor haknuk nu Cikgu Han Nora. Eng betol-betol kerakmek, Nyenang taleh kipanei sengik eng adeh.

“Cikgu Han Nora, eng bejanyik an berajal bernor lei eng bejaye. Cikgu, enjunloh cikgu haknuk eng.” Eng belwal kateh nus.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham cerite ku kemil adeh.
2. Og peneajar de buleh hikep ju cerite adeh.
3. Kenal pasti ru tules isik-isik penteng de mong kateh cerite adeh.

Info: ***kidek*** iceti kidat

MENULES

Kawat de Bor

Kawat de bor tok tenilei iregak,
jaman hunen terek hiceryak,
amen mong pen buleh hikirak,
kawat sejati hodloh hijagak.

Kawat sejati senalo bejasak,
tok kirak benize budaye ru bangsak,
payah senang tetap besamak,
tok pernah ilei rasak tepaksak.

Kawat de bor buleh bikenal,
senalo sopan kijagak belwal,
amen bekelahik tok leu belal,
kawat de bor tok bedajal.

Ingatloh kekenon bengsat mai raknak,
kawat sejati rah iperingak,
_____,
_____.

Litau menaleh hodloh berajal,
ru kekawat agokloh bedajal,
_____,
_____.

Amen ha kenal kawat de bernor,
besipat mulie isengik pen bor,
_____,
_____.

Ektiviti:

1. Og peniker ru tules cenengrot rangkap kateh syaer ku kemil.
2. Ma ibernor amen hik mong kawat de bor?
3. Dindag syaer ku kemil gunak engrok berog de sesuei.

Tun Dr. Mahathir Mohamad

TRACK 15

Tun Dr. Mahathir Mohamad
Perdana Menteri Malaysia keempat
jeoi ijasak nu negara
bihormat ya mai seluruh duniak.

Tun Dr. Mahathir Mohamad
mende ilei tecipte kerite Proton Saga
mende ilei tebine Menara Kuala Lumpur
mende ilei Menara Berkembar Petronas gah bejinjeg
mende ilei biujud Putrajaya
mende ilei Malaysia tekenal.

Tun Dr. Mahathir Mohamad
amen eng mampuk ngham perloi nu balig
pasti ngsemat kuenteh ilei sebegei tandak penehergak
amen eng mampuk ngselap kateh laot jerek
pasti eng hadiah ku ilei mutiare de bor.

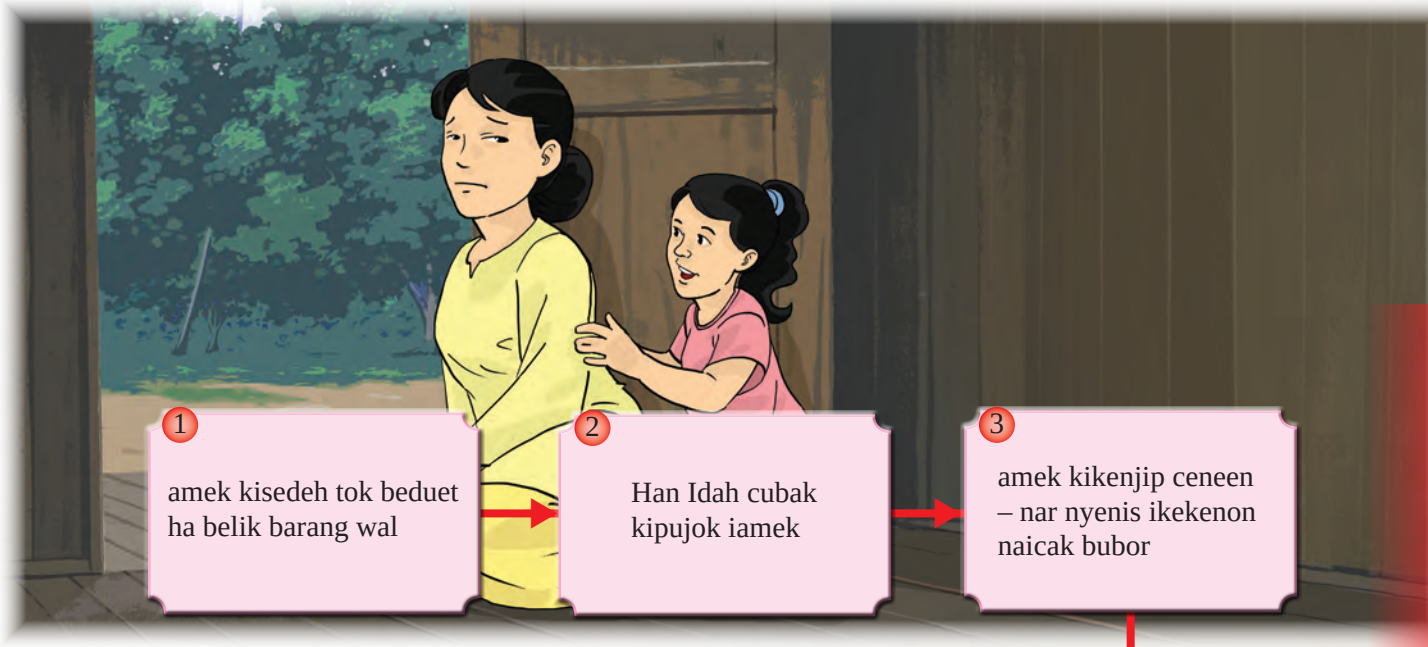
Tun Dr. Mahathir Mohamad
jasak ilei tetap hikenang lei bile-bile
penekorban ilei tetap tegoh ku sengik rakyat Malaysia.

Ektiviti:

1. Deklamasi sajak ku kemil adeh gunak intonasi de betol.
2. Hurei ceti jap-jap rangkap sajak ku kemil ru salit kateh bob tules.
3. Og peniker, yama hik hod kenang jasak-jasak pemimpen?

4.2.3
2.1.3

Hok nu Peringak

1. amek kisedeh tok beduet ha belik barang wal
2. Han Idah cubak kipujok iamek
3. amek kikenjip ceneen – nar nyenis ikekenon naicak bubor
4. Han Idah kiog duet daknek nu iamek ha belik penerlu
5. amek kikekjet neng duet de biog ya Han Idah - jeoi
6. Han Idah kipeterang – duet daknek ajeh hasel kitulug amok nu selai
7. amek kijenjap ru kerakmek mong kenon bor rah Han Idah
8. Han Idah kipeder hod tulug iamek ru tok kisukak neng iamek sedeh

Ektiviti:

1. Jijoi maklumat ku kemil adeh, beh dailog gunak intonasi ru engrok de sesuei begeiharok hipujok amek de sedeh.
2. Salit dailog de engkek beh kateh bob tules.

5.2.1
3.1.2

KENUKOH

Ektiviti:

Pileh guru de engkek sukak, beh kenarag bekenaet guru ajeh jijoi maklumat ku kemil.

UNIT 16 Menuju Gemilang

CERNGAI RU BELWAL

Amen tok biceeh ruyung,
belok buleh ha kep isaguk.

Alang-alang hilop pekasam,
dek lei nu pangkal kengrid.

RUSIYE JENAYE

Kop rengwe os dek lei,
kijadik nyengkah.

Kek bulat kitibak begulek,
kek pipeh kitibak perengheg.

Ektiviti:

1. Og iceti jap-jap peribahase ku kemil.
2. Cerlah nu memerip kumpolan, bincang ru tules begeiharok care-care ha capei jenaye.
3. Hasel benincang engkek hodloh biperneng ku kateh kelas.

1.6.3
3.5.1

MENACAK

Penenteng Lemu Kateh Sinui Nunyenis

Abor haknuk Tuan Pengerusi Majlis, Yang Berbahagia Tuan Pengetua, Yang Berusaha Penolong Kanan Pentadbiran, Penolong Kanan Hal Ehwal Murid, Penolong Kanan Kokurikulum, guru-guru ru rakan-rakan de nghok. Imulak adeh, eng ha ucap abor haknuk mende biog peluang nu eng ha perlei sarahan jis adeh. Bor huper ru Salam 1 Malaysia.

Henader de nghormat sekalian,

Tajok sarahan eng ialoh "Penenteng Lemu Kateh Sinui Nunyenis." Peksendok eng hurei ru lebeh cereg, cubak hik tanyak nu lilei, ma an tejadik amen hik tok belemu?

"Lemu gertak sinui," engrok ajeh kibukti had ipenenteng lemu ku kateh sinui hik. Hunen, amen hik walah lemu hian biwes nu kenog ru hikep senusah kateh sinui. Ha berkep lemu adeh hik kenak hibeusehe mende lemu tok kitibak ya ilei rah penateh amen tok biceeh ruyung, belok buleh ha kep isaguk.

Tuan-tuan ru puan-puan,

Ku sampeng ajeh, amen hik belemu, hik buleh hiperhuj tarap sinui peringak. Hik hikep jenawat entoi ru berengkep jeoi. Berengkep adeh buleh hibelik deg, kerite ru barang kilek. Hik jugak buleh hikep berengkep senampeng rah hijelwal. Hamaka, lemu penteng kateh sinui hik.

Amen hik belemu jugak, hik buleh behidmat nu agame ru bangsak. Ju segik agame, amen mong lemu hik buleh hiog ceramah ha didek masarakat bekenaet agame. Ru lemu buleh hiog senedar nu masarakat ru secare tok langsung enai buleh nej naiperlei nu bangsak lienai. Adeh mende rimdij agame naior hik hibeh kelakuk de bor.

Selaen ajeh, amen hik mong lemu hik bipateh ya masarakat. Hik an bihormat ya masarakat mende hidmat hik bigunak ha penenteng mai kilek. Icuntoh amen dokter buleh kirawat mai nyaknyik, cikgu kiog pendidikan nu mureb ru mai bedakwah naiog ceramah senedar nu masarakat. Hamaka, masarakat an naipateh jasak-jasak sengoi belemu mende enai naiog hidmat de bihod.

Henader sekalian,

Hik senalo hicerngai mai kampug bilenglod ya mai jelwal icuntoh peneradu gores ru menang. Enai bilenglod lei naiog hertak samak mong kateh mentok barang atau duet mende hihod ha barang murah ru senang bikep. Hal adeh kijadik mende masarakat walah belemu ru tok naiserangik cereg. Hamaka, amen hik mong lemu, hik tok an bilenglod ya mai tok betanggongjawab adeh.

Iserengkol, henurei de biog tenyate tebukti lemu kijamen sinui pigoidoh. Namun begeiajeh lemu de hikek kenak seimbang lemu duniak ru akhirat. Cenabar duniak jis adeh kihod hik panei lemu agame sebegei benteng ru jati dirik ju pekare-pekare de tok bor.

Eng perdij sarahan eng ru neucap abor haknuk.

Ektiviti:

1. Bacak sarahan gunak gaye belwal ru intonasi de betol.
2. Tules limak neungkap ha og motivasi nu mai kilek dek enai bejaye kateh pelajaran.

ENGLISH | Bahasa Lain

Suarakan Pendapat Anda | Direktori Pegawai | INTRAnet | WEBMail

PORTAL RASMI
Jabatan Kebudayaan dan Kesenian Orang Asli

UTAMA | PROFIL KEMENTERIAN | PROGRAM KEMENTERIAN | PERKHIDMATAN | HUBUNGI KAMI

e-Perkhidmatan
Aplikasi
Semakan
Aduan & Maklum Balas
Perolehan
Muat Turun Dokumen

TENAWAR KRUSUS BERAJAL

JABATAN KEBUDAYAAN DAN KESENIAN ORANG ASLI

SIJIL SENI KRETIP SIDANG AKADEMIK 2017/2018

Pemohon bipelawe ha joi renancang Sijil Seni Kretip Sidang Akademik 2017/2018 neanjor Jabatan Kebudayaan dan Kesenian Orang Asli.

KRUSUS–KRUSUS BITAWAR

Krusus de bitawar ialoh krusus sepenuh mase rah berikot :

- Kesusasteraan
- Seni lakon
- Seni halus

LENAYAK

- Lenulos Sijil Pelajaran Malaysia ru sarat lulos Bahasa Melayu ru kepujian
- Lulos limak mate pelajaran kilek ru kepujian
- Mong cenempet ru bakat bekenaet
- Mai kerjak kerajaan jugak buleh kisemanj

CARE HA SEMANJ

Senmanj buleh bibeh secare pos atau *online*. Alamat rah berikot:

Pengarah,
Panggung Negara,
Jabatan Kebudayaan dan Kesenian Orang Asli,
464 Jalan Sultan Ismail,
50408 Kuala Lumpur.

TAREH TUTOP : Peksendok 31 APRIL 2017

Ektiviti:

1. Bacak ru paham maklumat ku kemil.
2. Tules dailog antare penules blog ru pembacak ha bekenaet maklumat ku kemil.
3. Beh lenakon jijoi dailog de bitules.

Jis Petame Daptar ku Universiti

Jis adeh apak ru amek ubai ngeng eng ha et daptar nu Universiti Pendidikan Sultan Idris ku Tanjong Malim. Sengik eng bedebar, pek paneiloh ha kerakmek atau ngsengoh. Nanek taleh ngserangik tenuju eng ku universiti adeh, eng ha ubah sinui peringak eng ru bangsak eng. Eng ha bukti nu mai kilek buleh bejaye ru kenak berani joi rimdij adeh.

"Loko, yama hek serangek, ma hek serangik?" tanyak apak nu eng. Tenanyak apak ajeh kibeh eng kekjet. Eng kernyim nghalei.

"Ma hentoklek pak, walah tok serangik ma-ma cume ngriag ha engkek rimdij doh," balas eng ngbercip sengik becelaru.

"Agok susah sengik ha jik ku kampug doh, mong apak kijagak amek ru memenang. Eng nghod hek berajal bernor ru perneng nu memenang cuntoh de bor, wes gek serangik rate-ratah," apak kiog bengsat.

"Hooh pak, eng pen ngharap buleh bejaye begei mai kilek. Enjun agok risau pak, eng an tunei janyik eng nu engkek," janyik eng nu apak.

Jik jilei pukol 1.30 dijis, telas empat jam ceknip jik ju Kampung Perah. Jengoi mai ru peringak masig-masig naianj kenon. Jik teros jiet nu konter ha tanyak penedaptar.

"Cik, nu belok tempat ha daptar pelajar pai krusus pendidikan ha subjek Bahasa Melayu," tanyak eng nu kerdor gop ku konter.

Kerdor gop kineng nu renis eng, kikernyim. "Ku padeh, og ic ru tules muh ku borang adeh," balas kerdor gop ajeh.

"Adeh numbor ru kunci bilek hek, telas adeh pukol 4.00 dui doh mong taklimat ku Dewan Rahman Talib. Rimdij pelajar pai bior bekumpol ku dewan ha sesi taklimat ya Pegawei Hal Ehwal Pelajar," kiurok nej ya kerdor gop ajeh.

Peringak eng enai ha jug mende na dui. Haj eng pen ngkenjip sedeh. Teu mat eng pen kaha jot tapik ngterhan mende ngnyek enai susah sengik. Eng kernyim kedej.

"Abor bey, jik jiha cip adeh," apak kisurong iteg kaha salam nu eng. Eng samut iteg ngnyui, telas ajeh ngeb amek ru memenang. Eng neng amek kigit teu mat ku iming kijap ha eng.

"Cip abor," eng nglambei nu lienai.

Ju nyak eng bedoa dek peringak eng selamat nailei nu kampug. Ha eng nej, bemulak episod pai sebegei siswa ku universiti. Huper doh, eng hakus ru azam ru semangat de berengwe.

Ektiviti:

1. Bacak nepetek cerpen secare jelos ru pintan.
2. Beh empat rangkap pantut ha bekenaet mai bejaye ru sampai pantut ajeh ku kateh kelas.

Ayat Ektip ru Ayat Pesip

Kateh bahneh ayat mong ayat ektip ru ayat pesip. Ayat ektip higunak neimboh **ki** ru ayat pesip higunak **bi** ru **ya**. Icuntoh:

Ayat ektip	Ayat pesip
Menai **ki**belik kasot pai.	Kasot pai **bi**belik **ya** menai.
Nani **ki**gap canak ku dengwal.	Canak **bi**gap **ya** Nani ku dengwal.
Cikgu **ki**rok Bah Tajoi mende tok kibeh kerjak sekulah.	Bah Tajoi **bi**rok **ya** cikgu mende tok kibeh kerjak sekulah.

LENATEH

1. Amen hik walah lemu hian biwes nu kenog ru hikep senusah kateh sinui.

2. Hik jugak buleh hikep berengkep senampeng rah hijelwal.

3. Amen hik mong lemu hik bipateh ya masarakat.

4. Cikgu kiog pendidikan nu mureb ru mai bedakwah naiog ceramah senedor nu masarakat.

5. Ha berkep lemu adeh hik kenak beusehe.

Ektiviti:

1. Beh lenateh ku kemil ru tukar ayat ektip nu ayat pesip.
2. Beh limak ayat pesip ru limak ayat ektip.

5.4.1
3.4.1

TRACK 16

Bei Hiberajal

Bei hiberajal
Berajal panei panei.
(nar noh)

Bei hiberajal
Bei hituntotloh lemu
Rajit hiberajal
Buleh hikep jenaye.
(nar noh)

Agok hik ponteng
Agok hik segat
Sekulah tempat
Berkep lemu penanei.
(nar noh)

Bei hiberajal
Berajal panei panei.
(nar noh)

Rajit berajal
Hijoi neajar
Bengsat cikgu
Agok deras hipersip.
(nar noh)

Amen belemu
Hod biamal senalo
Jadik begunak
Kusinui de beceti.
(nar noh)

Bei hiberajal
Berajal panei panei.
(nar noh)

(Adaptasi ju laguk *Jong Jong Inai*)

Ektiviti:

Dindag laguk ku kemil ru gunak gerak berog de sesuei.

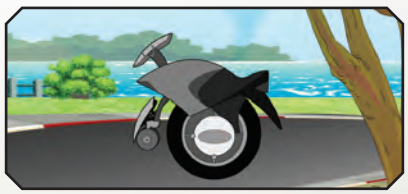
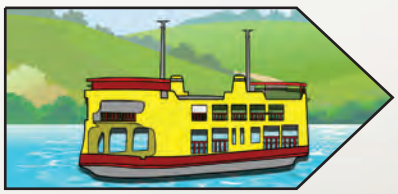
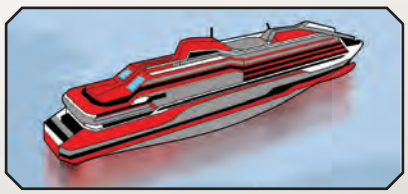
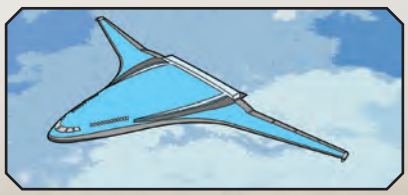
UNIT 17 Sains Fiksyen

CERNGAI RU BELWAL

Tenenbot Pigoidoh

Tenenbot sengoi senalo kibeubah seireng ru peneedar jaman. Adeh kiternyul bahawe teknoloji tenenbot sengoi gu moden ru canggeh. Tenuju tenenbot biui mongloh de pesernang sinui masarakat. Ku kerop adeh cuntoh penekembang cenipte de kiog manpaat ku masarakat.

hunen	pigoidoh
	
	
	

Ektiviti:

1. Jijoi gambar ku kemil ma ibanse tenenbot?
2. Og peniker, ma benize teknoloji jaman hunen ru pigoidoh?
3. Tules paedah de bikep ya sengoi ju teknoloji tenenbot pigoidoh kateh bob lenateh.

1.3.2
3.3.1

Jam Pemacot

Bile eng bukak mat, ngneng nu kerileng rimdij bende kijadik entoi. Eng ku kerop katil jadik macot. “Amek...! amek...! amek...! tulug eng,” karau eng. Yama berog eng begeiadeh? Bok hentok de cerngai. Haj tibak las entoi kicip rek nu eng. Abek lek, nu belok ha jar. Ru kenjip sengoh eng ngberencep ku kenog jug mije.

“Hus…Hus…Hus…,” engrok las kiperek nu tempat eng berencep. Eng ngjar nej nu alak pintu bilek ru gunak kenderat de mong. Eng tok laluk nej mende jeoi habok kihadang jernar. Eng berencep kuinar nej beg pintuk. Kateh sengoh adeh, eng ngserakngik belwal atok ha jam kipemacot sengoi. Atok kihadiah nu eng jam nglog adeh mase jis yesnos nik nyenis canuk. Ilei mong kibelwal agok log mase bukbed mende jam ajeh buleh kitejadik nunanek pekare.

Eng tekan jam ku teg. Tapik malang jam ajeh na rusak ru tok buleh bigunak nej. Haj nuikor las de kijoi eng nek mong kungar eng. Teros las ajeh kikap teg eng. “Ah…nyek...nyek...amek tulug, teg eng gecat,” eng karau nej. Pai eng ha jar, mong nuikor nej las entoi haj kikap jug eng. Eng ngjap ha pehod. Eng rasak berog eng biyoh. Bile eng bukak mat, amek eng ku englag. Eng teros ngeb amek. Amek eng had kikernyim kineng kelakuk eng.

Ektiviti:

1. Bacak cerpen ku kemil adeh ru pintan.
2. Beh nanek penetandig becerite kateh kelas jijoi cerpen gunak gaye berog de sesuei.

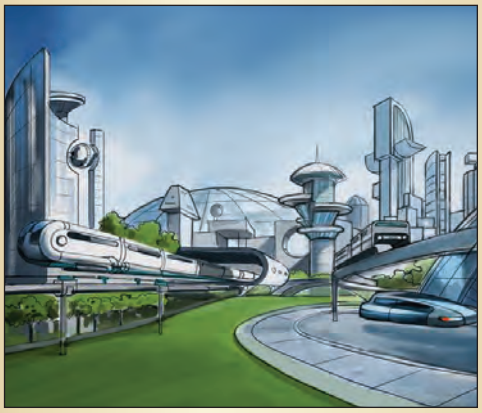
MENULES

Bandar Teknoloji Pigoidoh

Penekembang teknoloji an kiubah duniak pigoidoh jadik moden ru canggeh. Teknoloji de bicipte mongloh ha pesernang sinui sengoi ju rimdij sudut. Ku kerop adeh penerubah gamak belakuk ku bandar pigoidoh.

bangunan

ku nong ceknip

tenenbot

senelamat

Ektiviti:

1. Jijoi gambar ku kemil, bincang kateh kumpolan ha penerubah de belakuk pigoidoh.
2. Beh nanek kenarag jijoi hasel penebincang.
3. Bentang hasel penebincang engkek kateh kelas.

3.3.2
1.5.2

Planet Numo

Tahut 3021 sengoi na teroke nujap planet luar bumik. Rah sumur, Kepten Razi kikerjak sebegei penyelamat kironde nu ruang angkase. Ilei numom kironde tiktok bekawat.

Haj kikep nearah ju Pusat Operasi Penyelamat Bersatu (POPB). "Tuan Razi, penangel ju Pusat Operasi, et nu Planet Numo mong nanek isarat cenemas ku 55567° 45678°," opereter derio kiulag nik noh nearah de samak. Ilei kikep ernor ajeh teros kicip nu Planet Numo.

Kepten Razi kikenjip tok bor bile kaha perek Planet Numo. Haj kapal angkase de kihui ya Kepten Razi kitelibat ru pes ku planet ajeh. Kapal angkase ajeh bepusig bernoh-noh kateh pes lei bipej nu tik Planet Numo. Kayat ju kenjeh, ilei tok kisedar hik. Bile kikus, ikui had ipehod. Ilei teros kiberkep derio henubug ha perlei gah ilei ku POPB. Namun, walah ma-ma respon ju lienai. "Amen walah isarat derio begeiharok eng ha jug nu bumik," engrok sengik ilei. Kepten Razi kikot penutos kaha kek nong hol ju Planet Numo.

Lebeh kurang limak kilometer kicip, Kepten Razi kibakek nanek lampuk kider kateh jarak 500 meter. Ilei pen kiet nu alak lampuk ajeh. Ilei kikekjet mende kibakek kateh gepgep macot iaajeh set redio isarat ru nealat cenemas. Ilei kiceryak kerileng kaha neng mong bermai atau tiktok. "Gamak adehloh isarat de bilapor ya POPB," sambel kiceryak nealat ku mije ajeh. Ilei kibakek nanek bob dairi. Kepten Razi kibacak ru had kikekjet bile kineng itareh 15 Februari 2040 ru mong ayat *jis adeh...jis ipenyudah eng, Majer Raot*. Paknyakneh isarat adeh ju manah entem lei hunen.

"Ah, takkan eng pen ha jadik begei mai peksendok adeh! Eng kenak beusehe," serakngik Kepten Razi. Haj pai kiserngik kateh kapal angkase mong alat cenemas. Ilei pen kiet nu kapal angkase.

Ektiviti:

1. Og sinopsis cerpen ku kemil adeh.
2. Beh senimpol, ma an tejadik nu Kepten Razi telas adeh secare penebincang?
3. Cerot cerpen jijoi peniker liengkek.

TATAMENGWAL

Engrok Tenerbet

1. Neimboh senisip **en** kateh bahasa Semai bigunak kateh prasa engrok kerjak kijadik prasa tenerbet.
2. Neimboh senisip adeh bigunak mende ha tukar neimboh neakhir **-an** kateh bahasa Melayu.
3. Cuntoh:

	Nekate bahasa Semai bahasa Semai	Engrok dasar	Bahasa Melayu
a.	benacak	bacak	bacaan
b.	benayar	bayar	bayaran
c.	genabug	gabug	gabungan
d.	genanjar	ganjar	ganjaran
e.	genande	gande	gandaan
f.	genares	gares	garisan

Sains fiksyen berupe nanek cenipte luar kotak peniker de tok muj akal ru tok lojik. Penekembang teknoloji an kirealisasi cenipte de tok muj akal ajeh pigoidoh. Mong nik cenipte de kikagum mai sengoi.

Cenipte petame de kikagum mai sengoi mongloh caknak bementok pil. Numom tok perlu kiperdij mase ru masak serte cakcak. Mase de mong buleh bigunak ha bende laen begei menacak bob, ulag kaji atau bebegei kilek nej. Nanek pil buleh kirangkum rimdij zat ru bitamin de kihod ya berog.

Cenipte nuteros pigoidoh mongloh bajuk kenderat. Bajuk de bicipte buleh kiog sengoi kenderat luar biase rah superhero. Icuntoh laen begei kiheg, tahan peluru ru kilumpat. Bajuk adeh an kipetimul sengik kagum ku bok de log.

Cenipte kuinik mongloh robot peribadi de kiperop sengoi ju pai yos lei raknak. Kitulug sengoi ui kerjak deg ru bekungsi maklumat. Ujud robot adeh kipesernang sinui sengoi kateh jeoi aspek. Lenebeh robot adeh tok ubah begei numom cikgu ru pembantu deg.

Iserengkol, cenipte de tok muj akal an jadik realiti seireng penekembang teknoloji. Malahan, peneselidik an biui secare beteneros ru bigalak nej penecipte produk pai.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham nepetek teks kemil adeh, kek limak engrok tenerbet ru ui ayat ku bob tules.
2. Bacak ayat de bitules ru lantag ha bebincang besamak-samak.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

1. Hasel engrok tenerbet jijoi nekate dasar bahasa Semai.

	Nekate dasar bahasa Semai	Engrok tenerbet bahasa Semai
a.	tamah	
b.	tumpuk	
c.	sual	
d.	pinyap	
e.	jempot	
f.	sukong	
g.	sumbang	
h.	sumpah	
i.	amal	
j.	harap	
k.	genlar	
l.	cak	
m.	pakei	
n.	panduk	
o.	gares	

2. Jam _____ (macot) ajeh atok kiog.

3. _____ (pangel) cenemas ju Planet Numo.

4. _____ (cak) bementok pil kiui mai tok cuag nunyenis.

5. Kepten Razi kijagak _____ (selamat) ilei ku Planet Numo.

6. _____ (cemar) teu biuros ya bandar teknoloji secare moden.

7. Teknoloji moden an _____ (bantu) kipesernang sinui sengoi.

8. _____ (jawat) Kepten Razi sebegei ketue penyelamat.

9. _____ (pasok) penyelamat bianj nu Planet Numo.

10. “Hekloh nanek-nanek anggote _____ (harap) eng,” peder ketue penasok.

Ektiviti:

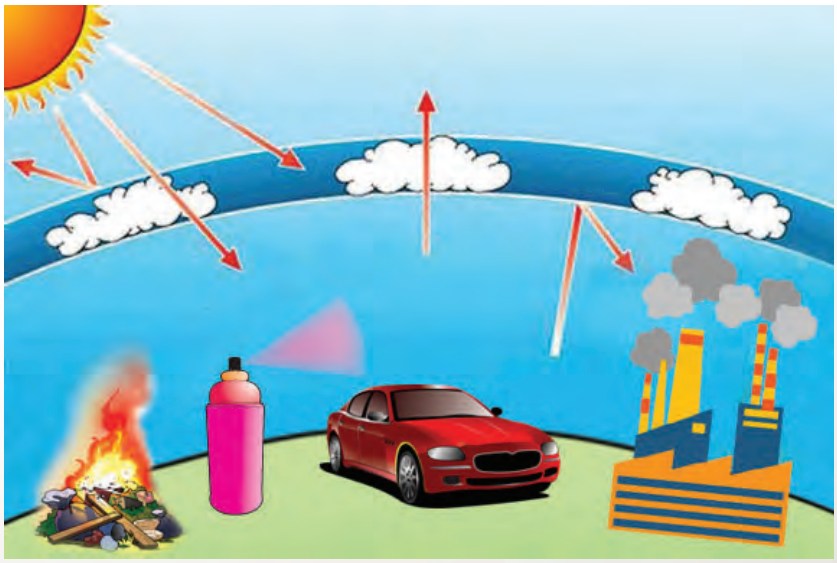
Lenkap jenawap ku ruang kusong de biog.

UNIT 18 Sains ru Teknoloji

CERNGAI RU BELWAL

Kesan Rumah Hijau

Kesan rumah hijau ialoh pruses pebengket de tejadik bile gas begei **karbon dioksida, monoksida** ru **nitrogen** kihuj ju paras normel ru tok buleh kihol ju **atmosfera**. Keadaan adeh kitejadik bile sengoi tok naijagak alam kerileng.

Kayat tejadik kesan rumah hijau ya paktor semule jadik ru bahneh sengoi. Paktor semule jadik bikayat ya lenetus gunung berapi de kiterlas gas sulfur ru karbon dioksida. Selaen ajeh, ku luar negara pernah kitejadik serag kingej bisamar ya engkuk. Paktor bahneh sengoi kesan rumah hijau kitejadik ju cas kenderaan ru kilang. Genunak senembur **aerosol** ru **ekon** kiterlas gas ***chlorofluorocarbon*** **(CFC)** jugak kijadik kayat kesan rumah hijau.

Kesan rumah hijau jugak buleh kipecaer ayes ku kutub ru was lod laluk kiperhuj paras teu laot. Secare tok langsung, was darat de rendah bitenglap ya teu. Was ceknet sengoi an kigek ru kibetukar jadik was gurun. Kenandug udare begei gas karbon oksida an kiperhuj ru kiubah rahuk duniak.

Ektiviti:

1. Begeiharok icare ha pergek kesan rumah hijau?
2. Kenal pasti iceti nekate de terek bikale belak.
3. Gunak menudah Internet ku makmal komputer ru kek maklumat tenamah bekenaet kesan rumah hijau.

1.5.2
2.1.2
3.4.2

MENACAK

Teknoloji Tenage Solar

Bah Ali: Ma igah, Bah Kuri. Pek hek jug lagik ka?

Bah Kuri: Gah bor. Gikdoh eng ngjug, hunen tengah ngbacak bob.

Bah Ali: Hek bacak bob ma jeh?

Bah Kuri: Bob ha tenage solar de kihasel tenage letrek.

Bah Ali: O, bor ajeh! Ku kampug eng Pos Limui entem pen mong bigunak tapik hunen na bitukar nu tenage letrek sumur. Ma iceti teknoloji tenage solar?

Bah Kuri: Tenage solar ialoh teknoloji biui ha berkep tenage ju cahaye matjis. Tok hikerek pigoidoh tenage solar kijadik sumber de penteng nu hik, industri kilang ru deg.

Bah Ali: Pai eng paham ha teknoloji adeh. Begeiharok ju sudut genunak pigoidoh?

Bah Kuri: Jijoi bob de eng bacak, nanek jis pigoidoh tenage solar kijadik penileh rimdij sengoi mende paktor penerubah rahuk ku duniak, belakuk penecemar ru sumber benekal tenage letrek kigek ru menghal.

Bah Ali: Patotloh kerajaan kigalak hik kerep letrek.

Bah Kuri: Betol ajeh, hik pen kenak sahut seneru kerajaan ajeh.

Bah Ali: Eng setuju, jis na berkes. Juk har jug.

Bah Kuri: Juk.

Ektiviti:

1. Nyate isu de bibincang kateh dailog ku kemil.
2. Ma ibernor tenage solar nu sengoi selaen de mong kateh dailog? Tules peniker engkek jijoi sumber laen kateh bob lenateh.

MENULES

Penelancong nu Angkase

Penelancong nu angkase berupe nanek ektiviti de tok pernah hik empok. Amen hik ha et nu angkase lepas hik kenak jadik angkasawan tapik luar menampuk hik. Ku gecek Mei tahut 2001 duniak biheboh ru gah numom sengoi de kilancong nu angkase.

Sengoi de kilancong nu angkase lepas ajeh mongloh jutawan ju Amerika de bermuh Dennis Titto. Ilei na kiperhol belanjak RM70 juta. Ilei kiperdij imase seluneu lapan nyenis ku Stesen Angkasa Antarabangsa.

Ju jenaye penelancong angkase ajeh, rimdij pehak naiui bebegei peneselidik ju sudut penepasar ru penebangun teknoloji. Industri adeh an kiog perai nu industri kilek begei penehotel, reke cipte ru tenembot. Pigoidoh gamak ku angkase an mong hotel ru infrastruktur de nutandig begei ku bumik. Jeoi sarikat penelancong an kiyos ru kitawar tambang de murah ru an kijadik industri penileh masarakat duniak.

Iserengkol, industri penelancong an kijadik nanek industri entoi pigoidoh kateh timpoh 20 lei 50 tahut ju hunen. Nanek penandak aras de tinggik bile sengoi mulak kipejadik angkase sebegei tempat ha kilancong.

Ektiviti:

1. Bacak ru kek isik-isik penteng nepetek ku kemil adeh.
2. Andeikan hek nuurag wartawan, beh nanek temu ramah ru Dennis Titto ha kenenjip penelancong nu angkase. Tules hasel temu ramah ajeh.

3.1.2
1.4.2

SENI ENGROK

Renis Alam

1
Ju nyak renis alam
kilakar sepi halei ku kemil
sengek … beengrok engkuk kateh mendung
kicermor jennam senusah.

2
Renakus sengoi ku duniak
kicetus rimdij gas
Karbon, nitrogen monoksida
kibongkar ru kikorek ozon stratosfera.

3
Kijadik gejale barah getek ru melanoma
beket kilog kicaer bongkah ayes ku kutub
kiperyos kesan rumah hijau
kikepog rimdij bengket duniak.

4
Pupus na engrok besig
rimdij nyep genunak muh tenamak
ru peneteroke teknoloji
bile sengoi an sedar
ikenon menaju ibernor.

5
Teu merlong begei kacak
tempat henarap rimdij sinui
hunen begei bilande Tsunami
biwes sisak-sisak nyawak.

6
Engrok renyah begei engkuk
nyik entag bile hicerngai
senguk-sengek engrok cep
penecemar engkuk jeoi ikesan.

Ektiviti:

1. Deklamasi sajak ku kemil adeh ru nyate iceti jap-jap rangkap.
2. Bincang secare bergu, begeiharok hod jagak alam kerileng?

TATAMENGWAL

Engrok Hubug Genabug

1. Engrok hubug genabug ialoh engrok de bigunak ha hubug **engrok ru engrok**, **prasa ru prasa**, **ayat ru ayat** de samak sipat.
2. Antare engrok hubug genabug de sumur bigunak ialoh **atau**, **ru**, **laluk**, **serte**, **tapik** ru **sambel**.

Cuntoh ayat: Han Wani kibacak bob **sambel** kicerngai musik.

Peringak ajeh hajap **tapik** lienai bahgie.

PERAK – Jabatan Kimia na kiui Progrem Kembare Sains ru Teknoloji nu sekolah kerileng lengrik Perak. Tenuju progrem adeh mongloh ha kipekembang lemu sains ru teknoloji serte ha kungsi penetemu pai ku mureb.

Jabatan Kimia Perak kipileh Sekolah Menengah Kebangsaan Muhibbah (SMKM) sebegei sekulah petame kikunjung. Penepileh sekulah adeh jijoi ku penutos Pentaksiran Tingkatan 3 (PT3) de kihuj mase peperiksaan tahut canuk teutame kateh mate pelajaran Sains.

Selaen ajeh, progrem adeh jugak kiperneng peranan Jabatan Kimia ru prospek kerjak kateh bidang sains ru teknoloji ku mureb sekulah. Secare tok langsung an kipeujud serngik hod panei kateh kenalag mureb laluk pupok minat kateh lemu sains ru teknoloji.

Antare peneisik progrem mongloh biui penamer interaktip, penetandig CSI (Crime Scene Investigation), wacane lemu ru gutong-ruyong.

“Eng sukong progrem Jabatan Kimia de kiog ruang nu mureb sekulah majoriti hik sengoi kikenal bekenaet sains ru teknoloji. Mureb-mureb ku sekulah adeh naisernuk mende naimuj bebegei banse peneadu de biui sambel naikep lemu penanei,” jelos Cikgu Bah Li, Pengetua SMKM ku Sinar Semai.

Ketua Pengarah Jabatan Kimia kibelwal progrem adeh an biui secare beteneros jap-jap tahut ku sekulah tepileh tapik amen mong sekulah beminat, enai buleh naisemanj nu pehak jik. Pehak sekulah buleh et teros nu pejabat atau behubug ru pegawei Jabatan Kimia.

Ektiviti:

1. Ceryak engrok hubug genabug kateh nepetek gah kemil adeh.
2. Tules limak ayat gunak engrok hubug de engkek kep.
3. Bincang secare bergu ru rujok sumber kilek, ma penenteng bidang sains ru teknoloji ku sinui?

5.4.1
3.3.1

KENUKOH

Menudah Teknoloji

kipesernang kerjak sengoi
- mong bebegei aplikasi ru teknoloji pai
- mesin suj bajuk, peti ayes ru kekilek nej

kerep mase
- genunak komuter ku bandar
- ku kampug gunak traktor

menudah komunikasi
- cenipte telipon ru tiwi
- senalor gej lei

teknoloji perenglai
- genunak robot kateh penebedah
- penglai-penglai pai bicipte

Jijoi Kamus Dewan Edisi Keempat, teknoloji birujok ku ektiviti atau kenaji de bigunak sains ha tenuju praktes kateh industri penetani, perenglai, peneniage, sains genunak ru kilek-kilek nej. Penekembang teknoloji adeh kijadik nanek penerlu kateh sinui masarakat. Bebegei ibernor de buleh masarakat kikep jijoi teknoloji.

Ibernor teknoloji mongloh _____

_____

Selaen ajeh, ibernor teknoloji _____

_____

Teknoloji jugak, _____

_____

Iserengkol, teknoloji mongloh penteng ku sinui sengoi. Menudah teknoloji jeoi kitulug masarakat ku seluruh duniak ju sudut komunikasi, penetani ru kekilek. Teknoloji jeoi ibernor bebandeng iniknej amen hik gunak ru bernor.

Ektiviti:

Jijoi maklumat kateh kutak de biog, kot nik isik ru kenembang isik ajeh kateh kenarag.

UNIT 19 Alat Komunikasi

CERNGAI RU BELWAL

Teknoloji Komunikasi

Ektiviti:

1. Jijoi gambar ku kemil, belwal ru cikgu ha genunak alat.
2. Og peniker engkek ha ibernor alat ku kemil kateh ranis hik secare betules.

1.6.1
3.3.1

MENACAK

Ibernor ru Iniknej Internet ku Masarakat

Internet berupe teknoloji asas kateh penebangun teknoloji maklumat. Hunen, Internet berupe nanek renangkei penehubug duniak. Duniak walah sempadan ru mong jenareng Internet. Alau begeiharokpen, teknoloji Internet adeh senalo bisekgunak lei kijadik senalor de buleh kiog iniknej.

Internet berupe senalor lemu penanei ku rimdij penggunak. Hunen bebegei penanei hikep ju Internet. Internet berupe kazanah lemu kitulug bejuta-juta perajal ha naiberkep maklumat kateh pruses pembelajaran ru peneselidik. Tugas cikgu bipesernang ju genunak Internet de kiog bebegei lemu pai ru mudah. Penekembang sains ru teknoloji lemu canggeh biperneng jugak kateh Internet.

Selaen ajeh, Internet berupe senalor komunikasi antarabangsa. Teleperubatan bimungkin ru mong Internet. Pakar-pakar perenglai buleh naibekomunikasi ru interaksi ru mong Internet. Bebegei benglah ru diagnosis buleh bibeh ru mong menudah Internet. Adeh kipesernang nunanek neuros kateh usehe hiha beh penutos tanpe hik et nu nanek tempat.

Internet jugak kipesernang neuros nunyenis hik sengoi rah hiha bayar rimdij bil. Henubug ru ajensi-ajensi kerajaan ru pehak pendidikan antarabangsa ha semanj meknuj nu krusus-krusus kenaji atau peluang kerjak buleh hibeh ju Internet. Neuros ju Internet tok taleh buleh kerep mase tapik buleh kiperwer senesak nong ru tenekan kerjak senang biuros.

Alau begeiharokpen Internet jugak kiog iniknej ku sengoi amen bisekgunak. Menudah adeh buleh bigunak ha ceroboh rah penggodaman de jeoi belakuk. Laman sesawang kerajaan senang biceroboh. Senelamat negara jugak terek bikawal mende rimdij bihubug ju renangkei antarabangsa.

Aspek senihat jugak bikaet ru genunak Internet. Mai de kigunak komputer an kigei nungar skrin komputer ha timpoh mase de leu. Adeh an kianj masalah senihat rah nyaknik mat, pehod jeag kenog ru bebegei nej.

Iserengkol Internet jeoi ibernor ru iniknej. Alau begeiharokpen, penggunak hodloh naipaham genunak Internet ha ibernor taleh. Kenawal ru petie apak amek ru cikgu penteng dek jenerasi pigoidoh naimanpaat Internet ha jadik masarakat belemu ku negara adeh.

Ektiviti:

1. Bacak nepetek ku kemil adeh secare kuat ru pintan gunak senembot de betol.
2. Cerlah maklumat ju nepetek, ui peta buih berganda ha ibernor ru iniknej Internet.
3. Og peniker engkek, senarei ma penenteng Internet kateh pendidikan secare betules?

MENULES

Penegunak Internet

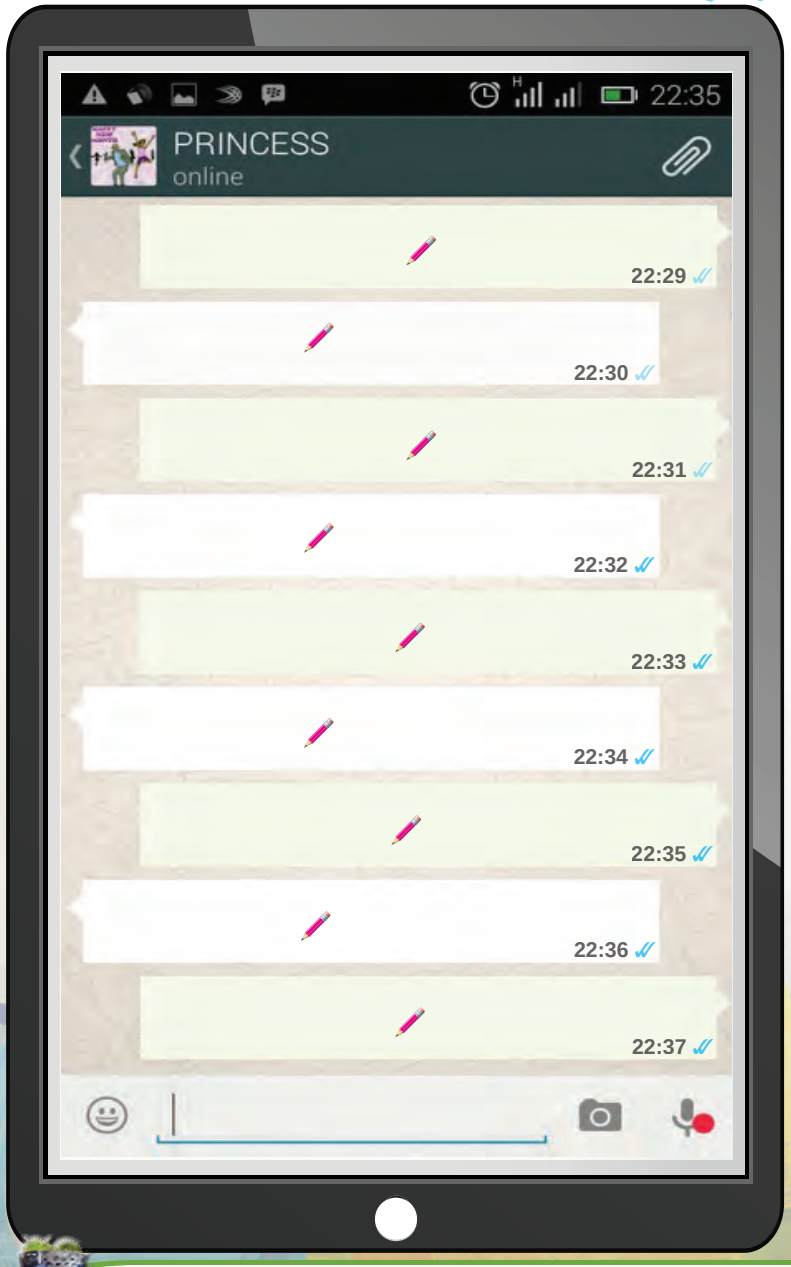

Ektiviti:

1. Perati gambar ku kemil, bincang ru cikgu bekenaet maklumat de biog.
2. Secare bergu, bincang ha penegunak Internet de kilek ha pergej neuros nunyenis ru catat maklumat de bihod.

3.3.2
1.5.2

Mebelik Belah Gunak Internet

Ektiviti:

1. Ru gunak cuntoh perisian sistem pesanan ringkas, tules dailog antare hek ru kawat de becadang ha belik barang penerlu gunak *online* jijoi komunikasi bahase medie sosiel.
2. Beh lenakon jijoi dailog de bibeh.

TATAMENGWAL

Sistem Neije

Sistem neije de standard ju segik linguistik buleh hiterime pakei ya rimdij mai. Ku sekulah hineng buleh biajar nu sayet de mong masalah berajal ru sebegei pemankin nu penengham mate pelajaran kilek.

Neije engrok peninyap	Neije engrok dasar	Neije engrok tenerbet
jagug	jampik	jenampik
ajar	jap	jennam
gemar	yos	perengyos
helei	sabek	senabek

Jijoi jaman hunen, telipon bimbit bibeh bebegei reke mentok. Imulak, telipon bimbit had inyahneh ru entoi tapik hunen telipon bimbit had imenacot ru hanyok ru senang bianj nu belok-belok.

Penegunak telipon bimbit ha pemudah mai naiha behubug ru peringak ku belok naigei ru alau belakuk cenemas naibuleh semanj tulug ju peringak. Selaen ajeh, mabek kekenon buleh naiog panei nu peringak amen naijug lingah alau mong ektiviti ku sekulah.

Ku sampeng ajeh, hik buleh hikep maklumat ju penegunak Internet ru hidek data-data ru mudah ru deras.

Telas ajeh, genunak telipon bimbit buleh kiperapat henubug ru kekawat de nyak ju hik. Hik buleh hibeh penangel ju telipon bimbit 3G ru hineng vidio renis kawat hik ku luar lengrik. Teknoloji begei adeh buleh kipergek kenenjip riag ku sengik hik.

Ektiviti:

1. Senarei nik prasa ju nepetek ha sistem neije engrok peninyap, engrok dasar ru engrok tenerbet.
2. Cerot prasa de bipileh ha pejadik ayat de lenkap.

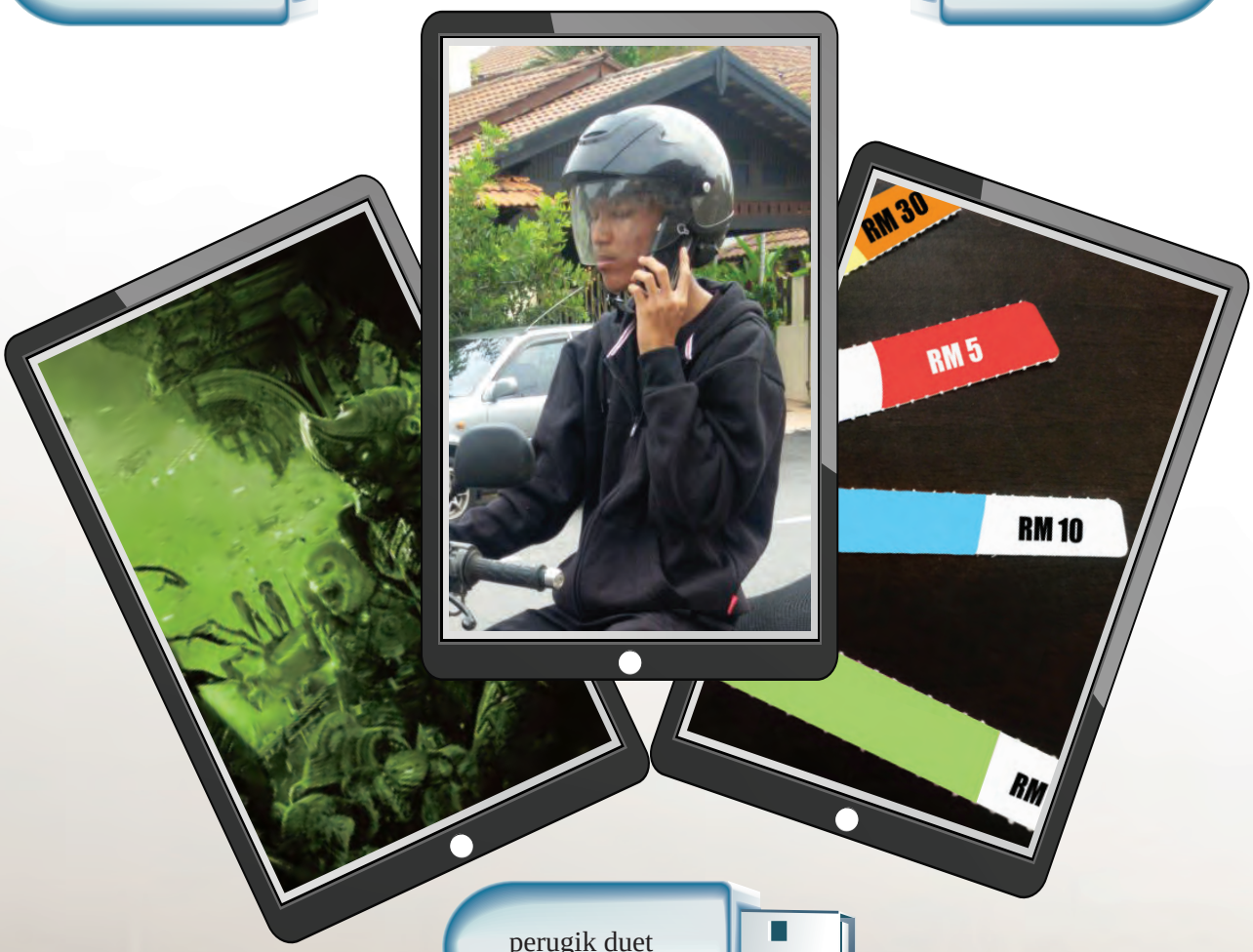
5.4.1
3.4.1

KENUKOH

Iniknej Telipon Bimbit

leke ru lalei

tededah nu pekare niknej

perugik duet

Ektiviti:

Ru gunak menudah Internet ku sekulah, kek maklumat tenamah ha bekenaet iniknej penegunak telipon bimbit nu mureb. Ui neulas icengreg 80 lei 100 nekate.

UNIT 20 Tenumboh

CERNGAI RU BELWAL

Kacip Fatimah

Kacip fatimah atau muh saintipik *Labisia Pumila* ialoh nubanse herbe de bigunak sebegei penglai tradisionel. Herbe adeh bigunak ha pesernang peryos atau bigunak telas peryos ha bipekuat berog. Kacip fatimah mongloh nubanse herbe de mong bebatag macot ru kicuwai liar ku Hutan Hujan Tropika.

Tenumboh adeh buleh kicuwai ru bor ku was tedeh ru tok berteu. Iselak kirak-kirak 20 sentimeter icengreg ru bekale belaar. Herbe adeh buleh biamal ya menaleh atau mai begensir. Ihasiat buleh kiog kenderat berog hik.

Selaen ajeh, hasiat kacip fatimah ialoh kicegah sel prakanser, kipelahat pruses jadik engrak ru kirawat sog de rusak. Kateh neamal perenglai tradisionel jugak, selak kacip fatimah buleh bipejadik ngeknut ataupen teu mahnuh ru care hik gap iselak besamak herbe kilek kateh teu.

Hunen, herbe kacip fatimah kiteancam mende eksploitasi secare entoi. Jengoi masarakat naisedar ihasiat herbe adeh ru naihod kacip fatimah sebegei produk senihat. Hamaka, naikot herbe adeh ku serag tok kenawal.

Iserengkol, hik hodloh hijagak wenares penglai tradisionel adeh dek tok kipupus pigoidoh.

Ektiviti:

1. Bacak nepetek ku kemil adeh ru intonasi de betol.
2. Jijoi nepetek, senarei ru tules ihasiat kacip fatimah.
3. Og cenadang, begeiharok icare ha pegalak mai jengoi naicet ceknet adeh?

1.4.1
2.4.1

MENACAK

Sempak Cemakah

Sempak cemakah atau kateh bahasa Gop durian belanda ru imuh saintipik *Annona Muricata L* beasal ju serag ku Amerika Selatan. Hunen ceknet adeh bicet ku Asia Tenggara rah ku Malaysia, Indonesia, Filipina ru Vietnam. Ku Malaysia ceknet adeh jeoi bicet ku Perlis, Johor, Pahang, Perak ru Sabah.

Pelek sempak cemakah isaes sederhane entoi, icawog bejerlak jebug, isik ipelek bekale biyek ru irasak keer-keer ceet. Sempak cemakah adeh mong jeoi fosforus, kalsium, bitamin B ru C de bor ha renawat kengreg ru as nus. Beniase pelek adeh bicak segar ru bibeh jus ngeknut.

Pelek sempak cemakah mong ihasiat de tinggik kateh bidang perenglai tradisionel ru moden. Bahan de mong kateh pelek adeh buleh bigunak sebegei antibakteria, antikanser, antitumor ru nyaknyik sarap. Hunen, pelek sempak cemakah bianggap perendat semule jadik sel kanser de ajaib.

Selaen ajeh, hasiat pelek adeh jugak ialoh bekesan kilawan bebegei banse parasit ru cacig, kicerleh tenekan behip, diabetes, kebas ru mon. Hamaka, hunen na mong produk-produk de bihasel kigunak pelek adeh.

Selaen ipelek, iselak pen mong ihasiat. Cuntoh, suku sengoi ku Guyana, Amerika Selatan kipejadik selak sempak cemakah sebegei ngeknut ha penglai nyaknik jantong, nyaknyik nus ru diabetes. Alaupen ceknet adeh mong jeoi ihasiat tapik mai kampug hunen tok jengoi de naicet ceknet adeh.

Bile hineng jeoi ihasiat pelek ru selak sempak cemakah adeh, borloh amen hik hicet ceknet adeh ku kampug-kampug. Care adeh buleh bigunak bile-bile mase amen hihod atau buleh hijelwal ha petamah berengkep.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham maklumat kateh nepetek ku kemil adeh.
2. Kenal pasti ru tules isik-isik penteng de mong kateh nepetek.
3. Beh nerumus, yama engkek hod jagak ceknet sempak cemakah dek tok kipupus?

MENULES

Kening Jeer Tenumboh Serbegunak

Selak jeer

1. _____
2. _____

Pelek jeer

1. _____
2. _____

Mayang jeer

1. _____
2. _____

Batag jeer

1. _____
2. _____

Ektiviti:

1. Tules genunak kening jeer ku tempat kusong kateh gambar kemil adeh.
2. Og peniker engkek, ma nej genunak kening jeer rah:
   (a) sebok jeer
   (b) sabut
   (c) reis

3.5.1
1.5.2

Bungak Manor

Bungak manor
mong ku serag de nyak
imuh mimang tekenal
sebegei bungak de entoi ku duniak.

Bungak manor
nanek cenipte Nyenang de bor
Rafflesia muh saintipik
bile kikembang semuak tetarek.

Isipat berngoi seek
tiktok beselak
tiktok bebatag
bekale ceher bebintek biyek.

Bungak manor
nanek anugerah ha Malaysia
mende
kiujud Malaysia kijadik tekenal
neujud kiuntung Malaysia
pelancong pen tibak ha nengneng.

Tapik, hunen
isinui tejejas, biceryak
mende mong ihasiat kateh perenglai
naikot sarak sengik
demi naiha berkep untung.

Mogak bungak manor
teros kiujud ku bumik Malaysia
mende ilei kazanah alam de bor.

Ektiviti:

1. Deklamasi sajak ku kemil adeh gunak senembot ru intonasi de betol.
2. Hurei ceti jap-jap rangkap sajak ku kemil ru salit kateh bob tules.

TATAMENGWAL

Keduduk

Ayat penyate

Ayat penyate ialoh ayat de biucap ru iceti hiui nanek nekate. Ayat adeh mong itenuju kinyate atau kiog tenerang ha nunanek pekare.

Ayat senual

Ayat senual atau ayat tenanyak ialoh ayat de bigunak ha tenuju tenanyak nunanek pekare.

Bah Ewer: Kening ma adeh, apak? Bor bernor ibungak bekale ungu.
Apak: Adeh kening keduduk. Kening adeh mimang kicuwai ku merate tempat.
Bah Ewer: O..., kening keduduk. Buleh hicak ka ipelek adeh, apak?

Apak: Buleh cakloh, amen hek cak lentag hek kijadik kale ungu.
Bah Ewer: Pelek adeh irasak ceet-ceet beket. Mong ihasiat ka pelek adeh apak?
Apak: Jeoi ihasiat. Iselak buleh hik gunak sebegei penglai ha persod behip amen hilukak.
Bah Ewer: Betol ka, pak? Begeiharok icare?
Apak: Kot memerip selak keduduk, hik hingaj, telas ajeh tampal ku tempat de lukak.
Bah Ewer: O..., bor betol ihasiat. Mong nej ihasiat kilek apak?
Apak: Amen hik cawam, gap memerip iselak telas ajeh ngut iteu gej ha perbor cawam. Selaen ajeh, iselak jugak buleh peleem sej ru kipekurang rasak kedej taruk betik.

Bah Ewer: Jeoi bernor ihasiat. Bungak keduduk mimang bekale ungu taleh ka apak?
Apak: Bungak keduduk mong nar ikale ungu ru biyek. Tapik bungak bekale biyek terek hibeleh. Bungak keduduk biyek nej jeoi ihasiat sebegei penglai.
Bah Ewer: Jeoi bernor manpaat kening keduduk adeh. Apak, eng ha cet kening keduduk bebungak biyek. Amen hik hod senangloh higunak.
Apak: Buleh, tapik hik hod ceryak ibenih canuk.
Bah Ewer: Abor haknuk apak mende enjun peterang ihasiat kening keduduk adeh nu eng.
Apak: Samak-samak.

Ektiviti:

1. Bacak dailog ku kemil gunak gaye intonasi ru komunikasi de sesuei.
2. Ceryak ayat senual ru ayat penyate de mong kateh dailog.
3. Beh ru tules limak ayat senual jijoi maklumat kateh dailog.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

1. Bacak ayat ku kerop adeh, beh ayat senual ru gunak kate senual de betol. Genunak kate senual hodloh sesuei ru nekate atau rangkei kate de begares.

   (a) Bah Ewer kigemar cak sempak cemakah.

   (b) Wak Ina ru iperingak naicip nengneng bungak manor ku Taman Negeri Royal Belum.

   (c) Amek kigemar ngut teu geknap selak keduduk mende mong ihasiat.

   (d) Penetandig taj ceruk an bibeh ku mingguk nungar.

   (e) Rimdij pelek jeer de na bicot ialoh 12 kebek.

   (f) Apak tok kigemar ngoi seek bungak manor.

   (g) Tatak kicet kening jeer ku celon deg.

   (h) Yok Rom tok kigemar cak pelek sempak cemakah mende irasak keer-keer ceet.

   (i) Pelek jeer adeh buleh bijelwal ku jis Selase.

   (j) Rimdij ipekerjak ku selai jeer tatak ialoh limak urag.

2. Tandak (/) ku ayat penyate de betol ru tandak (x) ku ayat de nyiknyuk ayat penyate.

   (a) Ma ihasiat herbe kacip fatimah? ☐

   (b) Kening jeer bigelar tenumboh serbegunak. ☐

   (c) Bungak manor berupe bungak de entoi ku duniak. ☐

   (d) Harap mai sengoi naijagak bungak manor dek tok kipupus. ☐

   (e) Amboi, rajit betol hek ha cet kening sempak cemakah! ☐

   (f) Pelek keduduk irasak ceet-ceet beket. ☐

   (g) Bungak manor nanek anugerah ha Malaysia. ☐

   (h) Tulug eng jelwal pelek jeer adeh. ☐

UNIT 21 Kerjak Teg

CERNGAI RU BELWAL

Hasel Kerjak Teg ju Selak Sekek

ragak

ceruk

Hasel kerjak teg selak sekek

tapog sireh

camag

Ektiviti:

1. Neng gambar ku kemil, cerite genunak hasel selak sekek de biog.
2. Og peniker ru tules, ma nej buleh engkek beh ju selak sekek de buleh bijelwal sebegei kerjak teg?

1.4.1
3.3.1

MENACAK

Jemper

Jemper atau nyiru mong bebegei pungsi kateh sinui masarakat jaman manah. Jemper sumur bibeh ju awat atau cog. Jemper bitaj bementok bulat atau bujor. Ibingkei bitaj 'tulang belut'. Banse awat de sumur bigunak ha bahneh jemper ialoh awat akar, awat betung, awat minyak ru awat gading. Care ha beh jemper ialoh awat hod bitebeg atau bigap canuk. Telas ajeh, awat an bisalei lei sot. Bile na sod, awat an bibelah ru biraot peksendok bitaj ha beh jemper.

Mai beselai senalo naigunak jemper mase kej bak. Jemper bigunak ya mai beselai ha naigep bak iaajeh ha cerlah bak ju isekop. Pruses adeh bikenal sebegei bigep bak. Icare ha gep ialoh bak **biceteh** kateh jemper ru bigep jijoi alak pinui. Jijoi care adeh, **sekop** an kijer nu tik atau kiheg bitehol ya pinui. Hamaka, bak taleh de mong kateh jemper.

Selaen ajeh, jemper jugak bigunak ha cerlah antah ju cengroi peksendok bibercet. Genunak jemper de kilek ialoh sebegei tempat telnil caknak rah kak, telei ru gale. Kateh masarakat manah, jemper jeoi ipungsi bebandeng masarakat hunen.

Jemper tok taleh bigunak sebegei alat ha gep ru til caknak tapik jugak bipejadik sebegei barang henias ku deg. Jemper hunen bihasel kateh bebegei kale ru mentok dek lebeh bor.

Jemper adeh ialoh nanek wenares de hik hod petahan. Jengoi jenerasi hunen tok naipanei care bahneh jemper ru igenunak. Amen tok hik amal care bahneh ru igenunak jemper, gamak nanek jis wenares adeh buleh kipupus.

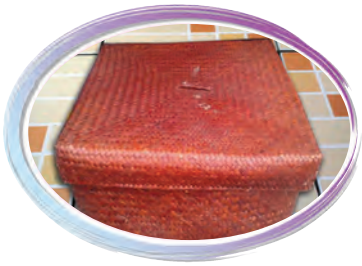
Ektiviti:

1. Jawab senual penengham ku kerop adeh.
   (a) Ma ibahan de bigunak ha beh jemper?
   (b) Peterang ma genunak jemper?
   (c) Og peniker engkek ru catat, yama jemper gek bigunak kateh masarakat hik hunen?

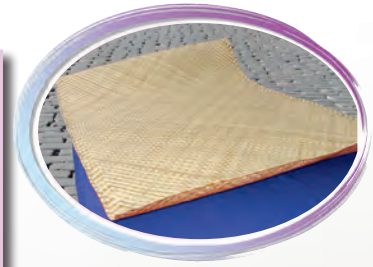

Info: ***ceteh*** iceti dek
sekop iceti hampak

Kerjak Teg Sumber Berengkep

Usehe-usehe ha peres seni kerjak teg masarakat sengoi hik

- Beh penamer ru jengwal kerjak teg sengoi hik.
- Biujud Perkampungan Budaye Mah Meri ku Pulau Carey, Selangor.
- Jijoi bengkel kerjak teg neanjor JAKOA.
- Penetuboh Galeri Seni Kraf Orang Asli Jabatan Muzium Malaysia.

Ektiviti:

1. Beh neulas icengreg antare 80 lei 100 nekate gunak maklumat de biog ku kemil adeh.
2. Og peniker, ma usehe-usehe kilek ha peres kerjak teg sengoi hik?

3.4.2
1.6.1

Wenares Kerjak Teg

Wenares hik hodloh hijagak,
teros petahan agok hisagak,
teros hibele agok teragak,
sebegei tandak hormat mai raknak.

Kerjak teg wenares mai manah,
hodloh hik jagak alaupen payah,
jenerasi pai hodloh hik kerah,
dek wenares hik teros kigah.

Jenerasi pai hodloh naipanei,
kerjak teg mai hik bor bebegei,
agokloh hik sip ru hisenlei,
haknuk wenares hodloh bisemei.

Kerjak teg adeh lambang ibangsak,
hodloh mai sengoi hikenjip banggak,
petahan wenares lei hibejayak,
agok hisip senusah mai raknak.

Kazanah tenurun had beregak,
perjug nu wares ha wesnis bangsak,
hod hik perneng ku mat duniak,
henalus seni teg benanggak semuak.

Hod hik jagak hertak jenang,
nu litau menaleh hod hipeterang,
bahneh kerjak teg tokloh senang,
hamaka ajeh agok besernang.

Ektiviti:

1. Dindag syaer ku kemil gunak gaye berog de sesuei secare didek hibur.
2. Hurei ceti jap-jap rangkap syaer ru salit kateh bob tules.
3. Og peniker, yama mai sengoi hodloh naipetahan wenares kerjak teg?

TATAMENGWAL

Mennan Kasot ju Sebok

Mennan adeh biman ru care bijebat sebok ku pal jug de na bibeg ru senrai percot. Senrai ajeh biselit ku engkap jaras kening jug. Sebok adeh bipakei ku rimnar pal jug ru senrai de bibeg ku sebok an bicap ru teg. Generak jug an bikawal ru teg de bicap senrai. Ku kerop adeh senarei alat ru icare bahneh mennan sebok.

Nealat:

- nar belah sebok
- senrai (jijoi senesuei)
- kertas sembei
- yoj perembok
- nar batag jehuk macot (nar inci)

Care-care bahneh:

1. Sebok hik gusok gunak kertas sembei lei selej.
2. Beh lubog ku bahgian **naknek** ku rimnar sebok. Gunak yoj perembok (semanj tenulug mai raknak).
3. Permuj senrai kateh lubog sebok.
4. Beg senrai ku batag jehuk macot (bahgian kateh sebok) ku rimnar sebok.

Ektiviti:

1. Ceryak engrok muh de mong kateh nepetek ku kemil adeh.
2. Yama sesayet hunen tok naigemar man mennan tradisionel?
3. Og peniker ru tules, begeiharok hik buleh hijadik mennan sebok sebegei barang de buleh hijelwal?

Info: ***naknek*** iceti padek

5.4.1
1.6.3

KENUKOH

ceruk sekek | sebok | wenares | penamer | topeng

jemper | tapog sireh | senrai | belau | ragak

awat | bengkel | cog | jengwal | tabong

B	E	N	G	K	E	L	P	S	R	A	G	A	K
C	Z	N	O	S	M	B	E	R	W	Q	S	B	T
E	X	V	C	B	N	R	O	I	D	J	F	C	A
R	K	M	L	K	A	P	L	T	O	P	E	N	G
U	O	A	S	W	E	N	A	R	E	S	G	G	D
K	B	F	E	G	E	W	J	Y	A	B	H	V	K
S	E	N	R	A	I	Q	P	E	N	A	M	E	R
E	S	W	E	R	T	A	H	J	E	M	P	E	R
K	Y	U	I	O	K	T	A	B	O	N	G	N	Z
E	D	C	X	Z	A	S	G	R	B	E	L	A	U
K	A	V	K	W	Y	J	E	N	G	W	A	L	X
N	M	T	A	P	O	G	S	I	R	E	H	L	C

Ektiviti:

1. Kek 15 nekate de bekenaet ha kerjak teg.
2. Beh ayat gunak nekate kemil adeh.

UNIT 22 Peneniage

CERNGAI RU BELWAL

Bebegei Banse Peneniage

Mong bebegei banse peneniage de buleh hik muj. Nujap peneniage buleh kiubah sinui ru kiog rejeki. Ku kerop adeh berupe banse peneniage senalo kimuj ya masarakat hik.

Ektiviti:

1. Bincang banse peneniage ku kemil ru paedah nu sengoi hik.
2. Beh senimpol penenteng peneniage ku sengoi hik.

1.4.1
3.2.2

MENACAK

Penepupok Lemu Peneniage

Lemu penanei tok terhad ku lemu akademik kateh kelas taleh. Malah, lemu penanei kateh disiplen kilek jugak hod biajar nu mureb rah lemu peneniage. Lemu peneniage adeh buleh kijadik kerjaye mureb pigoidoh. Penepupok lemu adeh hodloh beteneros ru tok terhad.

Peneniage berupe nanek ektiviti penteng kateh penebangun ekonomi negara. Jeoi masarakat sengoi de telibat kateh peneniage rah jelwal kerjak teg, sempak ru betar. Peneniage jugak buleh kijane ru kijadik sumber ekonomi nujap peringak. Ku kampug mai sengoi teutame was penelancong jeoi peluang peneniage amen biteroke. Cuntoh, peluang de buleh biui ku kampug rah inap desa, kampug budaye ru tempat jengwal hasel serag. Hamaka, penepupok lemu peneniage ku sekulah an kibantu mureb naineng peluang adeh.

Penepupok minat lemu peneniage ku sekulah buleh biui bebegei care rah jis kanten sekulah. Jis kanten de biui jap tahut buleh kijadik ektiviti jengwal ku peringkat macot. Peluang adeh buleh bigunak ya mureb sebegei nanek penededah ku duniak peneniage. Cuntoh, mureb buleh naijelwal barang tepakei rah bob, bajuk ru kasot. Hamaka, peneniage mase jis kanten sekulah an kijadik mureb naineng ju sudut peneniage.

Selaen ajeh, ektiviti peneniage jugak kilibat ektiviti penehidmat. Iantare, kot upah sebegei suj kerite, guntig sog ru lukes potret. Amen ku peringkat kampug, ektiviti kenutip ceroi jeer sawet buleh biui inovasi produk pai. Icuntoh, santan sawet bipejadik renamuk cendol. Ipenyudah peneniage beasas penehidmat adeh mongloh kihasel berengkep.

Iserengkol, rimdij pehak teutame sekulah hod beperanan ha mentok mureb dek enai minat kateh bidang peneniage. Enailoh jenerasi de an menaju ekonomi negara pigoidoh.

Ektiviti:

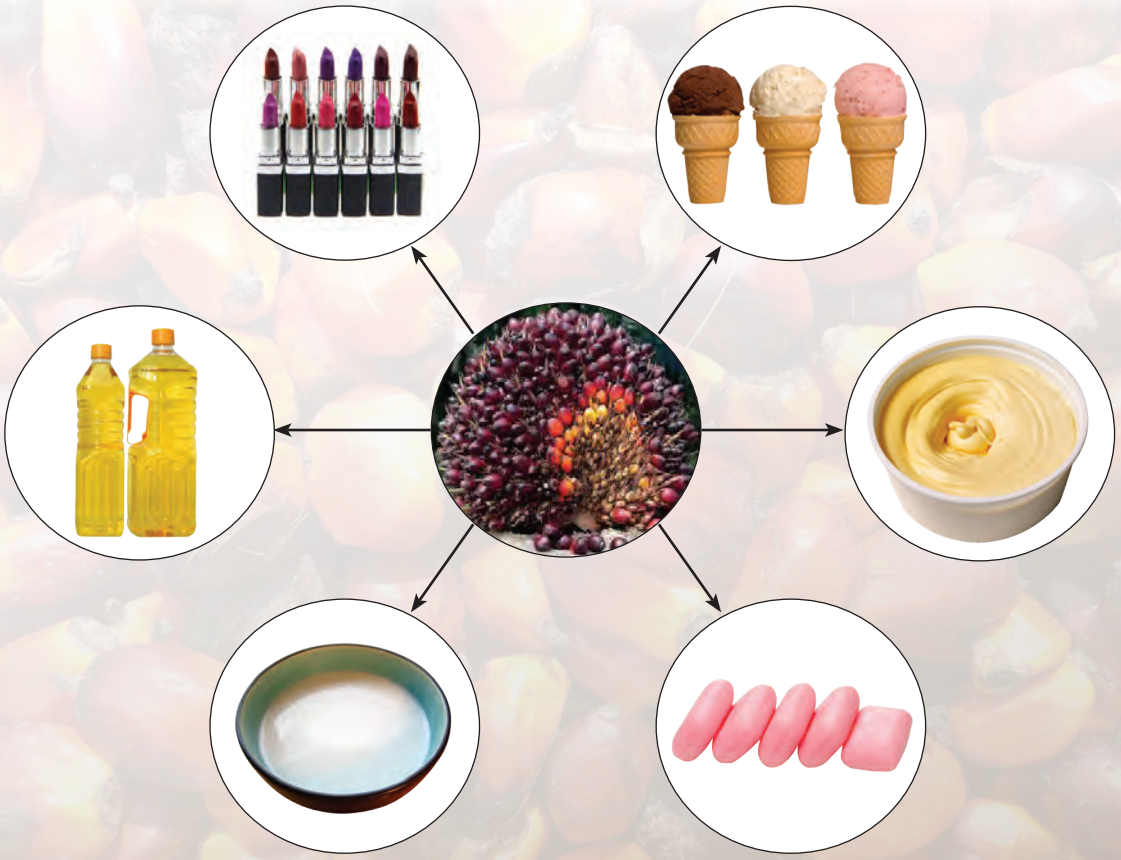
1. Bacak ru paham nepetek teks ku kemil adeh.
2. Tules isik-isik penteng kateh bob lenateh.

MENULES

Inovasi Produk Jeer Sawet

Mong segelinter masarakat sengoi naikek caknak ju naicet jeer sawet. Jeer sawet de bijelwal an kijadik sumber berengkep lienai. Jeer sawet berupe nanek sumber ekonomi ku negara Malaysia mende produk adeh buleh kihasel produk pai ru bijelwal ha genunak sengoi. Ku kerop adeh mongloh produk ju jeer sawet.

Ektiviti:

1. Bincang kateh kumpolan ru tules.
   (a) Ma lenebeh senem jeer sawet ku sengoi?
   (b) Kek maklumat produk ma buleh bihasel ju isirung jeer sawet, senem isirung jeer sawet ru senem jeer sawet mentah jijoi sumber kilek.
2. Bentang hasel penebincang.

3.4.2
1.3.1

Jengwal Pelek Kampug

Bile lei igus
bianj ha bipajak
ku pasar kelem
jengoi mai belik.

Sempak jeoi hasiat
mentok had sederhane
rasak ceet setud
biui pebukak selere.

Betar gemar bicak
mende senang haberkep
iregak de murah
nucengkot buleh hikot.

Mong hik cak
mong hik og mai
juk nu pasar
juk hik belik.

Pelek jeoi ku kampug
mong bicet ya sengoi
mong kisui ya ilei.

Jengwal pelek kampug
puncak rejeki sengoi
ha sarak peringak.

Ektiviti:

1. Deklamasi sajak ku kemil adeh ru nyate jap-jap iceti rangkap.
2. Pileh nanek banse pelek ku kampug, kek hasiat pelek ajeh.

TATAMENGWAL

Engrok Gande Tebeg

Engrok gande tebeg ialoh pruses higande rimdij engrok dasar.

Bil.	Engrok	Cuntoh
1.	Engrok muh	mije-mije, bob-bob, kerite-kerite
2.	Engrok kerjak	man-man, lumpat-lumpat, nyanyik-nyanyik
3.	Engrok edjektip	bor-bor, panei-panei, macot-macot
4.	Engrok benilag	peranek-peranek, pernik-pernik

LENATEH

Peneniage berupe nanek ektiviti penteng kateh penebangun ekonomi negara. Jeoi masarakat sengoi de telibat kateh peneniage rah jelwal kerjak teg, sempak ru betar. Peneniage jugak buleh kijane ru kijadik sumber ekonomi nujap peringak. Ku kampug mai sengoi teutame was penelancong jeoi peluang peneniage amen biteroke. Cuntoh, peluang de buleh biui ku kampug rah inap desa, kampug budaye ru tempat jengwal hasel serag. Hamaka, penepupok lemu peneniage ku sekulah an kibantu mureb naineng peluang adeh.

Bil.	Engrok Muh	Ayat
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Ektiviti:

1. Bacak ru paham nepetek teks ku kemil. Kek limak engrok muh ru ui ayat gande tebeg ku bob tules.
2. Bacak ayat de na bitules ru lantang ha bincang besamak-samak.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

Ektiviti:

1. Kenal pasti bok imai jelwal ku kampug engkek ru ui kenaji ha ilei?
2. Beh kenarag bekenaet mai jelwal ku kampug engkek jijoi maklumat ku kemil adeh.

UNIT 23 Penetani

CERNGAI RU BELWAL

Ceber

Ektiviti:

1. Besual jawab ru cikgu ha bekenaet gambar ku kemil adeh.
2. Ru gunak pusat sumber sekulah, kek ru catat isik-isik penteng usehe-usehe kerajaan ha pemaju industri ceber?
3. Hasel penebincang engkek kateh kumpolan hodloh bibentang ku kateh kelas.

1.3.1
3.3.2

MENACAK

Koko

Koko atau imuh saintipik ***Theobroma Cacao*** ju peringak **"Sterculiaceae"** mongloh ju engrok Yunani iceti caknak para dewa. Koko mong jeoi hasiat mende mong pepejal susu iantare leus mentega, protein susu, kalsium, minerel ru bitamin. Kenandug leus kateh koko buleh kiog kenderat bebandeng ngeknut kupi ru teh. Iantare hasiat koko ialoh:

Kesan antioksida poliphenol

Iantare hasiat koko nu senihat mongloh bikep ju kenandug poliphenol jeoi rah flavanoid. Flavanoid mongloh kumpolan kenandug kimia de kiog kesan tenindak de kuat.

Kipergek risiko nyaknik kardiovaskular

Kenaji kilapor kuantiti antioksida de biserap ju koko ru cokelat mongloh lebeh jeoi bebandeng teh ru senubai. Keknot koko sebegei caknak de kayak ru antioksida flavanoid buleh kipergek danan kayat nyaknik jantong.

Buleh kiperwer tenekan

Ju kenaji, antioksida de kijoi ku behip mase tenekan kiog kesan de bor ku stamina. Kenaji ku Jepun jugak tebukti poliphenol buleh kihadang penerubah kelakuk ru emosi kerop tenekan pisikel ru buleh kipergek tenekan.

Kipelingah pruses engrak

Engrak mongloh pruses ya kayat renusak radikal. Senehubug ajeh caknak de jeoi ru antioksida kipelingah pruses engrak. Kenaji ha pruses engrak na biui kateh jangke mase cereg bekenaet ru sengoi. Sinui sengoi buleh sehat seluneu limak lei sepuloh tahut amen kiamal ru kicak caknak seimbang de jeoi antioksida kateh koko atau cokelat. Hamaka, bebegei hasiat buleh hikep amen hicak koko atau cokelat mende kenandug nutrien kateh koko buleh kijadik caknak seimbang.

Ektiviti:

1. Bacak nepetek ku kemil adeh ru entoi gunak senembot de betol.
2. Ju koko, mureb bior cipte nanek resepi naigunak koko. Bincang ku kateh kelas.

MENULES

Hubik Cencog

Jenengoi banse hubik cencog buleh bipungut nik lei empat gecek telas bicet. Iselak ru ibatag hod bipej peksendok bipungut. Cangkol tik ku batas dek hubik senang bicop. Telas ajeh hubik bipungut jijoi saes ha tenuju penepasar.

Hubik cencog jeoi karbohidrat, karotena, selulasa ru nubanse protein bikenal sebegei musin. Hubik cencog buleh kipekuat limpe ru ked dek kiransang nealer kenderat. Iselak jugak buleh bigunak ha nyaknik dekok iaajeh ru care hiseh iselak lei ceh peksendok hitampal ku mat dekok de na nep.

Panei ka engkek hubik cencog atau imuh saintipik **Ipomoea Batatas** tegulug kateh peringak **Convolvulaceae** de buleh kibiak ru care kenerat batag hubik. Genunak kenerat batag lebeh murah ru senang. Kenerat bicet teros nu selai atau bipebiak canuk ha berkep kenerat samak umor seluneu 50 lei 60 nyenis. Telas ajeh ibatag de na kibiak hodloh bikoh kijadik nukerat icengreg 20 lei 30 sentimeter.

Selaen ju genunak sebegei caknak, hubik cencog jugak buleh bigunak ha perenglai tradisionel has ha peterang mat ru penglai dekok. Hubik cencog ceet irasak jugak bor ha penehadam ru ha perwer masalah sabur kelem.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham maklumat ku kemil.
2. Kateh mentok kumpolan, susut maklumat jijoi tenurut de betol ru tules kateh mentok perenggan.

3.2.1
2.4.1

SENI ENGROK

TRACK 17

Pasar Tani

Jis Sabtu Bah Salim kitulug iapak jelwal ku pasar tani. Jengoi arap jengwal ubai rah betar, sempak, gale, taruk gale, telei, rebuk, jagug, ladak ru arap kilek.

Bah Salim: Bei ... bei … belik betar murah. Limak papat RM5.00 (ru gaye iteg kilambei kicereg pembelik).

Pembelik: Merip regak rebuk adeh?

Bah Salim: Rebuk adeh murah taleh nik RM10.00.

Pembelik: Tok buleh cerleh iregak ka?

Bah Salim: Amen enjun kot enam rebuk adeh ngog regak RM17.00.

Pembelik: Ijengoi bok hentok ha cak. Ku padeg had jarnar. Rebuk ma adeh?

Bah Salim: Adeh rebuk betong, hod rebus canuk mende kedej gek. Amen Gop naibeh rebuk jerok.

Pembelik: Telei nek merip iregak?

Bah Salim: Telei kirak kilo, nukilo RM2.80.

Pembelik: (kikot nubar telei kiog nu Bah Salim) Nubar telei adeh merip kilo? Pasal ru iregak.

Bah Salim: Telei adeh nar kilo lebeh, iregak RM7.20.

Pembelik: Ju belok engkek berkep arap jengwal adeh? Hineng jengoi ru ibernor taruk.

Bah Salim: Jik berkep ju kampug, mong mai kampug naijelwal nu jik. Mong nglek arap lijik begei betar ru sempak mende hunen na igus.

Pembelik: Jeoi ka jerkek kep untung?

Bah Salim: Mongloh gek-gek, cukop caknak ru telas modal jar.

Pembelik: Og rebuk RM10.00, telei, betar ru taruk. Ngsip ladak nej. Kirak rimdij merip iregak.

Bah Salim: Rebuk RM10.00, telei RM7.20, betar RM5.00, taruk ru ladak RM2.00. Rimdij RM24.20.

Pembelik: Nah, adeh iduet (kiog duet RM25.00). Ilebeh kot ha hek.

Bah Salim: Abor haknuk.

Pembelik: Samak-samak.

Ektiviti:

1. Cerngai audio ru og respon.
2. Beh lenakon jijoi dailog ku kemil ru beh gerak berog de sesuei secare didek hibor.

TATAMENGWAL

Ayat

Ayat ialoh unit neucap de had cengreg kateh senusut tatamengwal ru mong iceti de lenkap. Ayat buleh himentok ju nanek engrok atau senusut memerip engrok de biucap ru intonasi semiak. Icuntoh:

Bil.	Ayat tungal	Ayat majmok
1.	Han Yuyie ki et nu pasar.	Han Yuyie kianj ru imenang kiet nu pasar.
2.	Han Yuyie kianj imenang.	
3.	Risal kibacak bob.	Risal kibacak bob sambel kicerngai laguk.
4.	Risal kicerngai laguk.	

LENATEH

Ayat majmok	Ayat tungal
Keknot koko sebegei caknak de kayak ru antioksida flavanoid buleh kipergek danan kayat nyaknik jantong.	1. ✎ 2. ✎
Sinui sengoi buleh sehat seluneu limak lei sepuloh tahut amen kiamal ru kicak caknak seimbang de jeoi antioksida kateh koko atau cokelat.	1. ✎ 2. ✎
Hamaka bebegei hasiat buleh hikep amen hicak koko atau cokelat mende kenandug nutrien kateh koko buleh kijadik caknak seimbang.	1. ✎ 2. ✎
Hubik cencog buleh kipekuat limpe ru ked dek kirangsang nealer kenderat.	1. ✎ 2. ✎
Hubik cencog ceet irasak bor ha penehadam ru kiperwer masalah sabur kelem.	1. ✎ 2. ✎

Ektiviti:

Cerlah ayat majmok de biog ku kemil dek kijadik ayat tungal ru salit kateh bob tules.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

Kerendei hasel penetani ku Malaysia.

Bil.	Senual	Jenawap
1.	Imat belaar entoi ru macot, hicak nanek ingoi nubatu?	
2.	Ibatag cereg betingkat-tingkat, icenget rah gulak kigemar ya cig?	
3.	Jengoi genunak nu hik sengoi, ju ipelek lei iselak?	
4.	Ku was sengej jeoi bicet, iselak belaar biui ngeknut?	
5.	Iberog pehog imat tesusut, kateh iberog isog gerajoi?	
6.	Ilei bulat belak, nyiknyuk cokmeh, amen hicak hirasak pejet?	
7.	Jambul ku ikui, bicap tajap, bisiet ratah, behej lentag?	
8.	Senang kicuwai kateh tik kigei, itaruk belaar iisik biyek?	
9.	Ju ipelek hikep senem, ju itandan kusong hibeh bajak?	
10.	Berangan pen mong, tandok pen mong, nyam beket, engrak ceet?	

UNIT 24 Kemasyarakatan

CERNGAI RU BELWAL

Hak Penggunak

Hak ha berkep penerlu asas

- deg
- menudah senihat
- pendidikan

Ektiviti:

1. Perati rajah ku kemil ru og peniker engkek, yama hik hod berkep penerlu asas begei
   a) deg
   b) menudah senihat
   c) pendidikan
2. Senarei hak-hak penggunak kilek de engkek panei ru beh kateh mentok peta pokok.

1.5.2
3.4.2

MENACAK

Litau Henarap Bangsak, Menaleh Cenol Negara

Oleh: Meilisya Malito

Litau henarap bangsak, menaleh cenol negara. Adehloh cogan kate de senalo biungkap ya segenap nelapes masarakat terutame genulug pemimpen tesuwig negara. Genulug litau ru menaleh hunen berupe penggerak nu penetingkat ru penebangun negara. Enai ialoh genulug de an memacu nu hale kenemoden. Hamaka, mai nyennyam mong peranan ru tanggongjawab de entoi ha penebangun negara.

Ha membangun negara de hik hok, sebegei mai nyam enai hodloh berajal bernor ha memantap dirik ru lemu penanei dek buleh enai og senumbang nu negara pigoidoh. Litau ru menaleh de bepelajaran buleh naisumbang idie ru pelek peniker de bernas secare kretip ru kritis dek kijadik penggerak nu penebangun negara ju segik sosiel, ekonomi ru politik. Amen hik neng ju sudut sejarah, revolusi Thailand de belakuk ku tahut 1932 mongloh bipelopori ya genulug nyenyam de naikep penedidek Barat ru tepengaruh ru kenemaju de bicapei ya Barat. Genulug mai nyam hodloh naibukak minda nu pengaruh luar de bor ru wajar bicuntoh serte mengaplikasi pekare adeh ha penebangun negara.

Selaen ajeh, sebegei mai nyennyam enai hodloh mong semangat patriotisme de utuh ha petahan nedaulat negara. Enai hod semai semangat hok negara ru sanggup bejuang demi petahan negara ju bijajah. Sejarah na kiternyul ku tahut 1930-an, litau berupe genulug de lantang kateh pejuang naitentang penjajah mende penetindas rakyat pribumi ku negara adeh. Hal adeh tejadik mende semangat patriotisme de entoi mong kateh dirik genulug litau adeh.

Ku sampeng ajeh, sebegei mai nyennyam de mong wawasan, enai beperanan ha sukong usehe-usehe ru kempen de biui ya kerajaan kaha pebangun negara ku pigoidoh. Sebegei cuntoh, mai nyam hodloh naiog senukong nu usehe-usehe kerajaan rah kempen alam sekitar, kempen kitar semule, kempen budi bahasa, kempen bulan keluarga kebangsaan, kempen mencegah penagihan dadah, ru bebegei kempen kilek. Kempen-kempen de biui ya kerajaan adeh buleh kipejadik masarakat de dinamik ru progresif serte kiog senumbang nu negara. Peranan apak amek jugak penteng ha kididek kekenon dek nailibat dirik kateh progrem kek bianjor ya kerajaan. Begei engrok penateh gop, amen ha didek kenon hodloh ju sayet rah melentur awat biar ju irebug.

Hamaka, genulug mai nyennyam nyam mong peranan entoi kateh penebangun negara. Enai hod naisedar ha pekare adeh ru naikot langkah ha sahut aspirasi negara dek matlamat penebangun negara buleh birealisasi. Mai nyennyam hodloh beusehe gigeh ha capei kenecemerlang kateh bebegei aspek ha bantu negara dek hasrat ajeh kijadik imentol.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham nepetek ku kemil ru gunak laras rencane.
2. Og peniker engkek, ma peranan mai nyennyam ku kateh penebangun negara?
3. Tules lima care ha promosi kempen de biui ya kerajaan.

MENULES

Kesan-kesan Meknuj Pendatang Asing Tanpa Izin (PATI) ku Negara

Pemulak:

Ekonomi Malaysia adeh bekembang ru pesat. Projek penebangun cekcip ru pintan. Ihasel ujud peluang kerjak de luas ru timul masalah kenderat kerjak. Hamaka, Malaysia hunen jadik tenumpuk pendatang aseng de naiha kek berengkep lumayan. Namun meknuj pendatang aseng adeh jeoi timul bebegei masalah.

Isik-isik penteng:

- hak rakyat hik an tejejas
- senelamat sosiel hik an teancam
- nyaknik bebahaye jugak an kililai secare meluas
- masalah degneng
- kerajaan tepaksak kitanggong belanje de jeoi ha perjug pendatang aseng.

Iserengkol:

Hik hod kenderat pekerjak aseng kateh penebangun negara, tapik tenibak enai teutame genulug tanpa izin adeh kipetimul bebegei masalah. Hamaka, kerajaan hodloh naikot tenindak dek rakyat hik tok kijadik minoriti ku negara lihik.

Ektiviti:

1. Bincang ru cikgu ha isik-isik penteng ku kemil.
2. Beh kenarag bementok peniker jijoi isik-isik ku kemil. Icengreg kenarag hodloh tok kurang 180 nekate.

3.2.1
1.5.1

Neistimewe ru Menudah ku Mai Dadat

menudah pendidikan

menudah peneangkut awam

penekecuali benayar renawat perenglai

menudah peluang kerenjak

menudah benayar dokumen ceknip

Ektiviti:

1. Secare bergu, bincang isik-isik penteng ku kemil ru lebeh semiak.
2. Beh lenakon porum litau menaleh ha bekenaet tajok ke kemil jijoi isik penebincang engkek.

Peribahase

Ekonomi Malaysia de stabel ru kikembang pesat kipejadik Malaysia nanek negara tenumpuk pendatang aseng. Tok taleh ju negara jiran malah kilibat rakyat Nepal, Bangladesh, Sri Lanka ru India ru enai tibak ku negara adeh naiha kek caknak.

Jenawap : _____

Ju sayet, kekenon hodloh biog pendidikan agame. Ru care adeh agame buleh kijadik benteng kukoh ha perwer enai ju pekare de tok bor. Apak amek naiman peranan penteng ha pementok kelakuk kekenon. Hamaka, pendidikan hodloh bimulak ju sayet nej.

Jenawap : _____

Ku bandar entoi, jengoi jiran englag deg tok naikenal. Ku kampug pulak ektiviti gutong-ruyong gu gek biamal. Penomena adeh bekayat ju senibok sengoi ru kerenjak ha berkep jerengkeh lei walah mase ha beserapak ru jiran englag deg. Hamaka, semangat jeniran an maken laj.

Jenawap : _____

Ha pekukoh penepadu, rimdij masarakat hodloh bekerjaksamak sesamak lienai. Tanpa penepadu hik tok buleh ha capei menaju ru pekekal keharmonian kateh negara. Cuntoh ku kampug rimdij ektiviti hodloh hik ui besamak-samak ha peerat penehubug nanek samak kilek. Hamaka, penepadu an bicapei amen hik amal kelakuk ru semangat saleng mebantu tok kirak bangsak ru budaye.

Jenawap : _____

Ektiviti:

1. Tules peribahase de sesuei ku tempat kusong de bisedie.
2. Senarei peribahase asal masarakat semai.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

TRACK 18

Ilham ju Sengik

Ilham ju sengik
kerakdik pek iceti hik alah
biar bihinak kitibak tenimpe
cukoploh mimang adat ku duniak
belwal ku pekare tok paedah
ajehloh sipat mai panei.

Duniak tebeg cenabar
agok deras hiserah alah
juk hikos beryol nanek duniak
perneng senumbang
nu bangsak ru negara.

Ogloh lemu ru kenderat ha nusak ru bangsak
hunen jaman maju
agok hik biwes.

Haknuk sesamak sengoi
rah hihok nu lilei
neng nu nanek de jengoi bihok
neng nu jengoi had de nanek.

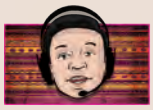
Petahan ibu pertiwi
jagak dirik hik
bikenal rimdij duniak.

Abor haknuk lengrik eng
terosloh aman ru sentose
sinui wenares pigoidoh.

Ektiviti:

1. Deklamasi sajak ku kemil gunak nada ru intonasi de betol.
2. Bincang iceti nujap rangkap sajak.

UNIT 25 Sistem Peneprintah

CERNGAI RU BELWAL

Demokrasi Berparlimen

1 Yok Nan, eng kenak ngbeh neulas betajok DEMOKRASI BERPARLIMEN. Hek buleh tulug ka? Hek na berajal undang-undang ku universiti.

2 Buleh, Wak Tira. Ma de hek hod tanyak?

3 Eng hod tanyak, ma iceti demokrasi berparlimen?

4 O..., demokrasi berparlimen ialoh kerajaan de bipileh ya rakyat. Hik sebegei rakyat jugak mong peluang himentok kerajaan. Hamaka, pilihan raya bibeh dek hik buleh hipileh pemimpen jijoi pilihan raya.

5 O..., pailoh eng paham. Nanek nej, cikgu eng pen mong kipasal nanek ciri demokrasi berparlimen ialoh perlembagaan. Eng kurang pahamloh iceti?

6 Perlembagaan adeh penteng mende jijoi perlembagaan adehloh kerajaan buleh kibeh renujok care ha kiprintah. Hamaka, negara hik buleh biprintah ru bor.

7 Ma nej pekare de mong kateh perlembagaan?

8 Jijoi perlembagaan, hak hik sebegei rakyat tejamen. Icuntoh, hik bebas beagame ru bepesatuan.

9 Nanek nej senual, ma ibernor sistem demokrasi berparlimen adeh?

10 Antare ibernor sistem adeh ialoh buleh kisemei taat setie rakyat ku pemimpen de hik pileh. Selaen ajeh, rakyat jugak mong hak besuare ru bepolitik.

11 Pailoh eng paham. Abor haknuk mende hek peterang jesi maklumat de nghod.

12 Samak-samak.

Ektiviti:

1. Jijoi maklumat ku kemil adeh, peterang secare belwal iceti ru lenebeh sistem demokrasi berparlimen.
2. Selaen perlembagaan, ma nej cirik-cirik kilek demokrasi berparlimen? Ceryak imaklumat ku Internet ru salit isik-isik penteng.

1.2.1
3.4.2

MENACAK

Parlimen Malaysia

Bah Edi, Wak Ina ru Yok Rom tengah naibincang ha seryap bob skrep ha projek Kelab Rukun Negara ku sekulah.

Bah Edi: Yok Rom ru Wak Ina, jerkek kep ka bahan-bahan ha projek bob skrep hik?

Wak Ina: Eng mong ngkep gek bahan kateh Internet.

Yok Rom: Eh, eng na ngkep bahan tapik ngsip bob ku padeg!

Wak Ina: Yok, hek adeh Yok Rom senalo hek sip taleh!

Bah Edi: Tok maloh, hik bincang jijoi bahan de mong taleh.

Yok Rom: Tapik eng mong salit isik-isik ha peranan parlimen kateh bob.

Bah Edi: Borloh rah ajeh Yok Rom. Imulak hik hodloh hiog iceti parlimen canuk.

Wak Ina: Jijoi bahan de mong ku eng, parlimen ialoh nanek badan perundangan persekutuan de bekuase ha kigubal ru kilulos rang undang-undang.

Bah Edi: Eng pen ngkep ceti de samak. Hek nek Yok Rom?

Yok Rom: Parlimen biperjeg ju nik komponen penteng iaajeh Yang di-Pertuan Agong, Dewan Negara ru Dewan Rakyat.

Bah Edi: Wak Ina hek og nik peranan parlimen?

Wak Ina: Peranan petame parlimen ialoh kilulos rang undang-undang, kuinar pindaan undang-undang sedie mong ru kilulos cukai-cukai pai.

Yok Rom: Amboi, cerdek hek ye Wak Ina!

Wak Ina: Mestiloh, isik-isik adeh na ngbacak ku Internet.

Bah Edi: Telas ajeh, peranan parlimen jugak ialoh kisemak dasar-dasar kerajaan, kilulos bajet kerajaan ru kikawal kewangan kerajaan.

Yok Rom: Eh, Wak Ina apak hek kitibak!

Bah Edi: Hooh, eng kenjip lei padehloh penebincang hik. Hik sambong **henlep** doh. Peksendok hik jug, Wak Ina hek ceryak pungsi Yang di-Pertuan Agong, hek Yok Rom ceryak pungsi Dewan Negara ru eng ceryak pungsi Dewan Rakyat.

Wak Ina: Buleh, eng ngcip canuk. Abor haknuk.

Yok Rom: Eng pen.

Bah Edi: Samak-samak, cip abor.

Ektiviti:

1. Bacak ru paham dailog ku kemil adeh.
2. Ceryak engrok seru de mong kateh dailog.
3. Beh ayat ru tules gunak engrok seru de engkek kep kateh dailog.

Info: ***henlep*** iceti huperdoh

2.4.1
3.4.1

MENULES

Identiti Negara

Lambang-lambang Utame Negara

Bendere

Negaraku

Negaraku,
Tanah tumpahnya darahku,
Rakyat hidup,
bersatu dan maju,
Rahmat bahagia,
Tuhan kurniakan,
Raja kita,
selamat bertakhta,
Rahmat bahagia,
Tuhan kurniakan,
Raja kita,
selamat bertakhta.

Laguk *Negaraku*

Jata Negara

- imuh Jalur Gemilang
- lambang senepadu
- lambang genabug lengrik-lengrik ku Malaysia
- nedaulat rajak-rajak

- lambang senetie rakyat
- kituntot hik dek besukor
- lambang hod bekorban nu negara
- lambang patriotisme

- lambang neberanik
- rakyat besatu padu
- petahan nedaulat negara
- semangat muapakat antare lengrik

Ektiviti:

1. Og icare ru tules, begeiharok engkek perneng sipat hormat ku lambang-lambang adeh?
2. Jijoi maklumat de biog kateh peta pokok ku kemil, yama lambang-lambang adeh hodloh hik hormat?

3.5.1
1.6.2

SENI ENGROK

TRACK 19

Pilihan Raya

Tujuh langkah neundi

1. Muj nu tempat undi bile bibenar ya pulis de kikawal ku pintuk.
2. Og Mykad ru slip senimak nu kerani neundi petame. Perneng teg ha biperikse tiktok beceknot dakwat kekal ku jaras teg.
3. Cip nu kerani neundi kuinar, surong teg ha bicot dakwat kekal ku jaras teg.
4. Kot kertas undi ju kerani neundi kuinik.
5. Cip nu petak undi ru tandak pangkah (X) ku ruang calon kateh kertas undi. Pileh nanek calon taleh.
6. Permuj kertas undi kateh peti undi.
7. Hol gej ju tempat neundi.

Ektiviti:

1. Beh lenakon joi situasi ku kemil.
2. Cerot maklumat de biog gunak tenandak wacana de sesuei dek kijadik nanek kenarag patik.
3. Jijoi penandang engkek, yama hik hod joi ernor langkah-langkah rah ku kemil?

4.5.1
3.4.1

TATAMENGWAL

Engrok Muh Has

Engrok muh has ialoh engrok muh birujok muh nu nanek bende khusus ru biije ru bitules ku ipangkal ya hurop entoi.

- Engrok muh has bicerlah nu nar kumpolan iaajeh engrok muh has sui ru engrok muh has tok sui.
- Engrok muh has sui bicerlah nu nar nej iaajeh engrok muh has sui sengoi ru engrok muh has tok sui nyiknyuk sengoi.

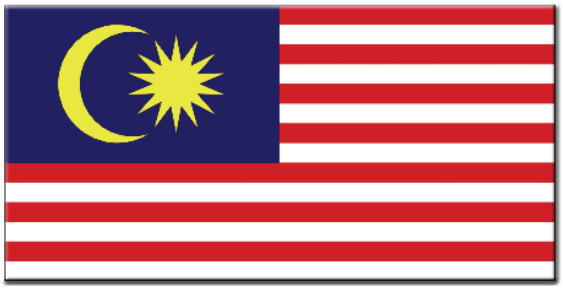
1. Parlimen biperjeg ju nik komponen penteng iaajeh Yang di-Pertuan Agong, Dewan Negara ru Dewan Rakyat.
2. Perlembagaan Malaysia kijadik renujok ha kiprintah negara.
3. Jalur Gemilang ialoh muh bendere negara hik.
4. Laguk kebangsaan negara hik ialoh laguk Negaraku.
5. Yang di-Pertuan Agong berupe ketue negara de bipileh secare begiler-giler ju semilan rajak de mong.
6. Yang di-Pertuan Agong berupe ketue agame Islam ku lengrik baginda sendirik, Pulau Pinang, Melaka, Wilayah Persekutuan, Sabah ru Sarawak.
7. Yang di-Pertuan Agong jugak bekuase kititah Majlis Raja-Raja Melayu ha kibeh mesuarat.
8. Ahli Dewan Negara bigelar senator.
9. Jata Negara berupe nanek lambang ha petahan nedaulat negara.
10. Dewan Rakyat berupe dewan de penteng mende iahli bipileh ju pilihan raya umom.

Ektiviti:

1. Ceryak ru senarei engrok muh has ru engrok muh am kateh jap-jap ayat ku kemil adeh.
2. Beh ru tules limak ayat gunak engrok muh has de engkek kep.

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

1. Kale ceher:

2. Kale biyek:

3. Kale rehoi:

4. Kale belaer:

5. Perloi:

6. Gecek:

7. 14 jalor:

Ektiviti:

Neng bendere Malaysia ku kemil adeh, og ru hurei iceti.

UNIT 26 Jenaye ru Senumbang Malaysia

CERNGAI RU BELWAL

Jenaye Kateh Bidang Sukan

Jagoh Sukan Negara

Datuk Lee Chong Wei

- jagoh badminton
- tegulug sebegei pemaen badminton terbaik duniak
- kijadik juare kateh jeoi penetandig badminton duniak

Pandelela Rinong

- numom atlet acare terjun Malaysia
- kimenang pingat gangsak kateh Sukan Olimpik 2012
- kerdor petame negara de menang pingat kateh Sukan Olimpik

Datuk Nicol Ann David

- numom jagoh mennan skuasy negara
- kijadik juare kateh jeoi penetandig skuasy duniak
- pernah kijadik pemaen skuasy numbor nanek duniak de paleng leu

Ektiviti:

1. Bincang secare bergu ru og peniker, ma iresepi jenaye tukoh-tukoh ku kemil adeh ru bentang ku kateh kelas.
2. Og peniker ru tules, ma ipaedah amen hik gemar besukan?

1.6.1
3.3.1

MENACAK

Penebangun Ekonomi Malaysia

Telas kemerdekaan, Malaysia na bejaye kimaju ekonomi ru usehe de beteneros. Antare ikesan penekembang ekonomi Malaysia ialoh kiceleh kadar nehajap ku Malaysia ju kadar 60 peratos ku tahut 1957 nu 1.7 peratos ku tahut 2014.

Penekembang ekonomi Malaysia adeh na kihasel bebegei penebangun ru tempat istimewe rah Menara Kuala Lumpur, Menara Berkembar Petronas, Putrajaya, Lapangan Terbang Antarabangsa Kuala Lumpur (KLIA) ru kilek-kilek nej. Penebangun de bihasel ju teknoloji moden adeh kiperneng kenukoh ekonomi Malaysia.

Ku sampeng ajeh, penesat ekonomi Malaysia jugak an kianj menaju kateh bidang tenenbot ru penehubug rah Transit Aliran Ringan (LRT), Monorel, KLIA, ru Lebuh Raya Utara-Selatan. KLIA na bipileh sebegei lapangan terbang petame ku duniak bianugerah Sijil Airport Service Quality (ASQ) de biog ya Airport Council International (ACI).

Jenaye Malaysia kateh sektor ekonomi ku peringkat antarabangsa buleh hik neng kateh bidang industri petrokimia, tenenbot tambang murah, industri bahneh kapal, industri maritim, ru penelabor kateh bidang petroleum ku luar negara. Negara hik jugak berupe perenghol komoditi utame duniak rah ceber, jeer sawet, ru koko.

Iserengkol, penepesat ekonomi ku Malaysia an kianj bebegei menaju. Ikesan tarap sinui rakyat kiperhuj ju tahut nu tahut. Bebegei menudah awam bisedie nu luar bandar atau bandar de buleh binikmat ya rimdij rakyat Malaysia.

Ektiviti:

1. Bacak nepetek ku kemil adeh.
2. Kenal pasti ru catat isik-isik penteng ru isu de bibincang.
3. Senarei menudah kilek de bisedie ya kerajaan ku negara hik.

MENULES

Bidang Otomobil ku Malaysia

Jenaye Malaysia kateh bidang peneusehe otomobil kiternyul Malaysia beupaye kiperhol kerite lilei nutandig kerite aseng. Mong nar sarikat ku Malaysia de kihasel kerite nasionel iaajeh Perusahaan Otomobil Nasional Sdn. Bhd. (Proton) ru Perusahaan Otomobil Kedua Sdn. Bhd. (Perodua).

Kerite petame de biperhol ya Malaysia ialoh Proton Saga ku tahut 1985. Kerite petame adeh lekat mong bipamer ku Muzium Negara. Adeh berupe nanek jenaye de had hik banggak sebegei rakyat Malaysia. Neujud Proton na peceeng muh Malaysia nu mat duniak. Proton jugak na kibantu Malaysia teros kiberkus sebegei negara industri ru status ekonomi Malaysia pen kijadik stabel.

Telas memerip tahut, kiperhol nej kenderaan Malaysia kuinar iaajeh Perodua. Kerite adeh na bejaye kitarek minat pedagang luar ru bieksport nu luar negara rah Australia, Singapura, United Kingdom, ru kekilek nej. Peneusehe otomobil adeh pen na kiperhuj berengkep negara.

Lei hunen, negara hik na kiperhol bebegei banse kerite Proton ru Perodua de bebegei muh. Jenaye adeh jugak na kipeujud nanek universiti de bermuh Universiti Automobil DRB-HICOM Malaysia ha kipemaju nej bidang otomobil. Malaysia jugak kiperhol mutu de bermuh Kriss ru Jaguh. Jenaye Malaysia kiperhol kerite ru mutu na kibukak mat duniak nu benuleh rakyat Malaysia.

Ektiviti:

1. Senarei banse-banse kerite de bihasel ku Malaysia.
2. Og muh kerite bahneh Malaysia de engkek pileh ru peterang yama engkek gemar kerite ajeh?
3. Og ru tules peniker engkek sebegei rakyat, yama hik hod gunak kerite bahneh Malaysia?

3.5.1
1.5.2

SENI ENGROK

TRACK 20

Malaysia Eng

** *Malaysia negara de nghok*
negara de pesat kibangun
na bigelar negara maju
kijadik benanggak rakyat hik.

** *Nengloh cenemerlang Malaysia*
rah surgak de mong ku duniak
Menara Petronas gah ru bor
kijadik tenarek duniak.

Ikukoh ekonomi Malaysia
sinui rakyat selese
infrastruktur bisedie
negara kayak ru aman.

Terosloh Malaysia eng merdeka
adehloh anugerah Nyenang hik
besatu teros bipetahan
adehloh Malaysia negara hik.

** *Ulang rangkap 1 dan 2*

Had bernor ku Malaysia
had indah ru berseh
panorama lekat belaar
sengej mat hineng senalo.

Adehloh jantong ru nus hik
negara de bor wenares hik
semoge teros kibejaye
Malaysia gemilang seluneu.

Adaptasi ju irama laguk *Malaysia Tanah Airku*

Ektiviti:

1. Nyanyik sajak ku kemil adeh jijoi irama laguk *Malaysia Tanah Airku*.
2. Hurei ceti jap-jap rangkap sajak ku kemil ru salit kateh bob tules.

TATAMENGWAL

Engrok Sendi Muh

Engrok sendi muh ialoh nekate de hader ku nungar prasa muh. Antare engrok sendi muh de sumur bigunak kateh bahasa Semai ialoh ku, nu, ju, begei, an, ya, lei, antare, ru, ha ru kateh.

Malaysia kateh Henubug Serantau

Malaysia kijalen henubug bor ru negara-negara serantau ha penenteng besamak. Negara serantau ialoh negara-negara besempadan ru bejiran ru negara hik rah Thailand, Indonesia, Singapura, Filipina, Brunei, Myanmar, Vietnam, Laos ru Kemboja.

Jeoi ibernor bile Malaysia kijalen henubug ru negara-negara serantau. Antare ibernor ialoh ha kijamen nestabel politik. Penetuboh Persatuan Negara-negara Asia Tenggara (ASEAN) kiog jenamen ha neaman ju pengistiharan negara-negara ASEAN sebegei Zon Aman Bebas dan Berkecuali. Negara-negara ASEAN jugak saleng bekerjaksamak kaha pasti senelamat rantau adeh.

Selaen ajeh, ibernor de kilek ialoh buleh kiperhuj ekonomi negara hik. Ju kerjaksamak ekonomi de bijalen antare negara-negara ASEAN na biujud penasar de entoi. Cuntoh, negara-negara ASEAN na kimentok kerjaksamak kateh projek-projek peneindustri begei projek bajak urie ku Bintulu, Sarawak ru Acheh.

Ku sampeng ajeh, henubug bor adeh jugak buleh kiperhuj tarap pendidikan ku negara hik. Malaysia buleh betukar-tukar maklumat, teknoloji ru cenempet teutame kateh bidang Teknologi Maklumat dan Komunikasi (TMK) ru negara-negara ASEAN. Mong jugak kerjaksamak antare universiti-universiti ku negara ASEAN ju segik kenaji, peneselidik ru peneterbet. Komuniti ASEAN na bipeujud sebegei langkah kipetingkat henubug mase nungar ju segik politik ru senelamat, ekonomi ru sosiobudaye.

Iserengkol, negara hik hodloh kijalen henubug bor ru negara serantau mende jeoi ibernor nu Malaysia ku pigoidoh.

Ektiviti:

1. Ceryak engrok sendi muh de mong kateh nepetek.
2. Beh ru tules limak ayat gunak engrok sendi muh de engkek kep.
3. Bincang secare bergu, ma ikesan amen tok hijalen henubug de bor ru negara-negara kilek?

5.4.1
3.4.1

KENUKOH

Senumbang Malaysia kateh Persatuan Negara-negara Asia Tenggara (ASEAN)

SOSIEL

- kiberkus sumber sengoi
- perwer masalah antare negara secare renundeng
- kiog benantu kemanusiaan
- kerjaksamak kateh bidang kebudayaan

POLITIK

- bekerjaksamak kipasti nestabel politik negara ASEAN ru bebas ju neancam luar
- Zon Aman, Bebas dan Berkecuali (ZOPFAN)
- Zon Bebas Senjata Nuklear

EKONOMI

- kerjaksamak ekonomi kateh bidang penetani, komunikasi, penelancong ru industri
- neujud nanek penepasar ru penelabor
- kiperhuj tarap sinui
- penekungsi buruh ru tenage pakar ekonomi

Ektiviti:

1. Bincang kateh kumpolan ru hasel bob skrep jijoi maklumat de biog ku kemil adeh.
2. Kek maklumat tenamah ju Internet ru pusat sumber.

INFO BAHASA

Peneimboh

Peneimboh ialoh pruses de bigandig neimboh ru engrok dasar. Pruses adeh kihasel nekate de bisebot engrok tenerbet.

Banse neimboh kateh bahasa Semai

Kateh bahasa Semai neimboh buleh bicerlah nu nik banse iaajeh neimboh ku enteh, neimboh ku padek ru neimboh ku enteh ru ku padek. Kateh bahasa Semai tik tok neimboh ku imol. Neimboh de bigunak kateh bahasa Melayu jugak bigunak pakei kateh bahasa Semai tapik mong gek peneubahsuei. Peneubahsuei adeh tok kilibat ku engrok dasar bahasa Semai tapik had ku engrok peninyap bahasa Melayu taleh. Neimboh ku imol rah -an kateh bahasa Melayu, kijadik senisip ku padek kateh engrok dasar amen bigunak pakei kateh bahasa Semai. Cuntoh:

Neimboh bahasa Melayu pe-…-an / per-…-an	Neimboh kateh bahasa Semai
persiapan	**pene**siap
persediaan	**pene**sedie
persekolahan	**pene**sekulah
perkataan	**pene**kate
perlantikan	**pene**lantek

Neimboh ke-…-an

Bahasa Melayu mong neimboh **ke-…-an**. Genunak neimboh adeh kateh bahasa Semai ialoh ru care senisip **-en** ku padek kate dasar. Cuntoh:

Neimboh bahasa Melayu ke-…-an	Neimboh bahasa Semai
kesibukan	s**en**ibok
kepentingan	p**en**enteng
kemudahan	m**en**udah
keselamatan	s**en**elamat
keperluan	p**en**erlu

Alau bageiharokpen, senisip neimboh **-en** ku padek rah ku kemil ajeh had sesuei ha engrok dasar de mulak ru hurop konsonan taleh. Amen engrok dasar de imulak ru hurop vokal iaajeh a,e,i,o,u, senisip neimboh **-ne** an kijadik neimboh ku enteh engrok dasar. Cuntoh:

Bahasa Melayu	Bahasa Semai
keenakan	**ne**enak
keanjalan	**ne**anjal
keupayaan	**ne**upaye
kewujudan	**ne**ujud
keindahan	**ne**indah
keimanan	**ne**iman
kealpaan	**ne**alpa
keinsafan	**ne**insap

Neimboh ku imol

Tik tok neimboh ku imol kateh bahasa semai. Hamaka, kate peninyap bahasa Melayu de mong neimboh ku imol bile bigunak pakei kateh bahasa Semai an kijadik senisip neimboh **-en** ku padek engrok dasar. Cuntoh:

Neimboh bahasa Melayu …-an	Bahasa Semai
lakonan	l**en**akon
lawatan	l**en**awat
tujuan	t**en**uju
latihan	l**en**ateh
kandungan	k**en**andug

Engrok dasar de bemulak ru hurop vokal jugak senisip neimboh **-ne** hod bidek ku enteh engrok dasar.

Bahasa Melayu	Bahasa Semai
imbuhan	**ne**imboh
aturan	**ne**ator
aliran	**ne**aler
akuan	**ne**aku
ikatan	**ne**ikat

Penetetap Neije

Kateh bahasa semai kate de imol ru hurop vokal ‘a’ bitetap jijoi suku kate. Amen nar suku kate, ku mol kate dasar bidek hurop ‘k’. Manakale, kate de nik suku kate bidek hurop ‘e’. tenetap adeh pen tok kilibat engrok dasar bahasa Semai. Cuntoh:

Nar suku kate

Bahasa Melayu	Bahasa Semai
baca	bacak
bangsa	bangsak
sama	samak
guna	gunak
kerja	kerjak

Nik suku kate

Bahasa Melayu	Bahasa Semai
perkara	pekare
budaya	budaye
berjaya	bejaye
bahawa	bahawe
terima	terime

Nerujok

Senarei bob

Ahmad Ba Abdullah *et al*., 2013. *Buku Teks Bahasa Semai Tahun 4*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Bahagian Pembangunan Kurikulum. *Draf Bob Tatamengwal Engrok Semai*. Kuala Lumpur: Kementerian Pelajaran Malaysia.

Dino Itam, Maslinda Panjang Ali. dan Saadiah Alang Ya, 2014. *Buku Teks Bahasa Semai Tahun 5*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Jabatan Alam Sekitar Malaysia. 2005. *Koleksi Lukisan Kartun Mengenai Alam Sekitar*. Batu Caves. Smart Print & Stationer Sdn Bhd.

Kamus Trilingual Semai-Melayu-Inggeris, 2004. Kuala Lumpur: Pusat Perkembangan Kurikulum, Kementerian Pendidikan Malaysia.

Kementerian Kesihatan Malaysia. 2012. *Kita Boleh Elak Keracunan Makanan*. Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan.

Mazlina Alang, Belinda Panjang dan Vok F.K., 2015. *Buku Teks Bahasa Semai Tahun 6*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Shamsul Yusli dan Asiah, 2015. *Buku Teks Bahasa Malaysia Tingkatan 1*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Indeks

adat 35, 38, 40, 68, 72
Angkatan Tentera Malaysia (ATM) 45
ayat
  biasa 65
  ektip 95
  majmok 137
  penyate 129–130
  pesip 95
  sahreh 65
  senual 119–120
  tungal 137

bahasa
  Melayu 11, 101,
  Semai 65, 67, 77, 101–102
Bomba Sukarelawan 43
Buddha 32
Bukit Bendera 26

Cameron Highlands 20
Cerawas 2, 20, 32, 38, 50

Dato Seri Mohd. Najib bin Tun Abdul Razak 51
Datuk Lee Chong Wei 151
Datuk Nicol Ann David 151
demokrasi berparlimen 145
Dr. Bah Piyan Tan 13

Elwan Awang bin Itam Wali 15
engrok
  edjektip 71, 131
  dasar 5, 11, 24, 29, 83, 101
  gande tebeg 131
  hubug genabug 107
  majmuk 29
  muh 41, 131
  muh has 149
  neimboh 24
  peninyap 11, 35, 113
  Semai 5, 11, 24
  tenerbet 52, 83, 101, 113
  tungal 17

Gagasan 1Malaysia 51
Gop 35, 38, 45, 50

Hindu 32

Internet 110–114
Islam 31–32, 38

JAKOA 8, 74, 123
Jalur Gemilang 49, 147
Jelebu 57

JPAM 43, 47

kemerdekaan 45, 53
KKLW 8
Kristian 32
Kuala Lumpur
kuel 31, 38

Lata Iskandar 20
Lel 32, 38, 50

masjid 31, 38

Pandelela Rinong 151
pantut 16, 40, 46
Parlimen Malaysia 146
Pasukan Gerakan Am 7
peribahase 50–51, 90, 143
Perodua 153
Persatuan Negara-negara Asia Tenggara (ASEAN)
  155–156
peta buih 6, 26, 110
pilihan raya 145, 148
pola ayat dasar 77
Pos Dipang 80
Prof Emeritus Dato' Dr. Hood bin Haji Mohd Salleh 13
Program Anugerah Desa Sejahtera 1Malaysia 8
Proton 88, 153
Pulau Langkawi 28, 30
Pulau Pangkor 28

Rejimen Askar Melayu 45
RELA 43

sajak 10, 28, 88, 118, 154
Samlisman a/l Choi Weng 74
sekulah 1–6,11, 90, 96
sempak cemakah 116
Si Tenggang 59

Tan Sri Anthony Francis Fernandes 13
Tan Sri Lee Lam Thye 13
Tan Sri Syed Mokhtar Shah bin Syed Nor al-Bukhary 13
Tasik Bera 55
teu talag
  Chamang 19
  Gunung Ledang 19
  Kemensah 19
  Lata Iskandar 20
  Lata Kinjang 19
Tok Batin 8, 44, 68
Tun Dr. Mahathir Mohamad 88

Dengan ini **SAYA BERJANJI** akan menjaga buku ini dengan baik dan bertanggungjawab atas kehilangannya serta mengembalikannya kepada pihak sekolah pada tarikh yang ditetapkan.

Skim Pinjaman Buku Teks

Sekolah _____

Tahun	Tingkatan	Nama Penerima	Tarikh Terima

Nombor Perolehan: _____

Tarikh Penerimaan: _____

BUKU INI TIDAK BOLEH DIJUAL